

exekutor, to je pán

politika na Letní filmové škole / seriál Současní světoví spisovatelé
norský komiks: Jason / Emily Dickinsonová v podání Handa Gote
Jakubiskova Bathory

Ilustrace Bohdan Kofila Heblík
ISSN 1801-4542

KRES BY KOFILA.COM

Pasti, pasti, popravky

Jak snadno ničí moderní vymahači životy

Mnozí lidé považují exekuci jen za vyústění situace způsobené vlastním selháním, a tak se často stane, že se z vlastní vůle výkonu tohoto opatření nebrání. Své příběhy pak dokonce tají před strachem z reakcí okolí.

JAKUB MRAČNO

Je známo mnoho případů, kdy se v zásadě slušní lidé stávají obětí legálního lichvářství, i těch, kdy exekutor s posvěcením soudu obere o věci člověka, jenž se nezadlužil ani deseti korun. Označení „vymahač“ pak nabývá vpravdě středověkého významu. „Ano, v době, kdy se veškerý život odvíjí od materiální nebo přesněji finanční soběstačnosti, dopadají některé soudní exekuce ve výsledku jako poprava, jsou to smutné osudy,“ říká právník František Cílek. Smrt ale není rychlá tak, jako tomu bývalo v temných dobách, dnes dokáže na rozdíl od milosrdného setnutí (mimo jiné i kvůli nedokonalé legislativě) člověku zničit celý zbytek života.

Mnozí černí pasažéři už po první exekuci pochopí, že se vyplatí uhradit dluh hned, v opačném případě se totiž z pár stovek může nakrásně stát i více tisíců. V tomto případě je často vina na lidech samotných, nezřídka se ale stane, že si dotýčný hříšník zajde své dluhy z mládí vyřídit a paní u okén-

ka příslušného dopravce se jaksí zapomene. Exekuce pak překvapí ve chvíli, kdy je dotyčný přesvědčen, že už veškeré dluhy zaplatil.

Pár korun na život

To je jistě nepříjemné, ale stále jde o pár korun, ostatně právě alespoň pár korun by mělo dlužníkovi na život podle našich demokratických zákonů zůstat i v případě, kdy se dostane do hledáčku exekutorů. A právě tady se rodí ty nejsmutnější osudy. Exekutor má totiž právo obstatit účet, nemusí ale zjišťovat, odkud na něj proudí peníze. Tato zdánlivě banální formule je v praxi klíčem k likvidaci mnohých sporádaných životů. Díky ní se totiž exekutor nemusí starat ani o to, zda má člověk, jenž exekuci čelí, potřebné existenční minimum nebo zda mu na účet chodí přídatky na děti či jiné sociální dávky. „Takových případů je bohužel dost, jen na mém stole se jich týden co týden objeví několik,“ říká v obsáhlém

rozhovoru České televize na téma exekucí Jitka Seitlová z kanceláře ombudsmana. Za ty nejbrutálnější lze jednoznačně označit případy matek samoživitelek, které se do problémů mnohdy dostaly ne svou vinou. „Často právě tito lidé nemají šanci mít právníka, který by jim poradil, nevědí, kam se obrátit, a pak nastává celá spirála problémů. Takový člověk lehce podlehne široké nabídce menších půjček a půjčuje si od – řekněme – nestandardních bankovních institucí, které ho potom dostávají do řetězce problémů a řetězce dluhů,“ dodává.

Problémy působí ale často i exekutoři sami, byť je to – zvláště u těch soukromých, pro něž je vymáhání dluhů vlastně živobytím – pochopitelné. Zkušenosti z kanceláře veřejného ochránce práv hovoří o případech, kdy si exekutor záměrně ponechává delší lhůty, aby jeho zisk narostl. Často také už jen způsob exekuce připomíná právně spíše sci-fi.

Dokončení na s. 21

obsah téma čísla: exekutor, to je pán

- 1 **Pasti, pasti, popravky. Jak snadno ničí moderní vymahači životy / Jakub Mračno**
16 **Obnažování moci. Nástup neoliberálního vládnutí / Ondřej Slačálek**
19 **Bitva o novelu. Exekutorská lobby tlačí na ministerstvo / Helena Svatošová, Jan Vydra**

komentář

- 5 Sekerníci pracují ve vedrech. Praha a kultura v létě 2008 / Libuše Bělunková

báseň

- 5 XXVII. / Vít Janota

literatura

- 6 Vemínko nemá a srst nemá. Jak Vladimír Křivánek zabil příležitost poezie / Pavel Šidák
7 Společnost brýlemi filosofujícího biologa. Sbírka esejů Stanislava Komárka / Jakub Jirsa
7 Manažerská komedie. Hrubá marže Laurenta Quintreaua / Jovanka Šotolová

výtvarné umění

- 8 Normální je myslet. Umělecká kariéra pohledem Pavly Pečinkové / Michaela Bečková
9 Neznámý Michel Fingesten. Nestylové ustrojení moderního výrazu / Tomáš Winter

divadlo

- 10 Křehké obrazy zjitřené samoty. Nová inscenace sdružení Handa Gote / Ondřej David
10 Šílené divadelní centrum Baltu / depeše Martina Bernátka

hudba

- 11 Festivaly v Česku a za hranicí / Ondřej Stratilík
11 Balíček karet. Christian Marclay Remix / hudební zápisník Pavla Klusáka

film

- 13 Velkofilm, nebo velký film? Pokus jménem Bathory / Kamila Boháčková
13 Letní politická škola? Tlaky na letošní Letní filmové škole v Uherském Hradišti / Petr Buřata

rozhovor

- 14 Mezi sukou a atriem Hagiboru. S architektem Janem Línkem o židovském domově duchodců / Jiří Horský

média

- 18 Digitální gilotina není řešením. Internet jako odraz společnosti / Jiří Peterka

společnost

- 19 Ze života obrazů / veřejné osvětlení Petra Fischera
22 Evropa se opevňuje. Nová evropská legislativa sjednocuje postup proti migrantům / Jitka Polanská, Markéta Kadlecová
23 Rudý Oblak a dějiny Lakotů. O indiánech bez romantiky / Filip Tesař

současní světoví spisovatelé

- 25 Smrad Wojciecha Kuczoka. Polská linka bezpečí: volané číslo neexistuje / Martina Bořilová

beletrie

- 26 Smrad / Wojciech Kuczok

galerie

- 27 Rafal Bujnowski / připravil Vincenc Lichnovský

nové knihy

DVD a CD

recenze týdne

- 31 Zapomenout není nevědět. Dokumentární cyklus Zapomenuté transporty / Jan Kolář

rubriky

- 3 tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vyslechnout
5 zkratka – jednou větou z domova i ze zahraničí
18 přešlap – Spiknutí proti Richterovi / Vítek Schmarc
22 par avion – z francouzskojazyčného tisku vybral Felix Xaver
24 letní komiksový seriál – Jason
29 odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp
29 soutěž
32 ovšem – glosy

editorial

Dámy a pánové!
Literatura v A2 opět bobtná: začíná babí léto s kovbojem. Což je nepříliš invenční a stejně pramálo vtipný pracovní název pro loni započatý seriál o výrazných současných (u nás málo známých či vůbec neznámých) světových spisovatelích. Letos jako první vyjždí (na s. 25 až 27) šestatřicetiletý polský autor Wojciech Kuczok. Martina Bořilová osvětluje hlavní črty jeho díla (částečně ovlivněného Witoldem Gombrowiczem) na pozadí záviděníhodného literárního dění v Polsku, o němž ostatně v A2 průběžně informujeme (vizte dřívější ukázky z díla Mikołaje Łozinského, Michała Witkowského či Doroty Masłowské). Další nová rubrika, jež se bude v A2 od nynějška objevovat, je označena ovci. Přezývka ve tvaru zavináče uvádí na stranách 28 a 29 malé recenze děl, které lze nalézt a vnímat na internetu – filmů, knih, komiksů, videí a dalších. – Neveselé hlavní téma čísla popisuje sílící nebezpečí státem podporovaných pijavic a vládců nad životy. Bezbrannost vůči exekutorským metodám zažil v malém mnohý z nás (bez upozornění vysátý účet kvůli zapomenuté pokutě nebo cizí chybě), jsou tu však horší případy, jejichž počet a závažnost rostou. – Z českých kulturních radostí představujeme hudebně-taneční sdružení Handa Gote (s. 10) či dokumenty Lukáše Příbyla Zapomenuté transporty (31). Jako stvořené k polemice jsou postřehy Petra Buřaty z letošní Letní filmové školy (13, 32). Vychlazené čtení! Libuše Bělunková

došlo

Ad O dobru proti nadzlu (A2 č. 28/2008)

Nechci se plést do případné diskuse pana Slačálka s panem exprezidentem Havlem o rozdílech či společných rysech nacismu a komunismu. Nicméně se jedná o otevřený dopis, a tak snad i řadový čtenář by mohl něco připodotknout.

Pan Slačálek svůj otevřený dopis napsal hezky. Jistě nelze jednoduše zaměnit jednu totalitní ideologii za druhou. Rozdíly popsané panem Slačálkem tu neoddiskutovatelně jsou a řada čestných a spravedlivých lidí kouzlu zejména onoho druhého -ismu podlehla. I já jsem více méně patřila mezi ně a poměrně dlouho mi trvalo, než jsem byla schopna se ztotožnit s myšlenkou, že oba mají v jádru společný jmenovatel, a tudíž že oba jsou stejně nepřijatelné, nebezpečné a zhoubné. Společným jmenovatelem je podle mne nereálná a ve svém důsledku tragická domněnka, že je v lidských silách svět a lidi v něm k nějakému lepšímu, kýženému a zhusta dobře myšlenému obrazu předělat. To opravdu nelze. Tento závěr by pan Slačálek, kdyby více četl a nad přečteným se důkladně zamyslel, nalezl u řady myslitelů, historiků i spisovatelů. Já bych pro jednoduchost uvedla příklad jen jednoho dosti známého spisovatele a jeho taktéž dosti známého díla, Borise Pasternaka a jeho Doktora Živaga. V tomto románě na jednom místě revolucionář Strelnikov přiznává, že chtěl předělat svět, aby v něm už nikdy nebylo mís-

to pro takové lidi, jako byl onen dosti odpudivý právník, který svedl a zneužil jeho ženu Lauru jako mladičkou. Leč právníkovi se evidentně daří i v nových poměrech a Strelnikov si musí přiznat, že jeho úmysl se mu realizovat nepodařilo. V důsledku jistě bohulibého úmyslu jen zemřely tisíce lidí. A tak to probíhá a probíhalo, co lidstvo lidstvem jest. Doporučuji se trochu porozhlédnout po historii lidského konání. Z tohoto úhlu pohledu i Adolf Hitler a s ním řada řádných, kulturních a vzdělaných Němců se považovala za spasitele lidstva. Jinak by nebylo pochopitelné, že právě tento vzdělaný a kulturní národ národněsocialistické ideji tak masově podlehl.

Kdysi jsem někde v českých médiích zaznamenala pro mne zcela nepřijatelnou diskusi o tom, které zločinné ideologie byly hrůznější, měřeno počtem obětí. Takto ale přece hrůzné skutky ani jejich ideové základy hodnotit nelze. Je třeba hledat jejich podstatu. Pro poučení a odvrácení jejich případného opakování. V jakékoliv, byť třeba i modifikované podobě. Doufejme tedy, že otevřený dopis pana Slačálka právě takovou diskusi, objasňující společné nepřijatelné základy nacismu a komunismu, na stránkách vašeho kulturního týdeníku přinese.

Ing. Marta Peroutková

Ad glosa Jiřího G. Růžičky (A2 č. 31/2008)

Z mnoha let novinářského psaní dobře vím, že žánr glosy nemůže obsáhnout nikdy celý problém. Ale pisatel by neměl kvůli efektní pointě zamlčovat fakta, která se mu nehodí do krámu. A právě tak postupoval Jiří G. Růžička. Buď z pouhé neznalosti a lenosti, protože mu pro vytvoření názoru stačilo, aby se pro-

šel po nádvořích Klementina a Karlovou ulicí. V horším případě selekci reality provedl záměrně... Jeho kritickému bystrozraku tak uniklo kupříkladu nově vybudované bistro, kam mají přístup uživatelé knihovny i její zaměstnanci a kde pořídíte hlavní chod v době oběda za pouhých 59 v českých... A kdyby došel od bistra za roh, našel by tam stolky a lavice umístěné ve wi-fi zóně, kde mohou čtenáři – na rozdíl od studoven – slupnout klidně svačinu donesenou z domova a přitom brouzdat po internetu. Docela zvláštní je, jak rozhořčenému glosátorovi mohla uniknout Galerie Klementinum, která zabrala hned dvě patra v traktu do Křižovnické ulice o celkové rozloze 727 m², respektive řada nekomerčních výstavních projektů zde připravených – včetně výstav Jezuité a Klementinum nebo Codex gigas – Ďáblova bible?! Nelze se již pak ani divit tomu, že pan Růžička neobjevil ani novou Studovnu společenských a přírodních věd, která mj. disponuje studijními místy pro živatele ZTP-P s doprovodem. V glose zmiňovaná kavárna, prodejna či koncerty patří k aktivitám, které Národní knihovně přinášejí nemalé peníze. Nejde ale o žádnou Ježkovu „turistickou“ expanzi – kdo netrpí ztrátou paměti, ten ví, že jde o prostory pronajímané již za bývalého ředitele Vojtěcha Balíka. Za „vinu“ současnému vedení NK tak je možné klást snad jen to, že se mu podařilo vyjednat výhodnější finanční podmínky – s tím ovšem logicky souvisí i změna sortimentu v obchodě. V současné době, kdy je rozpočet ministerstva kultury na hony vzdálen od vysněné evropské mety „jednoho procenta“, není Národní knihovna zdaleka jedinou institucí, jež se neobejde bez příjmů, které získává z pronájmů svých prostor či od sponzorů. Jis-

tě, náhodný kolemjdoucí si reklamní auto parkující v Klementinu může omylem vykládat jako vizi budoucího autosalonu. Jenže ten, který si dá tu práci a pročte si rozpočty ministerstva kultury a výroční zprávy Národní knihovny, snad za nablýskanou karosérií uvidí peníze, z kterých budou společně profitovat Klementinum, jeho uživatelé i zaměstnanci. Jde ale samozřejmě o to, zda se pisatel chce zabývat nudnými čísly a fakty, nebo se uchází o místo hlasatele v Radiu Jerevan.

Zdeněk A. Tichý

Omluva

Čtenářům i Petru Zídkovi, autorovi článku Kam zmizela spartakiáda? (A2 č. 30/2008), se omlouváme za redakční chybu, kvůli níž z textu zmizela část souvětí (vyznačeno kurzívou), což nyní znesnadňuje pochopení věty následující. Celá pasáž měla znít takto: „Podle Jiřího Pernese byla krize v tom, že režim nebyl ‚schopen dosahovat cílů, které si sám vytýčil‘, a tyto cíle pak autor vymezuje jako nastolení sociálně spravedlivé beztrždní společnosti, zvyšování životního standardu a přispívání k růstu kulturní a vzdělanostní úrovně. Byly ale toto skutečně cíle těch, kteří se v únoru 1948 dostali k moci?“

–red–

Soutěž

Správná odpověď na úkol z čísla 29 – O které české spisovatelce napsal Václav Tille monografii a ve kterém roce vyšla?– zní: O Boženě Němcové, 1911. Knihu Václava Tilleho Kouzelná moc divadla posíláme Vlastimilu Novotnému do Říčan.

–mam–

literatura

Výstava českých a slovenských surrealistů

Letní literárně-výtvarné dění v regionech ožíví výstava Skupiny českých a slovenských surrealistů, která pod názvem **Svět je strašlivý přírodopis** představí aktuální díla autorského okruhu seskupeného kolem časopisu Analogon. Na výstavě, jejíž koncepci vytvořili František Dryje, Bruno Solafík a Martin Stejskal, budeme mít mezi jinými možnost vidět díla Jana Daňhela, Jana Gabriela, Přemysla Martince, Aleny Nádvorníkové, Kateřiny Piňosové, Evy Švankmajerové nebo Jana Švankmajera. **Prácheňské muzeum v Písku** (Velké náměstí 114, **Písek**), od **7. do 31. 8. –kk–**

Svět knih Karla Klostermanna v ilustracích

Nejznámější Klostermannova literární díla jsou věnována Šumavě a k tématům významného autora, od jehož narození letos uplynulo 160 let, patřilo i Pošumaví, jihočeská Blata či čeští krajané ve Vídni. Výstava představuje Klostermannovy knihy v kontextu s jejich ilustrátory od 19. století po současnost.

Z mnoha jmen jsou na výstavě prezentováni Adolf Liebscher, Karel Liebscher, Věnceslav Černý, Otakar Štáfl, František Vrobel, Vojtěch Sedláček, Jaroslav Šváb, Marie Vořechová-Vejvodová, Alois Moravec, Karel Štěch, Jan Mikeš, František Peterka, Jan Cihla, Rostislav Michal a Ladislav Sýkora. Scénář výstavy připravila Hana Klínková z Památníku národního písemnictví. **Centrum Adalberta Stiftera** (Jiráskova 168, **Horní Planá**), do **26. 10. –pa–**

divadlo

Amatéri v Hronově

Bráno podle toho, jak složitě putují amatérská divadla přes krajské a národní přehlídky až na program Jiráskova Hronova, mělo by být na 78. ročníku festivalu k vidění opravdu to nejlepší, co se na domácí scéně za poslední rok urodilo.

Do Hronova se tak vypracovalo například pražské Divadlo Kámen nebo Divadelní klub Jirásek z České Lípy. Z hlediska dramaturgie se u amatérů objevují i tituly, které domácí profesionálové nasazují sporadicky. Vyškovské Divadlo Bez střechy tak třeba přivádí inscenaci Dvojhlavého orla od Jeana Cocteaua. Divadlo Duha z Polné si zase trouflo na dramatizaci Hrabalových Ostře sledovaných vlaků. Na programu je ale také divadlo z amerického Oregonu,

nizozemského města Breda, soubor ze Slovenska i Rakouska. Profesionálním hostem festivalu je letos brněnské Divadlo v 7 a půl s Ibsenovou Norou v režii Jana Antonína Pitínského. Vedle hlavního programu poběží také hudebně-divadelní doprovodný program, a to hlavně v plenéru v parku Aloise Jiráska a v zahradě za Čajovnou. **Jiráskův Hronov** trvá až do soboty **9. 8.**

Češi na The Edinburgh Festival Fringe

Vojta Švejda a Jan Beneš McGadie s inscenací Polaris, Skútr s Plačkami, Teatr Novogo Fronta s inscenací Phantomysteria, DOT 504 s Holdin’ Fast a Divadlo Neslyším s inscenacemi Pat & Mat a Jabloňová panna se v srpnu představí na edinburském Festivalu Fringe v rámci oficiální přehlídky českého tanečního a pohybového divadla Czech Republic @ the Fringe 2008. Celkem v srpnu v Edinburghu uvedou 100 představení. Součástí české účasti

je také výstava fotografií To nejlepší z Pražského quadriennale 2007. V průběhu měsíce se odehraje neuvěřitelných 31 320 představení, ve kterých vystoupí skoro 18 800 umělců na 247 scénách. Vystupující soubory přijedou ze 46 zemí. Festival prodá každoročně 1,6 milionu lístků, letos očekává dokonce 1,7 milionu prodaných vstupenek. Podle organizátorů festival ročně vygeneruje pro město Edinburgh a skotskou ekonomiku 75 milionů liber. Svůj Fringe má ostatně také Praha. Ačkoliv co do rozsahu je to jen zlomek edinburského, ročník 2007 vydělal pro Prahu podle studie, kterou si nechali vypracovat jeho organizátoři, 3,9 až 5 milionů korun (záleží na způsobu kalkulace). Za korunu věnovanou na festival se městu vrátilo 8 korun. Přesto akce patřila mezi ty, které postihl pražský problém s granty. **The Edinburgh Festival Fringe** trvá do pondělí **25. 8. –jb–**

film

Temný rytíř

Po gotických stylizacích Tima Burtona (Batman, Batman se vrací) a žvýkačkových opusech Joela Schumachera (Batman navždy, Batman a Robin) inkarnoval proslulého netopýřího muže z komiksů nakladatelství Marvel **režisér Christopher Nolan** (Memento, Dokonalý trik). Jeho Batman se zaměřil na důslednou psychologizaci hlavního hrdiny a traumat, která jej obklopují. Temný rytíř je druhým dílem Nolanovy série a podle prvních reakcí jednoznačně aspiruje na titul nejlepšího komiksového filmu všech dob.

Bruce Wayne alias Batman (Christian Bale) se tentokrát utkává s legendárním padouchem Jokerem, kterého v Burtonově zpracování zahrál **Jack Nicholson**. Role

Jokera v Temném rytíři připadla nedávno tragicky zesnulému Heathu Ledgerovi, který svého Jokera ztvárnil jako smějící se bestii s dlouhým psychiatrickým chorobopisem a vytvořil tak více než důstojný protipól výraznému Christianu Baleovi v roli Batmana. V dalších rolích se objevuje celá plejáda herců – Aaron Eckhart, Eric Roberts, Michael Caine, Gary Oldman. Temný rytíř slibuje soumráchnou, vyzelovanou a neopakovatelnou podívanou, která svorně strhává diváky i kritiky po celém světě a která dělá z Gotham City po letech znovu centrum filmového dění.

Premiéra v ČR 7. 8.

–jj–

Karlín plný letních kin

Počet letních kin se v pražském Karlíně v průběhu prázdnin rozrostl z původní nuly na příjemné číslo dvě, přičemž dává návštěvníkům čtvrti volbu mezi otevřeným prostorem Rohanského ostrova nebo naopak zahradou domu, v němž sídlí rozhlasová stanice ČRo Regina. Skoro každý den až do 7. září máte od 20.30 velmi výhodnou možnost zhlédnout nejen starší snímky, jež už pravděpodobně znáte, ale i novinky české distribuce. Mezi úplné novinky se například **Tahle země není pro starý** (r. Ethan a Joel Coenové, 2007; 8. 8.) počítat nedá, vše vyváží labužnická filmová forma, již dodali mnoha Oscary váhu i američtí akademici. Dokonce v předpremiéře se naopak dočkáte vynikajícího španělského hororu **Sírotčinec** (r. Juan Antonio Bayona, 2007; 12. 8.), který si výborně pohrává s klasickými duchařskými klišé, jež jsou v důsledku prostředkem k vyjádření šílené mateřské lásky. V průběhu srpna si ale můžete udělat vlastní názor i na novinku Juraje Jakubiska **Bathory** (2008; 13.8.) či se pobavit při spektaklu Timura Bekmametova s názvem **Wanted** (2008; 14. 8.). Více informací na rozhlas.cz/regina/portal. **Zahrada rádia ČRo Regina** (Hybešova 10, **Praha 8**), do **7. 9.**

Filmy z archivu BFI na YouTube

Činorodost britského filmového archivu (**BFI**) je, podobně jako v případě jeho francouzského protějšku, velice potěšitelná a kupříkladu stejně zaměřená domácí instituce by si z ní měla vzít příklad. V době internetu a jeho aplikací totiž lze vytvářet nákladově střídme, přesto však užitečné kroky, mezi něž se například řadí expanze archivu na **YouTube**. BFI si zde vytvořila svůj profil, kde zveřejňuje část svých filmových sbírek, od nejružnějších krátkých filmů z přelomu 19. a 20. století až k fragmentům debutů známých, převážně britských režisérů. Náklady jsou v tomto případě minimální, naopak dosah prezentace velký. Odhodlá se k podobnému kroku i náš Národní filmový archiv? **youtube.com/user/BFIfilms** –ph–

hudba

Tibetský Vyšehrad

Pravidelné **Hudební čtvrtky na Vyšehradě** tentokrát přinášejí další kamínek do mozaiky world music, jedné ze sérií probíhající v rámci celé akce. Staré purkrabství bude rezonovat zvuky tibetských mís třených **Stanislavem Doležalem**, mimo jiné někdejším spoluhráčem Oldřicha Janoty. **Staré purkrabství** (V pevnosti 159/5b, **Praha 2** – Vyšehrad), ve čtvrtek **7. 8.** v 19.00.

Vážný Stivín

Jiří Stivín, multiinstrumentalista v oblasti dechových nástrojů, se kromě improvizovaného jazzu a estrádní ekvilibristiky s píšťalkami věnuje i interpretaci předklasické hudby na zobcovou flétnu.

Ve svých recitálech vystupuje s hudbou středověku, renesance i baroka a kromě komorních sestav s cembalem či varhanami spolupracuje i s personálně proměnlivým souborem **Collegium Quodlibet**, který vznikl v roce 1981 z touhy obnovit tradici zakládání spolků pro pěstování hudby. Na nádvoří olomoucké radnice se, jak zřejmo, v rámci **Olomouckého kulturního léta** můžeme těšit na hudbu starou jako bílá budova sama. **Nádvoří radnice** (Horní náměstí, **Olomouc**), ve čtvrtek **7. 8.** v 19.30.

Fenomenální melanž

Dalším společným podnikem sdružení Bohemian Like You a AM 180 je skupina **Menomena**. Ta patří k výrazným exportním artiklům kritikou milované portlandské nezávislé hudební scény.

Neuchopitelná alba mnoha tvář, neustálé výměny nástrojů na energických koncertech, zkrátka úrodná půda pro vytváření barvitých legend. Uvidíme, zdali se divoké zkazky potvrdí. V roli předkapely se představí dívčí punková skupina **The Vibrarians**. **Klub 007 Strahov** (areál kolejí ČVUT, Chaloupeckého 7, **Praha 6**), v neděli **10. 8.** ve 20.00.

–pf–

výtvarné umění

Vagabund v Linci

Lentos Kunstmuseun v rakouském Linci připravilo ve spolupráci s vídeňským Belvederem retrospektivní výstavu malíře **Oskara Kokoschky** (1886–1980).

Umělec narozený v dolnorakouském Pöchlarnu se dnes řadí společně s Gustavem Klimtem a Egonem Schielem mezi tři nejznámější a v zahraničí nejuznávanější klasiky rakouského výtvarného umění 20. století. Kokoschku, který přispěl svou radikální malířskou stylizací k jedné ze zažitých podob evropského vrcholného expresionismu, představuje **kurátorka projektu Elisabeth Nowak-Thallerová**

prostřednictvím 120 děl a exponátů. Jsou tu zastoupeny jeho rané (tehdy) „skandální“ obrazy plné nahých těl, psychologizující portréty, podobizny evropských měst, ponurá zátiší, ale i křehké akvarelové studie. Výstavu **Tulák v Linci – Divoký, souzený, oslavovaný (Ein Vagabund in Linz – Wild, veremt, gefeiert)**, kterou lze navštívit v exkluzivním prostoru muzejní novostavby na břehu Dunaje na adrese Ernst-Koref-Promenade 1 **do 5. 10.**, doprovází rozsáhlý katalog za přijatelnou cenu.

Miroslav Urban

Ze spolupráce **olomouckého Muzea moderního umění** s Divadlem hudby vznikla retrospektivní výstava jednoho z předních umělců olomoucké scény **Miroslava Urbana** (1953), nazvaná **Voyeur před branou věčnosti**.

Všestranný autor, zasahující svou tvorbou různé oblasti lidské činnosti – kreslíř, malíř, fotograf, filmař, dokumentarista, dokumentátor, tvůrce objektů, instalací, autorských knih, performer, literát, kurátor ad. –, vytvořil v rozmezí let 1973–2008 obrovské množství děl, čítající tisíce položek. Z nich vybírali **kurátoři a iniciátoři projektu David Voda, Libuše Šlezarová a Jakub Potůček**. Vstupem do umělecké tvorby byla Urbanovi mizející podoba historické krajiny, především v oblasti severozápadních Čech, která v něm probudila otázky a teze směřující k ústřednímu motivu celého jeho díla: téma smrti a „postmortální existence“. Z horečného fotografického „dokumentování zániku“ přešel na počátku 90. let k velkoformátové kresbě, malbě, objektu a dimenzované koláži, plné archaismu, ornamentalismu, ironie a perzifláže. Výrazný je také Urbanův fotografický soubor hřbitovů, zahrnující místa z 53 zemí světa. Projekt shrnující dílo olomouckého autodidakta a naznačující jeho regionální přesah trvá v **Muzeu moderního umění** (Denisoa 47, **Olomouc**), do **21. 9.** Doprovodný výstavní katalog je doplněn informačně nabitým DVD.

–pev–

televize

Transamerika

Spojení transgenderu, komedie a bytostně amerického žánru road movie se může na první pohled zdát poměrně bizarní, při sledování snímku režiséra **Duncana Tuckera** ale najednou všechny pochybnosti mizí. Příběh o „skoro ženě“ Sabrině, jež má zanedlouho podstoupit finální operaci změny pohlaví z muže na ženu, je totiž vyprávěn s uvěřitelnou civilností, kterou snímku dodala zejména představitelka hlavní role **Felicity Huffmanová** (Zlatý globus, nominace na Oscara).

Sabrina, jež si nechává říkat Bree, se před finální změnou svého těla dozví o existenci syna, kterého by měla podle terapeutky před samotným aktem poznat. Cesta do New Yorku následuje, záminka pro setkání se také najde a před dvojicí je najednou společná cesta automobilem přes celé státy, v průběhu níž se odhalí nejen matčino/otcovo pohlaví. Transsexualita souzní v Tuckerově snímku až pozoruhodně se zvoleným žánrem – road movie představuje totiž ve velké míře osobní objevování, prozkoumávání a odhalování vlastní osobnosti, stejně tak jako ubíhající krajiny. Je proto příznačné, že Breein problém transgenderového coming-outu probíhá právě na cestě. **ČT 2**, ve středu **6. 8.** ve 20.30.

Naqoyqatsi
Význam a poselství trilogie audiovizuálních symfonií **Godfreyho Reggia** je poměrně jednoduché.

Od **Koyaanisqatsi** (1983, v překladu z indiánského jazyka „život v nesouladu“) přes **Powaqqatsi** (1988, aneb „na úkor někoho jiného“) až k neaktuálnějšímu **Naqoyqatsi** (2002, „život v podobě vzájemného zabíjení“) se line téma konfrontace člověka a přírody, kterou nezadržitelně ničí a násilně přetváří ke svému obrazu, jenž v konečném důsledku neznámená nic menšího než zkázu. Reggio pro svá poselství zvolil pozoruhodnou formu střihového

dokumentu, v němž kombinuje nejrůznější filmové a televizní záznamy, od televizních zpráv, přes dokumentární záběry z válek až po odosobněné pohledy do tváří přechodných hvězdiček, kongeniálně spojené s minimalistickou hudbou **Philipa Glasse**. Kritika konzumní civilizace, jež ke svému vzestupu „zneužívá“ nejmodernější technologie, je v Naqoyqatsi naprosto zřejmá, na druhé straně je přinejmenším zvláštní, že Reggio pro zdůraznění svých tezí ve filmu využívá i kritizované digitální technologie. **ČT 2**, ve středu **6. 8.** ve 23.40.

Zahájení letních olympijských her 2008
Steven Spielberg sice už před nedávnem odmítl post uměleckého poradce na letošních olympijských hrách v Pekingu, přesto se jistě vyplatí sledovat zahájení největší sportovní události léta. Začátek každé olympiády totiž bývá megalomanským protnutím divadla, filmu, performance, a bude zajímavé sledovat, do jakých odstínů vše zabarví sebevědomí rudého čínského draka. Je nesporné, že se do úvodu v jinotajích promítne komunistická ideologie, ale pozoruhodnější bude spíš způsob, jakým ji organizátoři do otevření sportovního svátku zakódují. Událost horlivě sledovaná miliony lidí po celém světě je totiž naprosto ideální pro tvorbu mediálního obrazu Číny a jejího režimu. **ČT 2**, v pátek **8. 8.** ve 14.00.

Skrytá identita
Skrytá identita není pouhým americkým přetavením své předlohy – hongkongské **Volavky** (r. Wai Keung Lau, Siu Fai Mak, 2002) – nýbrž velmi povedeným

návratem dnes již legendárního režiséra **Martina Scorseseho** do jeho oblíbeného žánru. Původní zápletka dvou mladíků ocitajících se na opačných stranách zákona nevyznívá na první pohled příliš originálně. Colina (**Matt Damon**) se v mládí ujme boss bostonského podsvětí Costello (**Jack Nicholson**) a mladík se záhy, s vydatnou podporou svého patrona, stává elitním, leč nezbytně donášejícím policistou. Naproti tomu Billy (**Leonardo DiCaprio**) má od počátku předpoklady stát se zločincem, proto je z něj ideální kandidát na infiltraci mezi Costellovy mafiány. Hra na kočku a na myš může začít. Skrytá identita krystalicky ukazuje, že filmové vyprávění v mnoha případech spočívá spíše ve formálním zpracování původně jednoduchého příběhu, jenž je režisérem přetvořen do strhujícího díla. Scorsese sice základní zápletku odkryje v průběhu prvních patnácti minut, do posledních chvil ale nepřestává překvapovat a napětí postavené na postupném paralelním odhalování dvojice volavek a jejich několikeré konfrontaci příběh dynamicky dovede až k výtečnému konci. **HBO**, v neděli **10. 8.** ve 20.00. –ph–

rozhlas

Osudy
Viola Fischerová (1935), prohlašovaná dnes za první dámu současné české poezie, by bývala vstoupila do naší literatury již v roce 1957, kdyby ovšem její sbírka na tehdejší dobu nebyla příliš „temná“. Po letech prožitých mj. v roli manželky Pavla Buksy (spisovatele Karla Michala) ji zpět k psaní dovedla

manželova tragická smrt ve společném exilu: „Žádušními básněmi za Pavla Buksu“ tak sice opožděně, zato s plnou silou, zahájila svoji literární dráhu někdejší nejstarší představitelka tzv. šestatřicátníků (V. Havel, J. Topol, J. Paukert – Kuběna, V. Linhartová). Na všechny peripetie svého života, na mnohá inspirativní setkání a cenná přátelství bude nyní vzpomínat. To si nelze nechat ujít. **ČRo 3 – Vltava**, od pondělí **11. 8.** do pátku **15. 8.**, vždy v 11.30, reprízy od úterý, vždy v 0.05.

Fotr
Když zhruba ve stejné době jako V. Fischerová začal v holandském exilu literárně tvořit Ivan Landsmann (1949), někdejší dlouholetý horník, jednalo se o jeho vůbec první pokusy v dané oblasti. Kniha Pestré vrstvy, vydaná až v roce 1999, představuje syrové zápisy, v nichž autor bez příkras a hornickým slangem líčí především život na šachtě. Naprostým protipólem tohoto opusu č. 1 je následně vzniklý vysoce stylizovaný text Fotr (2000), na němž si autodidakt zkoušel „skutečný“ fabulovaný román: inspirován předválečnými filmy, vytvořil učebnicovou ukázkou filmové povídky na námět hodný pikareskního románu – hlavní (a titulní) postavou je středoškolák Slávek, ztělesnění bezcharakternosti, požívačnosti, obhroublosti a lhostejnosti k utrpení druhých. Autor jej nesoudí ani neomlouvá, jenom s určitou naivitou zaznamenává. Editor Jan Šulc, režisér Dimitrij Dudík a herec Radim Vašínska připravili desetidílnou četbu z tohoto díla. **ČRo 3 – Vltava**, od pondělí **11. 8.**, vždy v 18.30.

Nejkrásnější z krvesmilstev
Pronásledovaný muž Siegmund se ukrývá v domě Hundingově. Sieglinda, hostitelova žena, v něm nalezne zalíbení – opětované. Zjištění, že jsou bratr a sestra, zapůsobí jako katalyzátor. Nepřející bohyně Erda proti nim pošťve manžela Wotana, do všeho se zaplete jejich dcera – valkýra Brünnhilde...

Mnoho peripetií má druhý díl Wagnerovy tetralogie Prsten Nibelungův. Libreta k tomuto cyklu začala vznikat v roce 1848, souběžně s nikdy nerealizovaným Ježšem Nazaretským a spisem Umění a revoluce. Dokončena byla o čtyři roky později. Valkýra, komponovaná v letech 1854–56, měla premiéru teprve roku 1870. Jednalo se tedy o projekt vpravdě životní, jehož impozantnost je zcela mimořádná. Hlavním lákadlem inscenace z Gran Teatre del Liceu v Barceloně, jejíž záznam nám Vltava zprostředkovává, je Plácido Domingo v hlavní mužské roli. **ČRo 3 – Vltava**, v sobotu **16. 8.** v 19.00. –mc–

jb – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek / **kk** – Karel Kouba / **mc** – Miloslav Caňko / **pa** – Petr Andreas / **pf** – Petr Ferenc / **ph** – Petr Hamšík / **pev** – Petr Vaňous

Kinoklub Ostrov, a.s. a MKZ Litoměřice pořádají

LITOMĚŘICE

filmový festival / střet realit

21.–24.srpna 08

Fitzcarraldo Werner Herzog Orfeus Jean Cocteau Rekonstrukce
Lucian Pintilie Estamira Marcos Prado Tristram Shandy
Michael Winterbottom sci-fi trilogie Piotr Szulkin
Kin-Oza-Oza Georgi Danijela Muž, který spadl na Zemi
Nicolas Roeg Za hranicí ticha Caroline Link Mléčná dráha
Benedek Fliegauf Případ pro začínajícího kata Pavel Juráček
California Dreamin' (Bez konce) Cristian Nemescu Temný obraz
Richard Linklater Svátá Klára Ari Folman Ori Sivan
Sláunost' u botanické zahrádě Elo Havetta Panna Zázračnica
Štefan Uher Uvádíme, nerušit Tomáš Kudrna Bezesné noci
Radim Špaček, David Čálek Klíč k určování trpaslíků Martin Šulík
Sláunost' osamelej palmy Marko Škop, Juraj Johanides a mnoho dalšího...

www.kinoostrouv.cz

A2

Víte o dobrém knihkupectví, klubu nebo kavárně, kde chybí A2 kulturní týdeník?

Pomozte nám rozšiřovat naši síť!

Hledáme regionální spolupracovníky a dobrovolníky v distribuci.

222 510 227

distribuce@tydenikA2.cz

NÁVRAT EDICE MODERNÍ SVĚTOVÁ PRÓZA

Igor Štiks

Eliášovo křeslo

Nejlepší chorvatský román roku 2006!

Přeložil Dušan Karpatský

299 Kč | vázaná | 280 stran

Žádejte u svého knihkupce nebo se slevou 15 % na www.bookcafe.cz

BOOKcafe

Sekerníci pracují ve vedrech

Praha a kultura v létě 2008

Všechny problémy, kvůli nimž se na jaře vzepřelo 31 tisíc lidí v petici Za Prahu kulturní, byly v podstatě odloženy. Teď, vprostřed léta, se magistrát, zaštitěný auditem, vrhl mimo jiné na Galerie hl. m. Prahy.

LIBUŠE BĚLUNKOVÁ

„S vaší situací velmi soucím, protože po všem úsilí, hnutí v 60., 70. a 80. letech a po příchodu demokracie se opět ocitáte v situaci, kdy musíte bojovat za svá kulturní i jiná práva. Je to hrozné, ale je to sociální realita a musíte vytrvat,“ řekl Pražanům v květnu ředitel Direktorátu pro umění a památky Rady Evropy ve Štrasburku Robert Palmer. A prorocky upozornil: „Bohužel se děje, že lidé, kteří nevnímají kulturu jako veliký ekologický systém, do ní podle toho také zasahují. Protože ji nevnímají jako celek, zabývají se jen jednotlivými body a nevnímají pojítka a důsledky. Tím pádem celý systém destruuji a likviduji.“ Pražský magistrát přesně toto provádí. Snaží se dryáčnický „zajistit vyšší výkonnost“ svých jednotlivých kulturních organizací, čímž ničí všechno dobré, co se po léta budovalo. Jakž takž svobodné a renomované organizace mění buď v naprosto loajální zařízení, nebo se jich hledí – výhodně – navždy zbavit. Posledním ukázkovým příkladem je Galerie hlavního města Prahy.

Humor tumor

Rada hlavního města Prahy na zasedání 8. 7. 2008 jednala o výsledcích personálních a organizačních auditů, které zadala. Společ-

nost BNV Consulting prozkoumala některé příspěvkové organizace města: Městskou knihovnu v Praze, Galerie hl. m. Prahy (GHMP), Pohřební ústav hl. m. Prahy, Správu pražských hřbitovů, Botanickou zahradu hl. m. Prahy, Lesy hl. m. Prahy a Studentský zdravotní ústav Praha. Jak vidno, jedna firma spláchla najednou velice odlišné organizace s různými druhy veřejné služby. Navíc jde o společnost zaměřenou spíš na komerční poradenství; z veřejné sféry radila dopravním podnikům, policii, různým radnicím, technickým službám apod. S kulturní institucí (natož takového významu, jako je GHMP) zkušenost neměla. Její nálezy v případě této galerie jsou, jak ukazuje zápis ze zasedání městské rady, většinou rázu provozního: kolik lze ušetřit na úvazcích kustoďů a šatnářů, jak zlepšit PR oddělení, zamezit zbytečným přesunům pracovníků, jak prodávat víc knih a propagačních předmětů. To vše je užitečné, ovšem Petra Hoftichová, pověřená řízením GHMP, se rozhodla splnit úkoly svého zřizovatele, uložené na základě auditu, pořádně. Doporučovaný počet ppm (přepočtených míst/úvazků) ušetří mj. na kmenových kurátorech, kteří zde vytvořili galerii evropského významu. Karel Srp, Olga Malá a Hana Larvová dostali výpověď. Olze Malé byla později, po veřejných protestech, nabídnuta smlouva na dobu neurčitou.

Odpor otřesené odborné veřejnosti byl značný. K protestu Uměleckohistorické společnosti (UHS) se přidala řada odborných pracovišť a galerií, malíř Filip Černý a kurátor Petr Vaňous odvolali výstavu Videoart, připravovanou pro GHMP na srpen, kurátor Karel Císař zrušil akce připravované k 6. břeňně mladých (v Domě U Kamenného zvonu). Všichni tak chtějí upozornit, že audit byl rad-

nicí vědomě zneužit, že jde o snahu narušit kulturní účel organizace. „Dlouhodobé ignorování potřeb této instituce ze strany zřizovatele dokazuje mimo jiné také několikaleťá neochota vypsát řádný konkurs na jejího ředitele,“ upozorňuje Milena Bartlová z UHS. Magistrát místo konkursu na ředitele a veřejné debaty pověřil Petru Hoftichovou vypracováním strategického plánu galerie „s ohledem na získání opětovného renomé této kulturní instituce a jeho projednáním s radním hl. m. Prahy“ Milanem Richterem do konce srpna 2008. To je kvalitní ukázka absurdní argumentace, neboť o renomé galerie přichází právě těmito kroky, radit se s Richterem o kultuře bude jen okázalý nihilista a celé to má domyslet ředitelka, dosazená na své místo loni Richterem bez konkursu.

Kočkořepa

Problematika auditů proběhnuvších v GHMP a v Městské knihovně patří podle magistrátu také k úkolům nového, téměř třicetihlavého poradního sboru primátora pro oblast kulturní a grantové politiky. Pavel Bém jím na začátku léta nahradil funkční odbornou grantovou komisi. Zatím široké plénum zasedalo dvakrát, druhé sezení bude pokračovat 11. srpna. Uvidíme, zda z toho něco pozitivního vzejde; starostovými poradci přes výtvarné umění jsou tu státotvorný ředitel Národní galerie Milan Knížák a Daniela Mrázková ze společnosti CZECH PHOTO (mj. pořádá soutěž Czech Press Photo).

Co auditori dále doporučují? Zkoumají – zatím bez výsledku – dávno obávanou možnost sloučení GHMP a Muzea hl. m. Prahy. Doporučili sloučit Botanickou zahradu a ZOO Praha, pak „nastavit optimální stav

nové organizace“ a po další analýze ji případně připravit na převod na akciovou společnost. Ředitel Správy pražských hřbitovů má „společně s externí auditorskou společností nastavit transparentní systém motivování zaměstnanců“.

Slučovací mánie města i státu (Divadelní institut s NIPOSem, Památník národního písemnictví s Národní knihovnou nebo Národním muzeem, Státní opera s Národním divadlem a další veřejnosti předkládané nápady), současná debata kolem nafukování Klementina, opakované audity v transformovaných městských divadlech vycházejí stále z jednoho zdroje – pseudomarxistického chápání kultury jako nadhodnoty. A také z osobních animozit. Milan Richter, který už neví, jak by odvedl pozornost od své normalizační mise, celou vahou své uražené ješitnosti a podemletých politických i finančních ambicí nenávidí čím dál víc konkrétních lidí z kultury, pochopitelně zvlášt těch schopných. Tak kdo bude další, než se na podzim opět zvedne pořádný odpor? Ten mimochodem Robert Palmer také prorokuje.

dejinyumeni.cz/prohlaseni.html

proculture.cz

ruo.cz/navrh-y-praze

za-prahu-kulturni.cz

agenda21culture.net

zkrátka

Vítězi angloamerických komiksových Eisnerových cen za loňský rok se stali: Rutu Modanová s knihou Hluboké rány (nejlepší grafický román), Ed Brubaker za série Captain America, Criminal, Daredevil a Immortal Iron Fist (scenárista), Chris Ware za Acme Novelty Library 18 (autor), Pia Guerra/Jose Marzan Jr. za Y: The Last Man (kreslíř) a Douglas Wolk za Reading Comics: How Graphic Novels Work and What They Mean (knihy o komiksu). / Organizátoři Letní filmové školy v Uherském Hradišti museli pro velký zájem a malou kapacitu sálů omezit prodej jednodenních akreditací. / Byl zveřejněn širší seznam knih nominovaných na Bookerovu cenu. Vedle knih autorů jako Amitav Ghosh (Sea of Poppies), Salman Rushdie (The Enchantress of Florence) nebo Sebastian Barry (The Secret Scripture) se v něm objevují knihy nepříliš známých či debutujících spisovatelů. / Českou republiku bude na divadelním festivalu Fringe v Edinburghu reprezentovat pět souborů: režijní duo Skutr s inscenací Plačky, soubor Adriatik s představením Polaris, taneční skupina DOT504 s inscenací Holdin’ fast, brněnské divadlo Neslyším s pohádkami Pat a Mat a ruský soubor sídlící v Praze, Těatr Novogo Fronta. / Režisér Juraj Jakubisko připravuje nový historický velkofilm: jmenovat se bude

200 roků samoty, místem děje bude Velkomoravská říše a po vzoru fantasy epopěj se dočká dvou až tří pokračování. / Jeden z pěti totemů sochařky Tatiany Echeverri Fernandezové, které byly vystaveny v britské Královské akademii, se rozbil, když na něj upadla jedna z návštěvnic. / Vojenský umělecký soubor Ondráš, jež armáda plánuje letos zrušit, možná přejde pod ministerstvo kultury. / Skladba Romano Hip Hop romského rappera Gipsy.cz se stala hudebním podkresem pro jihokorejskou reklamu na zmrzlinu. / Sedm pohádkových příběhů The Tales of Beedle the Bard, navazujících na ságu Harry Potter, které spisovatelka J. K. Rowlingová původně napsala pouze pro aukci k dobročinným účelům, vyjde v prosinci knižně. / Národní divadlo v Praze zvýší ceny vstupenek v atraktivních částech hlediště. / Muzeum Andyho Warhola ve slovenských Medzilaborcích muselo kvůli silným deštům, které poškodily vzduchotechniku, odložit výstavu nové kolekce umělcových děl na září. / Pod obrazem Květoucí pastvina Vincenta van Gogha objevili vědci technologii rentgenového záření portrét ženy. / Lusofonní literární Camõesovu cenu získal João Ubaldo Ribeiro. / Woody Allen zahraje se svou skupinou New Orleans Jazz Band 20. prosince v Praze. / V Číně májí vzniknout restaurační centra pro starověké knihy.

–jgr–

Vít Janota

XXVII.

A co bys chtěla raději?
Mračna otravných much
a nebo okamžik prchavý
jak bělice v černé vodě?

Snad že jsem na chvíli uvěřil
že i jiné způsoby jsou možné
snad že jsem na chvíli
propadl své malé pýše
jak karbanu

Usínám na polštáři
z pohankových plev
vítr je příznivý
a obzor
světélkuje matně

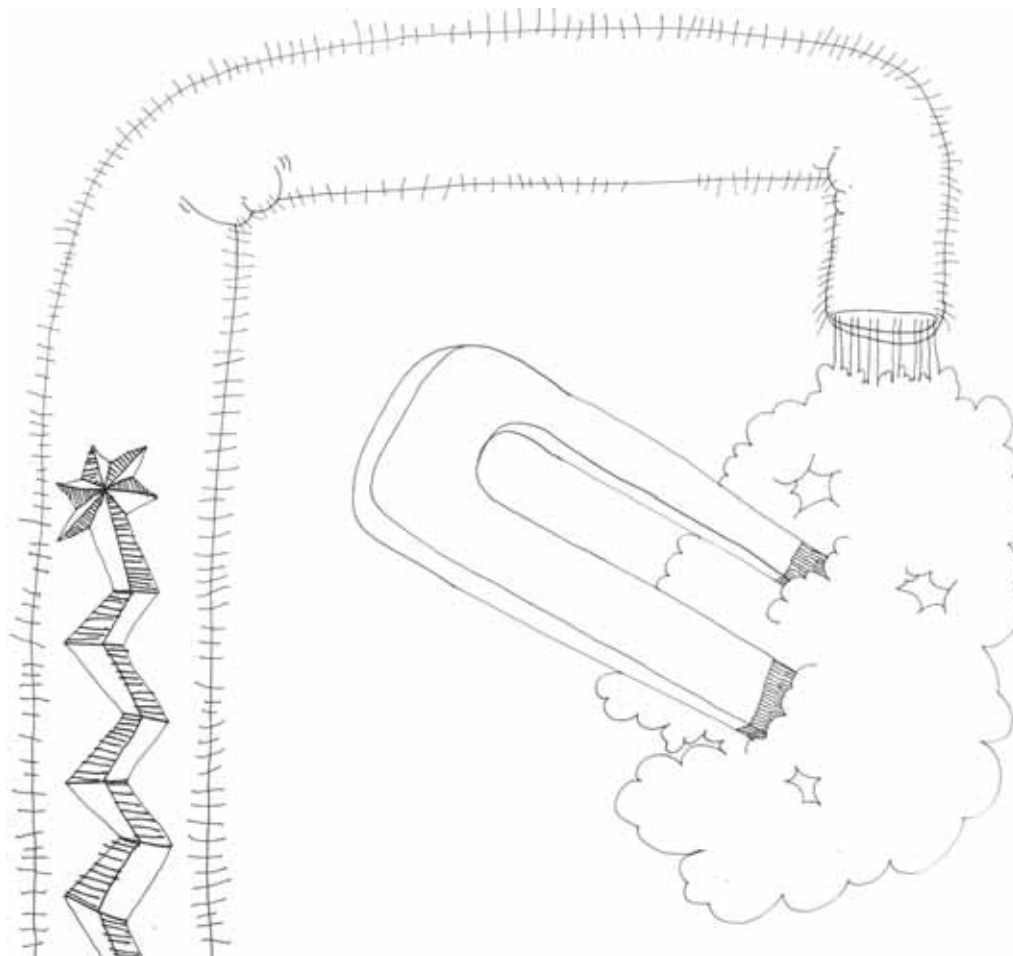
Tak jako každý skutek
přesahující ve svých důsledcích
naše vnitřní dispozice
bude i tento
po zásluze potrestán

Vemínko nemá a srst nemá

Jak Vladimír Křivánek zabil příležitost poezie

Ambiciózních knih věnovaných české poválečné poezii mnoho nevzniká. Vladimír Křivánek vytvořil soubor textů, který není faktografickou příručkou či klasickými dějinami, není ale ani volným souborem esejů či studií. Čím tedy ve skutečnosti je?

PAVEL ŠIDÁK

Kresba David Böhm

Křivánkova kniha o české poválečné poezii *Kolik příležitostí má poezie* sama sebe zřetelně definuje jako exkluzivní publikaci: vznikla za podpory několika grantů, částečně je podkladovými studiemi čtyřdílných *Dějin české literatury 1954–1989*, recenzovali ji literární vědci J. Opelík, Z. Pešat a M. Pohorský, autor je představen jako univerzitní pedagog, kritik a básník; kniha vychází v nakladatelství Host, v oblasti literární vědy bezesporu výrazném.

Vladimír Křivánek sleduje hlavně dvě témata – skácelovské a holanovské –, pouští se však i do teoretických a obecnějších historických exkursů a kniha tak nabývá rysů monografických.

Kde je poezie – a jak o ní mluvit?

V úvodní kapitole rází Křivánek překvapivou tezi, že skutečně porozumět poezii může pouze pamětník, a to proto, že „literární život se odehrával (mj.) v hospodách“: tomu, kdo tam nebyl, zbývá jen „sterilní vědecká konstrukce“. Teze je to dost podivná (jak by například chtěl porozumět poezii antické?): poezii nelze poznat ze „života“, ale jen z poezie samotné; nepřijemný dojem záměny umění a vnějšího světa v knize potvrzuje i ne vždy jasné rozlišování lyrického mluvčího a reálného autora, a dokonce i obrázky (fotografie koštu vína jako ilustrace ke kapitole o Skácelovi zamlžuje autonomní, estetický status básně). Těmito poznámkami se otevírá otázka metodologie předkládané knihy: není to striktně „vědecký“ text (jen zcela sporadicky se tu setkáváme například s versologií), Křivánek volí spíše cestu esejistického popisu. To je jistě v pořádku, ale i tento přístup se musí opírat o pevné a předem vymezené odborné základy. Namísto terminologické a formulační jasnosti autor bohužel leckde upadá do vágní mnohomluvnosti („rétorická hymničnost“, pleonasmu typu „písnová kantiléna“), text zahlcuje často se opakujícími slovy („umanutý“, „sošný“)

nebo užívá termíny, které by smyslu nabyly teprve pečlivým odlišováním různých jejich významů (atributem „existenciální“ jsou ohodnoceni mj. Hrubín, Holan, Kainar, Kryl, Skácel, Seifert, Šiktanc; Pelc má „existenciální tíhu“, Pištora je „existencialistický“). Snad díky své básnické letoře se autor často nechá zlákat metaforickým jazykem: chce-li však psát odborné pojednání, nemůže psát zároveň poezii, jinak vznikne hybrid („básník [Skácel] postupoval jako kamenosochař, opracovával pečlivě, umanutě, soustředěně a zodpovědně do výsledného básnického tvaru beztvary balvan času vylomený našim životem“ – co že to Skácel vlastně udělal, si jako čtenář Křivánkova textu nejsem jist).

Skácel, Paz a Wang Wej

Metodologická nejasnost se objevuje i skrytěji, zavádějícími srovnáními, neurčitými příklady a nejasnými definicemi. Například charakterizace Skácelovy motivické prostoty srovnáním s čínským básníkem Wang Wejem se jeví jako neproduktivní a nekonceptní: paralely tu sice jsou, ale zdůrazňuje-li Křivánek, že musíme zkoumat nejen „čas textu“, ale též „čas dějin“, měl by vnímat rozdíl (a vše, co implikuje) mezi Moravou 20. století a Čínou 8. století. Ostatně to, co Křivánek o Wang Wejovi cituje a čím si pomáhá v charakteristice Skácela, mohl mnohem přiměřeněji vyčíst ze skácelovské (a tedy přímo se nabízející) studie Sylvie Richterové (*Slova a ticho*).

Ještě podivnější je text v kapitole o básnickém deníku. Banální tvrzení, že poezie není totožná s básní – „ve dvacátém století bylo stále zřejmější (...) že nelze poesii uzavřít pouze do amfory básně“ –, se tu dokládá komparací tezí Octavia Paze a Jana Mukařovského a jeho mylně pochopeného pojetí záměrnosti a nezáměrnosti. Podobně jako u Skácela a Wang Weje nelze vyjmout dva citáty tak odlišných myslitelů. Křivánkova úvaha by se obešla bez obou citátů, naopak zde chybějí odkazy na autory,

kteří se problematikou básnického deníku, případně hranic mezi beletrií a literaturou faktů v českém prostředí zabývali (například Jan Grossman nebo Růžena Grebeníčková).

Větší péči by si zasloužil výběr citátů ilustrujících uváděná tvrzení (pomineme-li, že k básnickému materiálu přistupuje Křivánek někdy ahistoricky a pomíjí básníkův vývoj). Tak například fakt, že Peterkovy verše „žalmistickou tradici připomínají využitím anafory, paralelismů, dialogičností a biblickou imaginací“, doprovází tento příklad: „Srdce mé kozlík je pohublý: Vemínko nemá a srst nemá.“ I když odhlédneme od naivity tohoto básnického obrazu – srdce obvykle vemínko nemívá –, nutno říci, že tu není ani anafora (leda by byla zaměněna za epiforu), ani dialogičnost, ani biblická imaginace. Navíc: chce-li mluvit o spirituální inspiraci, je snad podivné uvádět Peterku tehdy, není-li vůbec zmíněn Jan Čarek a Bohuslav Reynek je až na kratičkou výjimku uveden jen v různých výčtech.

Strašidlo náboženství

V odborné práci by se neměly objevovat nedoložené obecné teorie, ovšem zde se s nimi setkáváme kupříkladu právě v souvislosti se spirituálně orientovanou poezií. Křivánek, vycházející z Putnovy definice, ztotožňuje tuto poezii s ideologií, načež se obává jejího útoku na českou kulturu, jak ukazuje úvaha z první kapitoly: „Chceme-li se zodpovědně podílet na vytváření kánonu poválečné české poezie, nesmíme být (...) v zajetí ideologických pohledů na literaturu. To se projevuje i ve snaze nahradit jednu ideologii druhou, místo ideologie komunistické nabídnout například ideologii náboženskou.“ Kdo ji chce nahrazovat? Podobnou teorii bychom čekali spíše u autora bestsellerů Dana Browna, nikoli však v odborném pojednání o české poezii.

Vedle takových fantastických úvah narážíme v knize na jazykové chyby a na literárněvědné nepřesnosti: to, že „folklórní píseň (...) vstupuje do světa básní [jihomoravských] autorů bezprostředně jako slovo (...) doprovázející jejich každodenní život“, ji neodlišuje od „rafinovaného postmodernistického palimpsestu“, a není to tedy distinktivní rys (stejně tak jako intertextualita není doménou básnického deníku); legenda není žánr „na pozadí lidové slovesnosti“ (bylo by nutno specifikovat, o jaké variantě legendy autor mluví); motiv Popelky není jen Erbenův, a nelze na tom stavět interpretaci básně atd. Autorovo tvrzení z úvodu, že „bylo třeba leckteré podstatné skutečnosti zopakovat“, působí komicky, čteme-li dvakrát, že se dnešní člověk špatně orientuje „v labyrintickém, obtížně poznatelném, nepřehledném, chaotickém a rychle se měnícím světě, kdy zklamaly univerzalistické modely vědeckých a filozofických systémů“ (strany 14 a 352). Je to skutečnost jistě podstatná, ale čtenáři snad stačí sdělit jednou.

V takto ambiciózní práci, kde obrovská záštita vědeckého projektu slibuje text na vysoké úrovni, to nejsou výtky bezvýznamné. Kniha není ani faktografická příručka (zásadní údaje zde často chybějí), ale ani sbírka esejů (na to nese příliš rysů odborného stylu) či studií (není metodologicky kohezní). Zdá se, že vydáním této knihy Host zmařil jednu z příležitostí vzniku dobrých dějin poezie.

Autor je bohemista.

Vladimír Křivánek: Kolik příležitostí má poezie.

Kapitoly z české poválečné poezie 1945–2000.

Host, Brno 2007, 397 stran.

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

ROBERT FULGHUM

Něco z Fulghuma / From Fulghum

Přeložil Jiří Hrubý, 198 Kč

Do knihy, která by měla sloužit jak Fulghumovým fanouškům, tak žákům angličtiny, byly vybrány eseje a příběhy z celého díla oblíbeného amerického spisovatele, jež u nás vychází od roku 1992 v překladu Jiřího Hrubého. Prvně si tak čtenáři budou moci vychutnat vypravěčský dar Roberta Fulghuma i v originále, a konečně posoudit, zda má pravdu, když při každé své návštěvě Prahy tvrdí, že jeho překladatel je lepší spisovatel než on. Do knihy jsou zařazeny eseje, úvahy a povídky z knih: *Všechno, co opravdu potřebuji znát, jsem se naučil v mateřské školce*, *Už hořela, když jsem si do ní lehal*, *Ach jo*, *Možná, možná ne*, *Od začátku do konce*, z románové pentalogie *Třetí přání* a *Co jsem to probůha udělal?*

Společnost brýlemi filosofujícího biologa

JAKUB JIRSA

Závazek pravidelného psaní esejů či fejetonů se může stát noční můrou: pro spisovatele i pro čtenáře. Stanislav Komárek to dobře věděl, nicméně se na dlouhou dobu „upsal“ Lidovým novinám, ve kterých každý druhý týden (nejprve v alternaci s Petrem Fischerem a pak s Petrem Zídkem) publikoval jeden kratší esej. *Sloupoví aneb Postila* je jejich souborným vydáním doplněným několika texty z jiných periodik či předmluv (např. k Darwinovým knihám *O původu druhů* a *Původ člověka*). Délka textů se tak pohybuje mezi několika málo odstavci a několika stránkami.

Za jménem Stanislava Komárka v závorce většinou stojí „biolog, filosof“, první je dáno univerzitním původem, druhé spíše zoufalstvím redaktorů, kteří chtějí postihnout škálu jeho zájmů od teorie vědy, historie, filologie či literárních dějin. Žánrově filosofických témat či odkazů na kanonické knihy však najdeme jako šafránu. Jaká tedy je ta „Komárkova filosofie“? Jeho texty jsou především dokladem života spojeným se sebevzděláváním jakožto jeho základním cílem. Autor si je dobře vědom toho, že se skrze psaní „prezentuje“ (podobně jako podle biologa Portmanna se živočich prezentuje ostatním kres-

bami a zbarvením), a tak nechce ponechat nic náhodě. Eseje užívají poznatků z biologie, filosofie, historie či filologie a mnoha dalších vědních odvětví. Autor však čtenáře přímo nevzdělá, neindoktrinuje; k případné indoktrinaci dochází vždy tak nějak oklikou. Poznatky nejsou naservírovány systematickým výkladem, avšak texty spíše „ponoukají“ k vlastnímu procesu sebevzdělávání. Místo burcujících a revolučních tezí v esejích nalézám spíše autorovo: „inu, ehm, inu... dobrá, ale co kdyby...“.

Jogín či komisař?

Nikoli. Univerzitní profesor

Komárek se v esejích dotýká mnoha ožehavých problémů – ať už více či méně společenských nebo třeba literárních. Jeho myšlení se přitom spíše vyžívá v jednotlivých ambivalencích než ve snaze najít a zaujmout jasné stanovisko. Vzbudit tak ve čtenáři pochybnosti je jen záhodné – pokud po přečtení knihy zjistíme, že toho víme mnohem méně, než jsme se předtím domnívali vědět, jedná se o knihu dobrou. Nicméně v těch řídkých momentech, kdy se autor snaží jasně představit svůj návod na řešení některých problémů (např. v oblasti výchovy dětí a školství), jsem si nebyl jist, zda si náhodou

opět nedělá legraci. Návrh dobrovolné školní docházky a na ní navázaná rekonstrukce sociálního systému tak téměř vypadá. Naše společnost sice není jen obdobou Goldingova *Pána much*, avšak do Ballantyného *Korálového ostrovu* má také daleko. Pokud by se Komárkovy vize uskutečnily, obávám se, že by byl překvapen sám jejich autor.

Hledat nějakou ucelenou metodu Komárkova psaní by bylo asi obdobné jako čtvrtit živého tvora, abychom jej mohli lépe rozpoznat. Rád svým čtenářům ukazuje nepoměry našeho myšlení a jednání (např. humbuk kolem ptačí chřípky oproti černým neštovicím). Některé z esejů si hrají s protiklady: autor sleduje, jak často dvě zcela protikladné skutečnosti vyplňují v různých společnostech jednu a tu samou institucionální niku, popisuje, jak rychle se až do extrémů mění naše hodnotové škály. Obava z extremity je nejlépe zpracována v interpretaci Koestlerova jogína a komisaře; ostatně předvedení zhovadilosti mnoha absolutních názorů je námětem dalších esejů (Děti apokalypsy, Duch sekty aj.). Velmi oblíbeným motivem je popisovat společnost jazykem biologie a naopak v živé přírodě si všimat „společenských“ rysů. Instituce se vyvíjejí, rozmnožují a stárnou.

Fiktivní historie, reprodukce, eutanazie

Ve *Sloupoví* najdeme mnoho témat a problémů, které se opakují a vypovídají tak víc o centrech autorova zájmu: psychosomatika, fiktivní historie „co kdyby se to stalo trochu jinak“, orientalismus a okcidentalismus (více zpracované v autorově zatím poslední knize *Zápisky z okcidentu*), domestikace, reprodukce (jak se rázem úvahy liší, používá-li se tento termín místo kupř. „milování se“), eutanazie. Avšak na rozdíl od jiných autorů notoricky vydávajících vlastní recyklované texty nejsou Komárkovy úvahy předvídatelné a lze je pokládat i za zábavné (a nikoli směšné). To může být dáno možná jen jeho kritickým zájmem a snahou pobavit psaním sebe i čtenáře spíše než budovat svoji mocenskou pozici. Anebo – abych použil autorův oblíbený rétorický postup – nejedná se naopak o skvělou mocenskou strategii? Na iluminaci zdobící obálku přednáší či káže postava učitele s rysy nápadně připomínajícími autora samého. Před ní, obřadně o stupeň níž, sedí tři žáci – mníšci. Nerozhoří se nyní boj mezi věrnými posluchači, kteří jsou právě tito tři vyvolení? Autor přednáší na FF UK.

Stanislav Komárek: Sloupoví aneb Postila.

Dokořán, Praha 2008, 256 stran.

Manažerská komedie

JOVANKA ŠOTOLOVÁ

Vedení jisté reklamní agentury zasedne k poradě – a v tu chvíli Laurent Quintreau zapíná pomyslný nahrávací přístroj. Po příští dvě hodiny bude sledovat nikoli jednání, nýbrž jen tajené vnitřní monology všech přítomných. Se samotnou schůzí to vše má přitom jen pramálo společného.

Na jednání se rekapituluje, hodnotí a plánuje chod velké firmy, avšak jedenáct rokujících víc než na práci myslí na sebe. Quintreau nechává v jednotlivých kapitolách knihy *Hrubá marže* (Marge brute, 2006) promlouvat jednu postavu za druhou; jejich vnitřní monology na sebe navazují, doplňují se, protřečují si, a postupně se tak skládají portréty všech zúčastněných.

Z pekla do ráje

Inspirace Dantem je jednoznačná – Quintreau svou verzi cesty od pekla přes očištec až do ráje zdůrazňuje jak pojmenováním tří oddílů knihy, tak i dalšími narázkami, z nichž k nejprůhlednějším patří jméno posledního hlasu, Alighieri. Paralela výčtu neřestí, jak je ve 13. století podal autor *Božské komedie*, a dnešní společnosti se zdá být prvoplánově laciná, nicméně Quintreauův způsob podání látky o pýše, lakomství, smilství, rouhání, pochlebování, pokrytectví, obžerství a mnoha dalších nešvarech nezní ani marně, ani planě.

Autor sám pracoval jako „kreativní pracovník v reklamní společnosti Publicis“, což ho do jisté míry opravňuje k sepsání nejen kritické, ale i věrohodné studie daných kruhů. Quintreau „své“ prostředí nejen dobře zná, ale dokáže také zručně vytěžit. Jeho kniha se vyrovná obdobným titulům současných autorů, kteří často zkušenost s výsostným územím reklamních agentur mají také a podobně sázejí na to, že jde o téma stále ještě aktuální, s puncem tajemství a falešného pozlátka – vždyť ne každý z běžných čtená-

řů měl možnost nahlédnout mezi smetánku mladých, schopných, bohatých, a navíc vtipných kreativců, propagujících samé krásné a potřebné věci. K neznámějším, kdo zpracovali zmíněné téma, patří určitě Fréderick Beigbeder a jeho *99 franků*, z těch, co také známe česky, pak ještě bezpochyby Benoît Duteurtre. Quintreau je z uvedených tří asi nejzajímavější – prostředí reklamní agentury slouží jen jako pozadí pro svěbytné vhledy do povah a osudů jednotlivých postav. Ty jsou možná až šablonovitě výrazně odlišné, a to jak povahami, tak myšlením, vzhledem i zařazením do určité sociální škatulky.

Uprostřed zlé smečky

Soudobá společnost je v *Hrubé marži* vlastně zlá smečka, která nikomu nic nedaruje, na nikoho nečeká a s nikým se nemazlí. Každá z jedenácti postav, ať už to navenek hraje lépe nebo hůře, je v podstatě ubohá existence. Oproti vychloubačnému, hulvátskému tónu knihy Beigbederovy, jejímž cílem bylo postihnout jeden pohled na vybraný mikrosvět reklamních dravců, je Quintreauova mozaika spíš o poměrech panujících v kterékoli jiné běžné firmě, jež dávno přestala být rodinným podnikem a profiluje se jako místo velkých bojů o zisk a mnohdy i o přežití.

Na konci se neubráníme pocitu, že po vyslechnutí všech jedenácti zповědí víme hodně, možná až příliš. Je to nemilosrdný vhled do manýr, problémů a obsesí lidí, jejichž pozice ve firmě znamená moc, nadřazenost, bohatství – ovšem to vše vždy jen v omezené míře, aby zůstávala touha jít pořád výš a s ní záhy spojená úzkost ze selhání a pádu. Quintreau dokázal svou světskou komedii zpestřit ještě variantností výrazového rejstříku všech předvedených jedinců – a překlad Zdeňka Ruckého tento rys textu výborně zachovává. Jeho české monology dokonale sednou, stojí na dobře odposlou-

William-Adolphe Bouguereau: Dante a Vergilius v pekle, 1850, výřez

chaném slovníku psychologicky i sociálně rozrůzněných postav.

V současné francouzské literatuře představuje Laurent Quintreau a jeho *Hrubá marže* ten proud, který poslušně odpovídá poptávce čtenářů – a té části kritiky, která rozhoduje o literárních cenách. Nelítostná zpráva o současnosti, která lehce šokuje, ukazuje trochu ero-

tiky, trochu vulgárnosti, trochu násilí – i když Quintreau v této doméně zůstává jen v cudné rovině psychického trýznění podřízených.

Autorka je šéfredaktorka serveru iliteratura.cz.

Laurent Quintreau: Hrubá marže.

Přeložil Zdeněk Rucki. Euromedia Group – Odeon, Praha 2008, 128 stran.

Normální je myslet

Umělecká kariéra pohledem Pavly Pečinkové

Společnost pro Revolver Revue vydala v loňském roce hned dva tituly, které získaly nominaci na Cenu F. X. Šaldy za rok 2007. Jedním z nich je i soubor kritických referátů, esejů a studií Pavly Pečinkové věnovaných výtvarnému umění.

MICHAELA BEČKOVÁ

Texty otištěné pod názvem *Je třeba si vybrat* vznikly v rozmezí zhruba posledních dvaceti let a mnohé z nich již byly publikovány (či předneseny) samostatně. Jednotlivé příspěvky jsou v knize řazeny tak, že v zásadě sledují vývoj českého výtvarného umění 20. a 21. století, proto ji nelze číst jen jako sborník. Autorka Pavla Pečinková se soustřeďuje především na tvorbu umělců, kteří nějakým způsobem vyčnívali nebo vyčnívají z řady a jejichž tvorba má podle jejího názoru ve vývoji evropského umění klíčový význam (např. Josef Čapek, Alén Diviš, Stanislav Judl, ze současníků František Skála či Viktor Karlík). Všechny texty se mimo jiné vyznačují výraznou soustředěností na problematiku etiky umění. Toto téma je nahlíženo z různých perspektiv a v souvislosti s ním se Pečinková zabývá i hodnotou v dnešní době nepříliš populární – charakterem autora (Jeníku, to vyvane).

Název knihy odkazuje k výroku Aléna Divíše z roku 1949: „Je třeba volit: buď si hledět módy nebo svého talentu.“ Jím je vyjádřeno přesvědčení, že „umělecká kariéra je otázkou volby. Je možné opřít se pohodlně o společně sdílený model tvorby, anebo se pokoušet jít svou vlastní cestou, která je riskantní, obtížná, někdy i slepá, ale z hlediska etického nezbytná.“ (s. 99) Tato skutečnost je pro autorku jedním z podstatných kritérií, jehož prizmatem posuzuje uměleckou tvorbu jiných a jímž se sama ve své tvůrčí činnosti řídí. Jít svou cestou vyžaduje odvahu přijmout za ni zodpovědnost. V případě tvorby Pavly Pečinkové se jedná o odpovědnost za vlastní myšlení, které autorka chápe jako „aktivní zpracování informace“, tudíž o odpovědnost za slova, jimiž své myšlenky vyjadřuje. Je tedy pochopitelné, že odmítá přejímat osvědčené myšlenkové šablony (a totéž vyžaduje od jiných), neboť právě takový postoj podle ní nutně vede k absenci „aktivního“ myšlení a k zřikání se odpovědnosti za vyřčené.

Do zbraně, občané, už není žádná pravda!

Této problematice se explicitně věnuje v úvodním eseji Šablony interpretace, který se od ostatních textů v knize zásadně liší svým tématem. Předmětem zkoumání není totiž umělecká tvorba sama o sobě, nýbrž literatura o umění, přesněji řečeno české teoretické a kritické myšlení a jeho současný znepokojující stav: „Dnešní dobu charakterizuje relativismus a skepse, která je zvláště opodstatněná, pokud jde o umělecké teorie a interpretace. Je smutné a alarmující, jak silnou pozici mají v naší výtvarné publicistice od druhé poloviny 20. století právě šablony, které se lavinovitě šíří a pod kterými často zaniká osobnost individuálního myšlení. Je to až jakýsi syndrom stádnosti. Už s krátkým časovým odstupem se tyto jednoznačné „názory dneška“ ukazují v lepším případě jako relativní, v horším jako komické nebo přímo tragické.“ (s. 7)

To je podle Pečinkové způsobeno dlouhodobou neochotou kunsthistoriků i kritiků – a koneckonců celé společnosti – překračovat specifický „horizont myslitelnosti“, který vytváří přirozený základní interpretační rámec každé doby. „Kromě tohoto základního interpretačního rámce má ale každá doba také své myšlenkové šablony, které jsou daleko užší, rozvíjejí se spíš mechanicky

a podléhají poměrně rychlým proměnám. Jakési konjunkturní nebo módní trendy.“ (s. 7) Ve svém eseji pak tyto konkrétní šablony pojmenovává (zaměřuje se na reflexi výtvarného umění od šedesátých let 20. století do současnosti) a poukazuje na to, jaký negativní dopad mají na tvůrčí myšlení. Na konkrétních příkladech demonstruje, jak snadno se některé pojmy mohou vyprázdnit, a přesto se dobře zabydlet v „hantýrce“ teoretiků, jak rychle „se z nových myšlenek stane poměrně mechanicky aplikované dogma“ (s. 11), pohodlně používaný stereotyp.

Bezprostřední současnost se podle autorky vyznačuje zdánlivou neexistencí šablon. Toto zdání je způsobeno obrovským rozšířením názorového spektra (v souvislosti s novými komunikačními technologiemi), snadnou dostupností jakýchkoli informací a nepřebornou škálou hotových myšlenek, jež jsou „volné k dispozici“ (s. 14). Paradoxně tak ale vzniká nová šablona, spočívající v jejich bezduchem přejímání, v níž absentuje onen „aktivní přístup“ k informaci. Vytrácí se tak vzájemné vztahy mezi informacemi, mizí jakákoliv hierarchie, dochází k oslabení hodnot, „platí vše, i to neplatné“ (s. 14). Konstatujeme, mapujeme, smysl a podstatu umění nehledáme. Umělec se stává sám sobě autoritou a „historik umění je už pomalu přežitkem“ (s. 15).

kání se odpovědnosti za ně je nejen v literatuře o umění, ale i v umění samotném čím dál běžnější, hodnotí Pečinková jako velmi znepokojující a jdoucí proti podstatě samotného umění, neboť ztráta etických norem vede ke ztrátě smyslu umění. Je tedy zřejmé, že vztah etického a estetického v uměleckém díle vnímá jako velmi těsný. Z jejích esejů vyplývá, že estetické si lze uvědomit jen tehdy, je-li podmíněno přítomností etického. V tomto smyslu je nejvyhraněnější (a bude pravděpodobně nejkontroverznější vnímán) text věnovaný výstavě *Československý socialistický realismus 1948–1958*, nazvaný Mravní dezerce jako historický fenomén, či text Umění nebo agitka, v němž hodnotí činnost skupiny Rafani. Oba problematizují téma služebnosti umění a „konceptu umění jako moci, nikoli tvorby“ (s. 216).

Umění je pro Pečinkovou hlavně hledáním. Hledáním nových cest, jimiž člověk může rozšířit možnosti, jimiž lze pochopit sebe sama, smysl lidského bytí. Takové hledání se vylučuje s jakoukoliv služebností. Naopak předpokládá tvůrčí úsilí a odvahu (spojenou s riziky) nést za hledané odpovědnost. Jen tak zůstává umělec svobodným, a tedy jen tak zůstává umělcem.

Zkrátka – je třeba si vybrat.

Autorka je bohemistka.

Pavla Pečinková: Je třeba si vybrat.

Společnost pro Revolver Revue, Praha 2007, 236 stran.

Rizika vlastních cest

Jak již bylo řečeno, pro Pavlu Pečinkovou je dané schéma, jako všechna ostatní, nepřijatelné. Odmítá přistoupit na fakt, že právě není v módě zaujímat k umění konkrétní postoj, jasné hodnotící stanovisko, a ve svých studiích se neostýchá svůj názor projevit, neschovává ho za populární tvrzení typu „teprve čas ukáže skutečnou hodnotu díla“, s obrovským individuálním úsilím hledá principy, které v umění vládou, nachází kritéria, jejichž pomocí rozlišuje mezi uměním a pseudouměním. V tomto smyslu je pro ni podstatný etický rozměr umění. Ten se v díle realizuje především autorským postojem – postojem k dílu samotnému, ale také ke skutečnosti, kterou zobrazuje, a k době, v níž dílo vzniká. Skutečnost, že absence jakéhokoliv autorova postoje k vytvořenému dílu a vedle ní takřka programové zří-

Neznámý Michel Fingesten

Nestylové ustrojení moderního výrazu

Po představení díla Helly Guthové přichází Židovské muzeum v Praze s další výstavou pozapomenutého tvůrce pocházejícího z českých zemí. Zatímco Guthová se narodila v Kostelní Bříze u Sokolova, Michel Fingesten (1884–1943) spatřil světlo světa v židovské rodině v Bučkovicích ve Slezsku.

TOMÁŠ WINTER

Michel Fingesten: Spisovatel Lion Feuchtwanger, kolem 1922

ATELIÉR
JOSEFA
SUDEKA

PPF

JOSEF SUDEK

Privatissima – Nocturno
20. —→ 70. léta 20. st.

02. 07. 08 —→ 21. 09. 08

Ateliér Josefa Sudka
Újezd 30, Praha 1, www.sudek-atelier.cz
Otevřeno denně kromě pondělí 12–18 hodin
Zřizovatelem a provozovatelem je PPF

Michel Fingesten patřil datem narození ke generaci umělců skupiny Osma, jeho cesty však byly odlišné. Jestliže Emil Filla, Bohumil Kubišta nebo Friedrich Feigl nechybějí snad v žádné publikaci zabývající se problematikou českého expresionismu, u Fingestena je tomu přesně naopak. V české uměleckohistorické literatuře se o něm nedočteme – kromě zmínek u Hany Rousové, Jana Placíka či Marie Rakušanové – téměř nic. Je proto cenné, že byla nyní umělci uspořádána komorní přehlídka, doprovozená katalogem s úvodní studií Arna Paříka.

Výstava a katalog

Přestože jsou Fingestenovy práce představeny v Galerii Roberta Guttmana na malé ploše, jak je v této výstavní síni zvykem, zahrnují téměř celou škálu jeho výrazových prostředků: od malby přes volnou grafiku až k satirickým kresbám, novoročenkám a exlibris. Srovnáním obrazů s grafikami se navíc na první pohled ozřejmí, co bylo Fingestenovou doménou. Jestliže více méně statické malby zřejmě nezanechají u diváka větší dojem, v grafikách se odehrává boj o nalezení vlastního výrazu, vedoucí na jedné straně k rozpačitým, na straně druhé k přitažlivým a originálním výsledkům.

Kvalitativní převaha grafiky je čitelná i z výstavního katalogu. Jeho minusem se stává skutečnost, že si neklade za cíl rozšíření současného, stále ještě torzálního pohledu na Fingestena, nýbrž se spokojuje se stručným syntetickým textem, čerpajícím z již vydaných zahraničních zdrojů. Kladem zůstává, že tak činí velmi srozumitelnou formou; uceleně přibližuje klíčové body umělcova životního a výtvarného směřování. Tento ujasněný pohled se odráží i v instalaci.

Světoběžník

Vůbec nejstarší Fingestenova díla, která se na výstavě nalézají, pocházejí z doby krátce před první světovou válkou. Umělec se tehdy natrvalo usadil v Berlíně a jeho tvorba byla poznamenána symbolistickými a expresionistickými tendencemi, jak je reprezentoval například o málo starší malíř, kreslíř a grafik Alfred Kubin. Fingesten tehdy ještě nedovršil třicet let, měl však již za sebou zajímavou životní pouť, nad jejímiž podrobnostmi visí dodneška řada otazníků a která stále čeká na důkladnější průzkum.

Vše začalo roku 1900, když se umělec odebral studovat akademii ve Vídni. Zde přispíval kresbami do místních satirických časopisů. V rakouském velkoměstě ovšem dlouho

nepobyl. Ještě před ukončením studia odcestoval do Spojených států amerických a poté do australského Sydney. V roce 1907 zakotvil v Mnichově, ani tam však nevydržel delší dobu. Opět se vydal na cestu, tentokrát až do exotického Hongkongu. Krátce nato se plavil lodí ve východních mořích, znovu se ocitl v Austrálii a snad i na ostrově Tasmánie. Do Evropy se vrátil v roce 1912. Po krátkém pobytu v Paříži se usadil v Berlíně.

V německé metropoli Fingesten realizoval značnou část svého celoživotního díla. Spolupracoval s vlivnými dobovými časopisy a jeho výraz se postupně obohacoval novými formálními prvky i námětovými okruhy. V prvním případě šlo zejména o specifické využití kubistického tvarosloví, které dodalo jeho pracím dynamičtější charakter.

Vlivem politickým okolností se však ani Berlín nestal umělcovým trvalým domovem. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci a stupňujícímu se tlaku nacistické diktatury byl nucen emigrovat do Itálie. Zde jeho umělecká činnost vyvrcholila nebyvalou tvůrčí aktivitou. V grafikách se naplno projevilo zaujetí surrealistickým objektem a do nové polohy se dostaly i Fingestenovy erotické a sexuální náměty, jež neskrytě a často i sarkasticky odkazovaly na psychoanalýzu.

Osobní perzekuci ze strany fašistického režimu se tvůrce vzhledem k židovské národnosti ani v Itálii nevyhnul. Po vypuknutí druhé světové války byl zatčen a nucen přežívat v bídných podmínkách internačních táborů. Zemřel v roce 1943 v důsledku rozšířené infekce po operačním zákroku.

Zapomenutý umělec

Je přínosné, že nynější výstava dokumentuje Fingestenův vývoj od roku 1913 až k umělcovým posledním dílům, a to ve všech naznačených polohách. Zároveň vybízí k otázce, proč byla tato, určitým způsobem originální tvorba pozapomenuta. Arno Pařík odpovídá v katalogu poukazem na nacistickou perzekuci a klasifikaci Fingestena jako „zvrhlého“ umělce. Toto vysvětlení má sice opodstatnění, avšak není jediné. Stejný osud navíc potkal i tvůrce, kteří nikterak zapomenuti nebyli.

Domnívám se, že nepříliš velký zájem o Fingestenovo dílo pramení z jeho vlastní podstaty. Je způsoben jednak médiem a žánry, jimž se umělec nejvíce věnoval (drobná ilustrační grafika a exlibris), a jednak zvláštním stylovým, respektive spíše nestylovým ustrojením. Fingestenovu tvorbu sice lze postihnout obecným termínem „rozzrůzněná modernost“, s kterým operoval ve dvacátých letech teoretik Václav Nebeský, avšak příliš to o ní nevypovídá. Při bližším pohledu se Fingestenovy práce jeví jako panoptikum významných dobových stylů, aniž by samy působily stylotvorně. Spíše než o syntézu jde o jakousi nesourodou směs, složenou z fragmentů, které spolu vedou zvláštní dialog. Dobové -ismy Fingesten deformuje do hybridních poloh, což může být z hlediska klasického modernistického kánonu nahlíženo kriticky. Dnes, po lekci postmoderny, to vypadá již zcela samozřejmě.

Autor je historik umění, působí v Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i.

Neznámý Michel Fingesten.

Obrazy, grafika, exlibris ze sbírky Ernsta Deekena.

Kurátor Arno Pařík. Galerie Roberta Guttmana, Židovské muzeum v Praze, 28. 5. – 31. 8. 2008.

Křehké obrazy zjitřené samoty

Dekonstrukce poezie divadlem

Sdružení Handa Gote je v rámci divadelní subkultury tím, čím je sushi na výběrových rautech. Sami tvůrci přiznávají, že obdiv k japonské kultuře je hlavním tmelícím bodem jejich mimořádně plodného soužití.

ONDŘEJ DAVID

Aktivita výzkumnické jednotky Handa Gote (research and development) ocení nejen vyznavači míšení žánrů, ale každý, pro koho je scénická výpověď především emocionálním zážitkem.

Pod názvem *Emily* je ukryt název zatím posledního výsledku jejich scénického zkoumání. Podobně heslovitý charakter měly i názvy předcházejících projektů skupiny a často sloužily jako základní vodítko pro cestu jejich multimediální krajinou. Díky dobře cílené propagaci a množství poskytnutých informací každý do sálu vstupuje s vědomím, že se tvůrci tentokrát pustili do dekonstrukce americké básničky Emily Dickinsonové. Tvůrci chtějí navíc akcentovat a zobecňovat právě ten aspekt, který propojuje její dílo s osobním životem – samotu. Téma vzbuzuje očekávání, vyžaduje zodpovědnost a notnou dávku odvahy.

Poezie v laboratoři

Sledujeme ženu v plesových šatech. Ne, sledujeme dívku. Ne, sledujeme ženu, která v sobě nenechala zemřít dívku, jak se pokouší zapojit kabel do elektrické kytary. Sledujeme ji, jak nám zpívá dětskou odrhovačku. Sledujeme ji, jak tančí, jak si cosi píše, jak si čímsi šteluje. Sledujeme ji, jak se převléká, jak nám mizí pod maskou, jak nám před očima žije niterným životem. Sledujeme ji reálnou, sledujeme její obraz na několika projekcích přenášených přes sebe, slyšíme ji živě či v modulované smyčce. Je to osamělá žena, je to žena, která má svou samotu ráda, která je jejím obrazem. Je to naše Emily a my jsme její voyeurské publikum.

Jediným performerem je tanečnice Veronika Švábová, čímž se Handa Gote vrací ke své původní poetice koexistence postavy a technologie na scéně. Je to krok správným směrem. Předchozí maskulinní projekt *Trains* totiž ukázal, že pokud pánové (muzikant Tomáš Procházka, scénograf Robert Smolík a vizualista Jakub Hybler) nemají silný protipól, upadají do nadměrného hračkovství. Švábová si navíc tentokrát vzala ke stolu na scénu nezbytnou ikonu s jablkem a pár těch mixážních krabiček s neskryvanou touhou proniknout do technologického světa skupiny a v reálném čase „vyrobit sebe samu“.

Pánové se nicméně neocitají v roli statistů, ale svědomitě modulují materiál, který

Dekonstrukce básničky divadlem. Foto Roman Mikeš

k nim přichází ze scény. Veronika je snímána třemi kamerami, umístěnými přímo na stole, u kterého mixuje, dvou mikrofonů a zvukového čidla reagujícího na pohyb. Tento materiál odesílá ke zpracování do mixážního pultu, při následné modulaci se navíc přidávají samplý jak obrazové, tak zvukové. Když například Švábová zpívá básně Dickinsonové, projekce pracuje s textem jako výtvarným prostředkem, téma samoty se často akcentuje shluky plujících mlh. Celý útvar má pak charakter kapesní laterny magiky, kterou lze sbalit a ukázat třeba přátelům při večírku ve vlastním obýváku.

Trpělivá performerka

Veronika Švábová plně zúročuje svůj po léta citlivě budovaný pohybový a výtvarný styl. Coby tanečnice s velice dobrou teoretickou průpravou pracuje s citacemi moderních tanečních technik, jejich kombinací pak dosahuje příjemného nadhledu. Její projev vždy charakterizuje intenzivní, až fetišistický vztah k rekvizitám a kostýmu a obsedantní práce s vlastním tělem, ne nepodobná postupům výtvarnice Veroniky Bromové. Novým prvkem – s ohledem na rytmičnost a úspornost veršů zpracovávané autorky také zcela logickým – je v jejím projevu zpěv, se kterým se mazlí velice jemně a suverénně. Samota je tak implicitně obsažená již ve scénickém aparátu performerky, jímž nahlížíme tichý svět bytosti reflektující sebe samu.

V průběhu představení se proto s narůstající intenzitou vtrá otázka, nakolik sledujeme osobně pojatou výpověď o Emily Dickinsonové a nakolik se s námi o svůj vnitřní svět dělí sama Veronika Švábová.

Emancipace nezávislé scény

Kdo by v *Emily* hledal dramaturgicky zpracovaný útvar, patrně si vyláme zuby. V ději se formou volných asociací prolíná poezie Dickinsonové, její osobní život a odkaz jejího díla, který začal naplno žít až několik desetiletí po autorčině smrti. Handa Gote se nesnaží vytvářet jevištní iluzi, skupina ráda nechává nahlížet do své kuchyně přímo při představení. Scéna je tak podobna spíše laboratoři, jejíž provoz sledujeme z různých úhlů pohledu. To však projekt nedevaluje, naopak se ukazuje, že adekvátním prostředkem pro zpracování poezie je mnohvrstevnatý obraz.

Projekt *Emily* byl poslední premiérou sezony v Alfrédu ve dvoře a symbolicky též poslední premiérou tzv. pražské nezávislé scény ve stejném období. Sezona, která byla ve své druhé polovině zatížena těžkou divadelní krizí, způsobenou diletantským chováním komiksového pornoherce, paradoxně propojila repertoárová divadla s experimentujícími scénami, neboť se všichni dostali to podobné situace. Zdá se, že se definitivně stírá do značné míry uměle vytvořená hranice mezi „zavedeným“ a „novým“ divadlem a přirozeného zájmu se dostává kvalitním projektům z jakékoli oblasti. Handa Gote patří spolu se skupinou Krepsko a projekty Jiřího Adámka k plně profesionálním tělům, které mají šanci reprezentovat české divadlo i na zahraničních festivalech. Mnohaletá soustředěná práce přinesla během tohoto jara výsledky, díky nimž se jasně ukázaly kvality. A to je něco, na co nezávislá scéna netrpělivě čekala.

Autor je režisér.

Handa Gote: Emily. Tvůrci V. Švábová, T. Procházka, D. Freudl, J. Hybler, R. Smolík, R. Mizerová.

Premiéra 26. 6. 2008 v Divadle Alfréd ve dvoře.

depeše

Šílené divadelní centrum Baltu

Rakvere znamená estonsky „šílené město“. V prvních červencových dnech zde proběhl desátý ročník mezinárodního baltského divadelního festivalu Baltoscandal. Provokující název vznikl prozaickým spojením Baltu a Skandinávie, odkud pochází většina divadel i publika. Přestož festivalu dosvědčují i čtyři premiéry v programu. Dramaturgie sice nestanovuje konkrétní téma či slogan, ale tušeným leitmotivem programu se stalo štěstí, smrt a touha. Řada umělců vycházela z oblasti pohybového a hudebního divadla. Švédská zpěvačka a tanečnice Charlotte Engelkesová v sólovém projektu Miss very Wagner čelila s divokým humorem a bohatými světelnými efekty postavám fatálních žen z Wagnerových oper. Kaja Kannová a Juha Valkeapää (Estonsko/Finsko) nazkoušeli s místními neherci scénický esej o smrti pro lásku 50 lovely ways to die. Norská Jo Stromgren kompani v The society položila Evropě otázky parabolou izolovaného světa klubu pijáků kávy, postupně proměňovaného v maoisty. Objev čajového sáčku, neznámé výbuchy, francouzské ptydepe měnící se v asijskou hatmatilku, doprovázenou groteskním „kung-fu“ tancem, ironizovalo paniku kolem mizejících evropských hodnot. Pokud většina umělců pracovala s více či méně humornou formou, obdivovaná a zatracovaná inscenace Francouzky Giselle Vienneové I Apologise způsobila řadě diváků estetický šok. Rekonstrukce blíže neurčené nehody se stala modelem pro hledání hranic reálného a fantaskního světa. Na strohě praktickablové scéně zamazané krví se za agresivní hudby ozývaly básně z Dennise Coopera, živý herec k tomu a znovu přeskupoval několik metrových loutkových dívkinek. Brutální výkřik lidské osamělosti, sexuální touhy, znepokojující konfrontace lidského těla a umělých panen vrcholil výstřely a promenádou tetovaného tanečníka předvádějícího části z Nižinského baletu Faunovo odpoledne. K vrcholům festivalu patřila konceptuální choreografie Ivany Müllerové z Holandska While were holding it together. Pět performerů ve strnulých pózách vytvářelo imaginární svět jen pomocí slovních představ, postupně vzájemně měnících hlasy a pozice. Jediným pohybem byl třes údů. Z estonského divadelnictví vynikal projekt mladého režiséra Marta Kolditse Proffet, prozrazující vliv německých režisérů Christopha Marthaler a Reného Pollesche. Košatá kompozice tematizující nebezpečí osciluje mezi absurdními repetitivními scén, situační komedií a rockovým koncertem. Koldits vychází z historické události, za dnešního „proroka“ zvěštujícího štěstí, ale přinášejícího smrt dosazuje média. Intertextualita, užívaní neherců, autonomizace textu od scénické akce úspěšně postupuje i v Pobaltí. Letošní Baltoscandal přinesl inovativní, provokující a vizuálně atraktivní inscenace, reprezentující bohatost pobaltské a skandinávské divadelní kultury i aktuální tendence současné evropské tvorby. Festival takového formátu se Česku stále nedostává, jmenované osobnosti k nám zabloudí jen výjimečně a domácím tvůrcům schází odvahy, invence i dostatek peněz k podobným počínům.

Martin Bernátek

Festivaly v Česku a za hranicí

V čem se Těšínští mohou učit od Ostraváků

Hudební přehlídky Colours of Ostrava a Nowa Muzyka se ve své zemi nemohou porovnávat s žádným jiným festivalem, proč je tedy nesrovnat vzájemně?

ONDŘEJ STRATILÍK

Nowa Muzyka (27. až 29. června, Cieszyn) i *Colours of Ostrava* (10. až 13. července) jsou zaměřeny na aktivní vyhledávače kvalitní hudby. *Muzyka* sleduje aktuální trendy v elektronice, pořadatelé ostravské přehlídky mají širší a především dlouhodobější rozhled.

Oba festivaly probíhají v česko-polsko-slovenském pohraničí, a tak absorbují návštěvníky ze všech tří zemí. Jenže v tomhle se *Muzyka* musí ještě hodně učit. Zatímco ostravské *Colours* si za sedm ročníků stihly vydobýt silnou pozici, *Muzyka* si své místo na hudební mapě teprve hledá. Především neumí svým návštěvníkům poskytnout přidanou hodnotu, která je u vícedenních festivalů nutností.

Polské holky...

Už po příjezdu na fotbalové hřiště na břehu hraniční řeky Olše, kde *Nowa Muzyka* probíhá, je znát první nedostatky. Parkoviště je sice ideálně vedle vstupní brány, ale ta je jen jedna, a jeden je i stánek, kde pořadatelé odbavují příchozí. Už tady zjišťuji, že Poláci nemají češtinu příliš v lásce. Čtyři mladé holky na mě jen koukají a nonverbálně naznačují, že mám počkat na jejich pátou kolegyni, která navštěvuje česko-polské gymnázium. S jazykem narážím i uvnitř, když se ptám na pravidla kupónkového prodeje. „Mluvte na mě radši anglicky,“ usmívá se na mě další brigádnice, která směňuje peníze za papírové šeky. Za pět zlotých (zhruba 35 korun

Watcha Clan na Colours of Ostrava. Foto Kateřina Malá

českých) máte jeden a za něj si pořídíte buď pivo či minerálku nebo red bull. Tenhle systémem známe i z českých festivalů, kde většinou dopadl špatně, ale na přehlídku velikosti *Nowé Muzyky* ideální volba.

Další menší nepříjemností byl nepřehledný program. Na originálně graficky zpracovaném recyklovaném papíru dostaly místo jen hlavní hvězdy, o dění na vedlejší malé scéně jste se mohli dozvědět nanejvýš z webových stránek. Vše jen v polštině. Trochu zarážející u festivalu, který přesídlil do pohraničí i proto, aby nalákal fanoušky z okolních států.

Tady ale minusy *Nowe Muzyky* končí. Organizační nedokonalosti s přehledem vyvážily nadstandardní hudební výkony elektronických ikon typu Jamieho Lidella, který akustic-

ké soulové výstupy ze svého aktuálního alba *Jim* vyvažoval agresivní taneční party postavenou na beatboxingu, nebo temné a masivní dubstepové šilenství v režii Milanese a postaršího technaře Neila Landstrumma.

... a ostravské barvy

Colours, které ve své historii zažily snad vše, co k ostřílenému festivalu patří, se podobných chyb vyvarovaly. I když... Do areálu výstaviště Černá louka a slezskoostravského hradu jsme dorazili hned v zahajovací den 10. července, a tak jsme mohli požívat všech výtobytků, například festivalových programů a průvodců (jen s českými texty), které ale prý už v pátek došly. Pořadatelé nicméně zareagovali pružně a do oběhu vyslali alespoň fotokopie.

hudební zápisník

Balíček karet

Christian Marclay Remix

PAVEL KLUSÁK

Když se před pár lety ptali Björk, co právě poslouchá, řekla, že ji na iPodu nadchlo „to mezi skladbami“. Měla na mysli funkci shuffle – tedy přehrávání v náhodném pořadí. Na discmanu byl tenhle modus ještě trochu nuda – přece jen přehrávat si náhodně tucet tracků z jedné desky není bůhvíco. Ale na iPodu se už surfuje mezi stovkami alb, či kolik jich tam máte: mně umí shuffle do těsného sousedství shrnout třeba Milese Davise, Matmos, Billii Holidayovou, Kim Kashkashian, Gnarls Barkley a Pepu Nose. Někdy to chutná jako okurka po cukrové vatě, ale jindy máte pocit, že iPod užitečně zmačkal mapu vaší mysli a přiblížil k sobě body, které vás nikdy dřív nenapadlo spojit.

Název *Shuffle* použil pro svůj nový projekt (partituru, publikaci a konceptuální foto-cyklos v jednom) Christian Marclay, jeden z velkých současných tvůrců, kteří si po léta hrají s ikonami a reáliemi hudby. Několik let na veřejnosti průběžně fotografoval nejruz-

Náhodně rozházené karty. Foto Aperture

nější grafické podoby not: všechen ten napůl neviditelný design, noty na deštníku, na vývěsním štítu gramoprodeje, v inzerátech hudebních škol. K souboru pětasedmdesáti karet (které se prodávají mezi knižními publikacemi) připsal stručnou instrukci: „Tento balíček karet může být použit jako hudební partitura. Zamíchejte balíček a vytáhně-

te si karty. Vytvořte sekvenci z libovolného množství karet. Hrajte sami nebo s dalšími hráči. Vymyslete si vlastní pravidla. Zvuky je možné buď hrát, nebo si je představovat.“

Marclay v minulosti opakovaně ukázal na „hudbu“, jak ji vnímají laikové, média, výrobci obrazů pro masovou spotřebu. Tady se mu skvěle podařilo nastřádat snímky, jež svou potměšilou banálností a zachycováním nevýznamného, leckdy nevzhledného a kýčovitěho, mohou připomenout vtipnou prázdnotu fotek dvojice Jasanský-Polák. Jsou tu noty jako znaky noblesy – bublinky v reklamě na šampaňské, ale také noty poněkud užmoulané, pryžové, nafukovací, plyšové a chemlované. Notami někdo uznal za vhodné pokrýt kšandy, peřinu, spojler auta, obal kavárenských čokoládíčky i plot. Když vidíme dlaždičky s citací Beethovenovy *Osudové* nebo ženskou ruku s vytetovaným basovým klíčem (!), skoro by se nám chtělo vědět víc o příbězích, které za izolovanými záběry pokračují. Talíř, rohožka, nesčetné neony, pouliční kráva do snobské dražby, s odpuštěním hajzlpapír: všude tam člověk promítl hudbu. Marclay si přesně všimá, že tohle není zóna muzikantů, ale grafických designérů, kteří noty často sázejí bez ambice na smysluplnost zápisu. Jiní však pracují s digitálními kopiemi a dokážou kus náhodně získaného zápisu přesně přenést na kýžený květináč.

Jakoby „s úsměvem idiota“ Marclay pomíní, že ty noty nikdy nebyly určeny k přehrání.

Ani počasí, které se v sobotu změnilo ze slunečné pohody v přívalové deště, nezpůsobilo větší problémy. Před třemi lety se *Colours* málem utopily v bahně, ale pořadatelé reagovali flexibilně a rázem bylo všechno snesitelnější. I letos mizely kaluže pod čerstvým šterkem velmi rychle. Problém nastal s pláštěnkami. Jeden ze sponzorů je rozdával ve svém stánku, ovšem logicky je nemohl nabídnout všem. Zatímco před třemi roky je prodávali přímo v oficiálních kioscích festivalu, letos byly v areálu nedostatkovým zbožím.

Jinak festival nabídl mnoho mimořádných zážitků. Skvěle zvládnutý koncert britských elektrošládk Goldfrapp nasadil budoucím ostravským přehlídkám vysokou laťku. Z alikvotního zpěvu Kanadanky Tanyi Tagaq až mrazilo.

Pořadatelské týmy okolo *Colours of Ostrava* i *Nowé Muzyky* už jistě přemýšlejí o příštím pokračování. Ostravské přehlídce stačí dolaďit menší detaily, které se nejlépe učí praxí, ale Poláci, pokud chtějí přilákat více lidí, by měli změnit přístup. Jak jsem si znovu ověřil, povedený festival nedělá jen line-up, ale i správná atmosféra. A na tu mají *Colours* patent.

Autor studuje sociologii na FSV UK.

Aneb, jak vyzvali podezřívaví českoslovenští celníci Freda Frithe při prohlídce: „Když jste muzikanti, tak hrajte!“ Na webu včetně YouTube lze najít dokumentaci několika různých provedení Marclayova Shuffle. Sám Christian Marclay nabízí jenom východisko ke hře, je v něm ale cenná výzva přečíst a po svém si přeložit impulsy, které bychom jinak nevzali do hry. U iPodu i Marclayovy hry má „modus shuffle“ společný moment: necháváme vkus stranou a přenecháváme část rozhodnutí mechanismu náhody. Na scénu se tak dostává klasické (pro někoho i dnes nesnesitelné) přesvědčení Johna Cage, že právě náhoda – generovaná třeba storočínským i-tingem – může našemu egu pomoci odbourat výhradní důraz na to, co se nám líbí, a dát prostor i všemu ostatnímu. Pojetí hudby se tak vzdaluje umělecké formě (kam autor vybírá jen prvky pro harmonii celku) a blíží víc výzkumu, třeba zoologii. V ní vědci také nevynechávají živočichy, kteří se jim nelíbí, kterým nerozumějí nebo kteří jim nepřinášejí užitek. (To se třeba o akademické hudební vědě v této zemi pořád ještě nedá říci.) Až dostanete v kavárně ubrousek s notami, nezavrhujte ho jen proto, že má odporný design. Marclay připomíná, že si ho můžete přezpívat právě tak odporně, jak působí.

Autor je hudební publicista.

Christian Marclay: Shuffle. Soubor 75 karet. Aperture; 2007.

5FFF

5. FRESH FILM FEST
27. – 31. 8. 2008
Karlovy Vary
www.freshfilmfest.net

FFFŠICHNI
STUDENTI
VSTUP
ZDARMA

ZA PODPORY

MEDIA

Ministerstvo kultury
Česká republikaSTÁTNÍ FOND ČR
PRO PODPORU A ROZVOJ
ČESKÉ KINEMATOGRAFIEMŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVYKARLOVSKÝ
KRAJKARLOVSKÝ
KRAJSTÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKYOPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍEVROPSKÁ UNIE
Evropský sociální fond
Pro rozvoj
oblastí s přírodou

FAMU

OFICIÁLNÍ DODAVATELÉ

Kodak
Motion Picture FilmOKI
PRINTING SOLUTIONS

ČESKÁ TELEVIZE

PRÁVO

Novinky.cz

RADIO
97.9

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Marketing
& Media

TIMEIN

RESPEKT

super vision

cinema

ZOOM

METROPOLIS

LITERÁRNÍ
NOVINY

A2 kulturní týdeník

| STUDENT | AGENCY |

Velkofilm, nebo velký film?

Vypadá to, že se z Jakubiska-básníka stal hlavně obchodník. Co vzniklo z filmu, který chtěl vyvrátit legendu? A nechtěl nakonec jenom dobře vydělat?

KAMILA BOHÁČKOVÁ

Říká se, že když člověk stárne, roste do země. Když se podíváme na zatím poslední díla *Obsluhoval jsem anglického krále* Jiřího Menzela a *Bathory* Juraje Jakubiska, druhdy výrazných tvůrců nové vlny československé, je to doslova symbolické. Oba režiséři jako by měli tutéž ambici: natočit výpravný film s nosným „evropským“ tématem o postavě procházející vypjatými „velkými“ dějinami, typickými pro formování české či středoevropské kultury. Přitom se původní autorský styl spíš proměnil v obou případech v manýru, přehlušující svými co nejefektnějšími obrazy jejich vnitřní prázdnotu. Prázdnotu, v níž se velkolepá ambice v důsledku vlastně vytrácí a vnucuje otázku, proč tato díla vůbec vznikla. Zatímco Menzelovo nepochopení Hrabala píše velký otazník nad aktualizací národní klasiky (druhý a asi ještě větší se chystá tento měsíc při premiéře Brabcových omalovánek podle Máchova *Máje*), *Bathory* chybí síla, s níž se ve vizionářských Jakubis-

mocenských intrik palatina, jenž se jí mstil de facto hlavně za to, že ho odmítla. Řada věcí však v příběhu nesedí a některé souvislosti se vytrácejí úplně. Co například přivedlo původně nenávislné špehující mnichy k takové náklonnosti k hraběnce? Proč se na konci její dvě dcery i s rodinami přidaly k palatinovu spiknutí, když byla tak vzorná matka, jak je celou dobu ukazováno hlavně ve vztahu k synovi Pálovi? Historická freska líčí řadu peripetií příběhu a uvádí na scénu tolik postav, že se ztrácí soudržnost a logika díla. Jakubiskova spekulace s nepodloženými historickými událostmi vrcholí v postavě italského malíře Caravaggia, o němž není známo, kde mezi lety 1580 a 1593 pobýval. Proč by tedy v té době nezašel do Uher, a přestože v kunsthistorických pramenech bývá považován za homosexuála a jeho dílo se stalo jednou z ikon tohoto hnutí (např. snímek queer režiséra Dereka Jarmana *Caravaggio* z roku 1986), nezasouložil by si s hraběnkou přímo ve zповědnici kostela?! Tato scéna navíc měla patrně přispět k větší „zábavnosti“ či komičnosti celého díla. V režisérových představách by asi historická freska měla být vylehčena občasnými komickými výstupy, které obstarává především dvojice mnichů-vypravěčů, jež ztělesnil Bolek Polívka a idol teenagerských komedií Jiří Mádl. V jejich cimrmanovských taškařicích se už jakákoliv historická věrohodnost rozpouští úplně, zejména když zkoušejí první mechanické lyže, padák, telefon či fotograf.

Románek malíře Caravaggia s Alžbětou Báthoryovou není úplně podložený. Foto Bontonfilm

kových dílech kdysi střetávala realita s fantazií v těžce postřehnutelném viru, který strhoval nejen svou vizualitou, ale i nakažlivým bláznovstvím. Z vizionáře se stal špatný dějepisář, snažící se poslepit ne příliš přesvědčivou obhajobu čtyři sta let mrtvé maďarské šlechtičny, zatímco bílá místa dějin zaplnil svými přemrštěnými fantaziemi. Proto se historická kostýmní freska tříští o fantaskní výjevy, které v lepším případě opakuje Jakubiskovy oblíbené motivy poletujícího perní, velkých leteckých nadhledů nad krajinou či halucinační vize otrávené hraběnky, případně kontrast modrých benátských růží a rudé krve. Zatímco ale ve starších snímcích měly tyto motivy svůj smysl a byly vyvrcholením básnivé vize či touhy prodloužit extatické okamžiky navzdory tomu, že šly osudově ke konci (např. *Vtáčkovia, sroty a blázni*), v *Bathory* si Jakubisko-malíř zahrává s kýčem jako každý, kdo obrazy ve velké snaze přeplní tolika různorodými věcmi naráz, až ztrácí význam.

Z fantazie blábol

Horší je však Jakubisko-vypravěč, který využívá nedoložené historické okolnosti čachtické legendy k vlastním fabulacím. Šlechtičnu tak vykresluje stejně černobíle jako krvavá báhorka, jen místo vražednice je obětí

Velké peníze + velká jména = ?

Bathory tak nakonec chybí hlavně styl, který dřív Jakubisko svým dílem sám stanovil, zatímco nyní ho podřizuje představě „velkofilmu“. Tato dosti zkreslená vize je patrná už v tom, jak se film před svou premiérou (stylově na karlovarském festivalu) prezentoval v médiích. Nenápadité trailery lákaly vybranou sekvencí pouze na známé herce (Karel Roden, Lucie Vondráčková, Bolek Polívka, Franco Nero a další), nikoli na stěžejní téma či myšlenku, což by ostatně bylo těžké, protože ty se ve snímku rozpadají. Podivné obsazení menších rolí lidovými „herci“ typu Zdeňka Srstky či Petra Jákla jednoznačně ukazuje, že film od začátku kalkuloval hlavně s tím, aby byl divácký a komerčně úspěšný. To je ostatně zjevné na první pohled z naddimenzovaného rozpočtu, koprodukce i anglické verze určené pro zahraniční trh. Kdo vlastně rozhodoval o filmu: Jakubisko, nebo jeho žena? A jaký má takový výsledek smysl? Přehodnocování dějinných událostí, návrat k národní kláse či snaha o přepisování legend by měly klást otázky především současné době. Češi ani Slováci navíc „velkofilm“ zkrátka dělat neumějí. Velký film by měla charakterizovat velká odvaha, na velkofilm stačí velké peníze.

Bathory. Slovensko, Česko, Maďarsko, Velká Británie 2008, 138 minut. Režie Juraj Jakubisko, scénář Juraj Jakubisko, John Paul Chapple, kamera Ján Duris, hudba Simon Boswell. Hrají Anna Frielová, Karel Roden, Franco Nero, Deana Horváthová, Jiří Mádl, Boleslav Polívka ad. Premiéra v ČR 10. 7. 2008.

Letní politická škola?

34. ročník Letní filmové školy stál na pomezí. Nová dramaturgická skupina v čele s Pavlem Bednaříkem byla při jeho přípravách omezena časem i financemi a současně se musela vypořádat s „králíčími“ problémy, které zůstávaly ještě po vedení minulém. Nevyužil někdo nelehké situace, aby prosazoval své zájmy?

PETR BUŇATA

O každém porevolučním ročníku Letní filmové školy v Uherském Hradišti se dalo doposud napsat, že jde o svátek pro filmové diváky. Svátek, na který jezdilo s chutí stále více účastníků, hlavně těch mladších. Na LFŠ vydrželi sedět i u velmi dlouhých, ryze intelektuálních snímků nebo u filmů němé éry. LFŠ má pověst silně edukativní akce, kde bývají projekce doprovázeny nezávislými komentáři odborníků. Skutečná „škola“ kultury. Letos, po změně vedení LFŠ, však došlo k nečekanému posunu v dramaturgii. Témata plánovaná ještě za Jiřího Králíka, tedy rozmáchně pojatý cyklus Film a magie a Současný český a slovenský film, spolu s novými, vhodně zvolenými sekcemi Hudba a němý film či Možnosti dialogu: Izrael/Palestina, byla doplněna dvěma dalšími: Přepisování minulosti – roky 1949 a 1968 pohledem normalizace a Totalita ve filmu a ve skutečnosti. Těmito dvěma sekcemi nestrannost a absence ideologie na LFŠ podle mého názoru skončila, a co je horší, mají v následujících letech údajně pokračovat jako stálý cyklus. Samozřejmě by vyrovnávání s minulostí nebylo na škodu, problémem je spíše upřednostňování této tematiky před mnohem tragičtějšími etapami historie naší země.

Přepisování přepisované minulosti?

Zaměření na dobu normalizace budí dojem, jako by toto období našich dějin bylo zásadnější než komunistická zločinec let padesátých či nestvůrný holocaust (ten byl letos na LFŠ reflektován pouze dvěma ze čtyř dílů dokumentárního cyklu Lukáše Přibyla Zapomenuté transporty (viz s. 31 tohoto čísla), a přitom právě letos se velmi angažují různá nacionalistická uskupení, tvořená hlavně mladými lidmi. Proto mi varování před nimi připadá aktuálnější než zdvihání prstu před demagogií normalizační doby... Zatímco ostatní tematické okruhy byly na LFŠ přístupné pouze s akreditací, cyklus Totalita ve filmu a skutečnosti byl veřejnosti otevřený bez omezení. Zároveň doplňkové akce, jako diskusní panely a besedy k tématu normalizace, byly vedeny jednostranně – u pozvaných hostů nebyla (ani minoritně) zastoupena strana, jež demagogii vytvářela. To budí nebezpečí jednostranné interpretace – „obžalování“ se nemohou bránit, proč se tak chovali, svou roli mohly hrát důvody ideologické, ale třeba i osobní strach.

Obrana před obranou?

Na profilaci festivalu byl ze strany ministerstva obrany vyvíjen určitý nátlak, jak vyplývá z neoficiální zákulisní informace od vysoce postaveného člena štábu: prozradil, že ministerstvo obrany, které spolupracuje na sekci Totalita ve filmu a ve skutečnosti, se původně snažilo objednat si celý festival o tomto tématu.

A to již připomíná silně praktiky minulého režimu, proti němuž se ten současný snaží angažovat. Naštěstí se LFŠ nepoddala a zároveň se i přes katastrofální přeplněnost „nepolitických“ projekcí na ty politicky motivované diváky nehrnuli. Nápadnou podobnost manipulace s občany jsem viděl i v projektu Bojovníci proti totalitě očima dětí, jehož výsledkem bylo pásmo krátkých filmů realizovaných dětmi na základních školách. Projekt byl totiž přímo zadán ministerstvem obrany, což je poněkud zarážející. Kdyby šlo o projekt ministerstva kultury, odpadla by obava, zda nemá vedlejší účel: ukazovat minulou dobu natolik odpudivě, že v dětech vyvolá doslova nenávist... Minulá doba samozřejmě špatná byla, ale zást k ní by byla podobně neblahá jako vzbuzování sympatií.

LFŠ včera, dnes a zítra

Letošní LFŠ byla z mnoha důvodů nedokonalá, i když problémy bývaly na této neformální akci vždy. Témata jako Film a magie či reflexe izraelsko-palestinského konfliktu byly okleštěny na tvorbu několika režisérů (Jan Švankmajer, Julio Medem, Juraj Jakubisko v případě prvním, absence celkového kontextu tohoto konfliktu i přiblížení celku národní kinematografie v případě druhém, a to jak v katalogu, tak v úvodech k filmům). Vzhledem k omezenějším kapacitám festivalu byla reklamní kampaň naddimenzovaná: LFŠ má širokou základnu stálých účastníků, ale kampaň přilákala do Uherského Hradiště množství nových návštěvníků, které projekční sály nebyly schopny pojmout. Prostory Orlovny a Zim-

Milovat je, nebo nenávidět?

Ani jedno z toho se nehodí „do školy“.

ní sportovní haly však letos přístupné nebyly, přitom mohly problém přeplněných kinosálů zčásti řešit. Situaci navíc komplikovaly rigidní předpisy a obstrukce místních hasičů. V předchozích ročnících pořadatelé přivírali oči nad tím, že v kinosálech seděli diváci i na schodech a postávali podél stěn, neformálnost k této akci odjakživa patří. Letos ale byl štáb před kinosály naprosto nekompromisní a řada lidí se na projekce zkrátka nedostala. I bez těchto omezení by však sezení na schodech vyřešilo problém jen zčásti, odhadem by se do každého sálu vešlo maximálně dalších 100–150 diváků, zatímco denně se akreditovalo 300–400 nových zájemců, takže pořadatelé brzy museli vyhlásit stop stav.

Nová tvář festivalu se tak bude moci pořádně profilovat až příští rok, kdy k tomu bude mít snad příhodnější podmínky. Do té doby bychom se však měli naučit bránit před tlaky nejen ministerstva obrany. Je nabíledni, že odvolanému bývalému řediteli LFŠ Jiřímu Králíkovi, který pár dní před začátkem letošní LFŠ rozeslal novinářům tiskovou zprávu o chystané letní filmové škole v Písku, již chce příští rok zorganizovat se stejným termínem, jako bývá LFŠ, by jakákoliv kritika současného vedení festivalu jen udělala radost.

Autor je redaktor Filmových listů, deníku Letní filmové školy.

Mezi sukou a atriem Hagiboru

Původně tu stál chorobinec, který nechala postavit pražská židovská obec v roce 1911. Svůj název převzal od nedalekého stadionu židovského sportovního klubu Hagibor, což hebrejsky znamená hrdina. Během druhé světové války se tu scházely děti ze židovských rodin, zejména poté, co byla Židům v roce 1942 zakázána návštěva všech škol. Koncem války zde nacisté zřídili koncentrační tábor pro židovské partnery ze smíšených manželství. Po nedávno dokončené rekonstrukci a dostavbě Hagiboru získala Židovská obec v Praze nový domov důchodců. Úhelný kámen architektonického konceptu představuje vznik atria – jakési obvodové „zdi“, která nabízí útočiště – soustředěného kolem srdce domu: zahrady.

JIŘÍ HORSKÝ

Jak jste se k projektu domova důchodců pro židovskou obec dostal? Nebylo to nic složitého. Obec vypsala výběrové řízení, sešlo se pět návrhů a můj návrh byl vybrán k realizaci.

Typickým prvkem „vašich“ domovů důchodců, je vnitřní dvůr. Jak by se daly „čist“ další významy atria jako ochranného elementu?

Asi bych zdůraznil určitou intimitu, hlavně pro členy komunity, jež oproti jiným komunitám – a přes všechny trable, které tam proběhly – drží pohromadě. Hagibor může takto obyvatelům nabídnout nejenom klid, ale i atmosféru při prožívání svátků. Jak by se asi obyvatelé cítili, kdyby si stavěli svou suku a věděli, že je pozorují skinheadi?

Než se dostaneme dál – co si pod názvem suka máme představit?

Během svátku Sukot (svátek trvá 7 dní) si věřící budují provizorní přístřeší. Střešní materiál musí být přírodní a musí umožňovat průhled na hvězdy. Suka se po ukončení svátku rozebere a uskladní.

Znáte původ tohoto svátku?

Má připomenout období, kdy si cestou z Egypta přes poušť do země izraelské Židé stavěli provizorní přístřešky – stany. Je to podobný rituál jako pokládání kamínků na hroby. Tento zvyk, který se mi velice líbí, pochází z doby, kdy šli Židé přes poušť, a aby jejich zemřelého nemohla požřít zvířata, museli ho zasypat nebo obložit kameny.

Vraťme se tedy k projektu.

Jsou tu i další hodnoty: diagonální průchod dvorem, různé vstupy a propojení plus samotný pavlačový „okruh“ pro případ, že prší, to vše nabízí zážitek z prostředí, které takto z Hagiboru dělá něco jako vnitřní město. Obyvatel se může, s prominutím, procapat, celým areálem od jídelny ke společenskému sálu zpátky do ubytovací části a cesta tímto světem mu prezentuje různé proměny. Objeví místa, kde je možné se zastavit, jinde

Domov sociální péče Hagibor, architekti ing. arch. Jan Línek, ing. arch. Josef Kolář, stavební část Deltaplan, s. r. o., investor Židovská obec v Praze, dodavatel Hochtief, a. s., realizace 2006–08, náklad cca 190 milionů Kč.

je chodba projasněná světlikem, a tak dostává zažitý prostor jinou dynamiku, šance na jiný úhel pohledu. A třeba ocení i nepravdivost půdorysu. Pravoúhlostí tam mnoho – kromě obytných buněk – nenajde. Z jiného pohledu tahle rozvolněnost vnitřního obytného světa díky koruně pavlačí anebo dřevěným pilířům tvoří něco jako estetický kontrast střídmosti, kterou vnímáte navenek. A ještě jeden praktický dopad atria: od křižovatky a z Vinohradské třídy jdou směrem k Hagiboru docela hlučné decibely. V domě ale hluk neslyšíte. Umístěním chodeb a pomocných místností po obvodu domu se stavba stává sama sobě něčím jako akustickou bariérou.

Zvenku v obvodové stěně vidíme okna trojúhelníkového typu. Co vás vlastně inspirovalo k výběru tohoto tvaru?

Židovské objekty, například synagogy, nesou mnohdy řadu různých znaků – odrazů například maurského slohu. Samotný trojúhelník představuje i ornamentální symbol, ze starověku je známý jako symbol světla... Určitě jsem se nezamýšlel dostat na vratké pole úvah, jestli jsem v těch trojúhelnících snad nechtěl nechat prozářit Davidovu hvězdu jako jejich geometrický prvek... Vždyť tady jde naopak o deformaci tohoto prvku! Jeho volba stejně jako rozmístění vycházely čistě z mých osobních pocitů.

Takže mystika žádná...

Tu můžete najít snad jen u přírodních motivů na skleněných stěnách. Reliéfy – víno

a vůbec zobrazené produkty přírody či rostlinné motivy bývají na židovských stavbách velmi často. My jsme sem zanesli ozdobný motiv skla se síťovými potisky-sítotisky z důvodů rovněž logických, protože starší lidé, kteří špatně vidí, by mohli narážet do skleněných příček. Tento motiv prorůstá celým domem.

Rozhodl jste se pro objekt poměrně nízký, jak známo, návrhy ostatních architektů byly vícepatrové.

V čem spatřujete výhody?

Když stojí starý člověk na balkoně nebo na pavlači, které jsou umístěny v prvním patře, je to pobyt celkem příjemný, ale ve vyšších patrech se dostávají stále častěji pocity spíš nepříjemnější...

Hagibor představuje i určitý zásah urbanistický. Jak se na něj lze dívat z „nadhledu“?

Asi máte na mysli velikosti sousedících staveb – z jedné strany hotel Don Giovanni, z druhé se dostavuje Rádio Svobodná Evropa. Pro dům, v němž bydlí křehcí lidé, je to samozřejmě určitý handicap, ale právě díky existenci atria nemusí obyvatelé tyhle hmoty vnímat tak intenzivně, protože v prvním plánu se jejich pohled zaráží o vnitřní obytnou strukturu. Jiné sousedství představuje zeleň židovských hřbitovů. Při atriovém řešení jsme mohli také zvýraznit jisté protažení pásu zeleně, což rovněž znamená, že Hagibor nevytváří prostorovou překladu. Takže chovám dobrý pocit,

že z hlediska celoměstského se nám povedlo dům fakticky „utopit“ v okolní městské krajině.

Vnesla do projektování domova důchodců nějaká specifika židovská kultura?

Pochopitelně především stravování košer.

Co to znamená pro architekta?

Zdvojnásobení. Jednu kuchyň pro mléčné výrobky a jednu pro výrobky masné. A také dvě umývárny, protože ani nádobí se nesmí mísit. Takže také dvojsklady. A totéž na lůžkových částech: když přivezou jídlo, musí se oddělovat, a nestačí tudíž jedna výdejna.

Dalo by se očekávat, že největším oříškem tu budou otázky spojené spíš s vyznáváním víry...

Křesťan nebo Žid, jde o stejné obyvatele domu se sociální péčí a jejich potřeby jsou prakticky shodné. Židé mají modlitebnu s rabínem, křesťané třeba ekumenický prostor, kde se střídají různé církve. U židovské modlitebny musí jít o místnost, která má stěnu orientovanou na východ, protože Tóra, což je pět knih hebrejské bible, musí být umístěna na východě, musí tu být prostor alespoň pro deset židlí a stranou sezení pro ženy. Mimochodem, původně byla umístěna synagoga ve staré části objektu, kde se dnes nachází jídelna. Nám v jednom okamžiku vznikl trochu kuriózní problém ve spojení s uvažovanou modlitebnou ve třetím patře proto, že během šábese, tedy od pátečního západu slunce do soumraku sobotního večera

S architektem Janem Línkem o židovském domově důchodců

existují určitá omezení, která se týkají také jízdy výtahem. Věřící totiž nesmí rozsvěcet světlo – stejně jako se nesmí dotýkat knoflíků ve výtahu.

Mimochodem, jak jezdí během šábesu výtahem v Izraeli?

Používají výtahy s elektronickým zařízením, takže se pasažér nemusí ničeho dotýkat.

Vyprojektoval jste řadu domovů se sociální péčí. Znamenal Hagibor pro vás nějaký posun v odborném nazírání?

Postupem času se více utvrzuji v názoru na nezbytnost mísení funkcí. Mnohé domovy důchodců se dnes naplňují těmi, kteří ztrácejí hybnost a jejich špatný zdravotní stav se stává ještě horším. A namísto prostorů pro radostné dožití vznikají známé „eldéenky“. Z pohledu architektonického trpí pak samotná živost areálu. V Hagiboru jsme proto navrhli komunitní centrum, kde by se řada aktivit, které se konají tradičně na židovské obci v Maiselově ulici, mohla přenést sem: činnost židovské mládeže nebo židovských spolků či denní pobyt lidí, kteří přes den jsou už méně soběstační a sem si mohou zajít na fyzioterapii nebo na oběd. Což by mohlo nabídnout i naději, že areál nezůstane jen odkladištěm. Na dvoře jsme zbudovali například minigolf. Představa, že ho využijí ti, kteří používají chodítka, je samo sebou komická... Ale co když za dědečkem nebo babičkou přijdou jejich příbuzní? To vše je ale také otázka zacházení investora s domem.

Dají se z pohledu sociální péče najít v domově některé nové prvky?

Možná hudební terapie, protože ještě dnes někteří obyvatelé trpí následky toho, co se odehrálo za druhé světové války. Zážitky z koncentráku jsou traumata, která jsou pořád přítomná, a díky muzikoterapii se dají trochu potlačit.

Odkud jste čerpal své znalosti židovských reálií?

Něco jsem si přečetl a spousta mi toho vysvětlila paní rabínová. Jednoho dne si mě vzala do parády a sdělila mi všechno, co považovala za nutné. Kolik Židů přežilo, kolik jich je v obci, svátky atd. Smutnou historii původního Hagiboru jako Pražan samozřejmě znám. A vnímám, že Hagibor je významné místo – už proto, že jde o návrat na lokalitu, která bývala židovská. Že se objekt neprodal, i v tom vidím určitou symboliku. A to je posilující. Je to určité uzavření kruhu.

Značnou část vašeho úkolu představoval i projekt rekonstrukce původního objektu...

Šlo především o očištění, přesněji uvedení do původního stavu. Ale abych byl přesný: velký zásah znamenalo vložení společenského sálu do jednoho křídla, což představovalo staticky velice složité řešení. Dnes je dům uvnitř příjemný, museli jsme ovšem mimo jiné vyházet socialistické dveře s kovovými zárubněmi a osadit dveře vyšší, což je vhodné s ohledem na atypické výšky. Člověk si při tom uvědomil, že to byl krásný dům. Kdesi v televizi jsem slyšel vyprávět, že tu pobývaly židovské děti v internaci. A bylo pro mě překvapivé, jak staré židovské dámy vzpomínaly, že jako děti tu byly vlastně šťastné. Že to byla oáza klidu. Když jsem je poslouchal,

uvědomoval jsem si, jak šílená to byla doba. A snad ještě šílenější je, že někdo dneska může říct, že to všechno je fikce.

Dovolte, abych se zeptal: jste věřící?

Jsem křtěný, moje děti jsou křtěné, ale nepraktikuji. I když – nikdo z nás neví, co mu přinese stáří a kde bude hledat útěchu. Moji rodiče ji například hledali ve víře.

Jak na vás zapůsobil setkání se židovstvím?

Snažil jsem se s ním seznámit hlouběji. Jsem otevřený člověk a zjistil jsem, že židovská kultura je mnohem komplikovanější, než jsem si vůbec dokázal představit. S Hagiborem jsem prožil čtyři roky, a když stavba nedávno končila, cítil jsem, že pro mě končí celá jedna životní etapa. Asi jako když komedianti skončí jednu štaci a jdou na jinou... Jste trochu vyhořelý. Byl to přece jen silný prožitek, spojený s poznáváním lidí a vlastně čtením charakterů protihráčů. Někdy jsem byl rozmrzelý, někdy nadšený, jak to během dlouhého stavění bývá, často jsem byl příjemně překvapen velkou citlivostí, včetně vnímání třeba i mého osobního života. Navíc pražská židovská obec během stavby procházela složitým obdobím. Měl jsem těžké postavení – tím, že si mě vybrala jedna skupina, docházelo k tomu, že jsem musel o různých věcech přesvědčovat opozici... Ta by na mém místě možná měla ráda někoho jiného, nebo by třeba vůbec nějaký Hagibor raději neviděli...

Říkáte „přesvědčovat“. Mohl byste být konkrétní?

U rodinného domku většinou upozorňuji klienta, že dům bude vznikat i v procesu

stavby, že projekt není ukončený výkresovou dokumentací jako u některých kolegů: co šroub, to matka, co matka, to šroub.

Například?

Přišel jsem s ideou trvale otevřených vstupních dveří. Stávající těžké dveře jsou sice krásné, ale jednak je starý člověk otevře jen s obtížemi, jednak působí trochu depresivně, jako dveře do krematoria. Nebo mají charakter skoro sakrální, ale sakrální stavby mají za cíl si člověka podmanit, aby věděl, zač je toho loket, když vstoupí... Navíc, když budou tyhle dveře zavřené, namítal jsem, bude na schodišti za nimi tma. Proto jsem radil je trvale otevřít a před ně vložit něco jako blánu s automatickým otevíráním. Zkrátka jsem musel oponenty přesvědčit, že je to moje práce a že ji dělám ku prospěchu všech, ať jsou to ti nebo oni. A také že jsem slušný člověk. Když to shrnu, bylo od nich hezké, že křesťana nechali dělat takhle citlivou záležitost. Osobně to беру jako důvěru.

Dá se shrnout, co vám přineslo setkání s židovskou komunitou?

Nedělal jsem to samozřejmě jen pro zakázku samou. V podvědomí jsem cítil, že bych rád trochu pronikl do tajů židovské kultury. Ale především jsem měl celý život určitý pocit viny za to, co se událo za druhé světové války, když jsem byl ještě dítě. Cítil jsem za naši křesťanskou komunitu určitý stud a výčitky. Moje rodina byla velice citlivá a od dětství jsme byli dobře o všem informováni, a tak mi tato práce umožnila alespoň něco pro židovskou komunitu udělat. Alespoň trochu se očistit... Bylo to podobné, jako když mi umřela máma na rakovinu. S velkým úsilím jsem tehdy projektoval dětskou onkologii do Motola. Bohužel jsme dostali s Vladem Miluničem jen druhou cenu. Ale cítil jsem cosi jako bytostnou potřebu se do věci vložit. A tohle jsou možná i tvůrčí motivace, o kterých se někdy mluví: proč to jako architekt dělám a proč se některá věc podaří lépe a jiná hůře. Je to něco navíc, co člověka žene a co z něj dokáže dostat to nejlepší, co v sobě shromažďuje.

Byl jste se v domově po kolaudaci podívat?

Samozřejmě. Mám radost, když vidím obyvatele, jak putují po dvoře s chodítky. Nebo že se dali do zájmových kroužků. Tohle je pro mě potěšení. A to je také architektura. Ona to není zas tak velká věda...

Jsou tam obyvatelé spokojeni?

Jedna ze stařenek seděla na dvoře, a tak jsem se jí zeptal, jak se jí tam líbí. Řekla: Je to tady jako v Itálii.

Ing. arch. Jan Línka (1943, Praha) absolvoval roku 1966 FA ČVUT. V letech 1966–1972 pracoval v ateliéru architekta Pavla Pragera, v letech 1972–1990 spolu s arch. Vladem Miluničem realizoval pražské domovy důchodců. V roce 1990 založil vlastní architektonický atelier L & P. Mezi realizace patří kromě vil a rodinných domů například domovy v Týništi nad Orlicí, Benešově, penziony v Loučném nad Desnou a v Praze-Liboci.

Obnažování moci

V Česku v posledních letech zdánlivě nedošlo ke státnímu převratu. Nezměnili jsme vlajku, na náměstích nestojí sochy nového diktátora. K něčemu ale dojít muselo – stále větší skupiny lidí totiž podléhají formám vládnutí, které neodpovídají formálně existující demokratické republice ani z hlediska oficiální rétoriky, ani z hlediska dosavadní zkušenosti. Zdá se tedy, že státní převrat proběhl, jenom nám o něm neřekli.

ONDŘEJ SLAČÁLEK

Nová moc nad lidmi prosazující se v posledních letech je mnohem bezprostřednější a „efektivnější“ než výkon moci klasického státu. Kombinuje ekonomický tlak a politické donucení rozmlžením a propojením jednotlivých sociálních rolí, jejichž striktní vymezení bylo typické pro původní modernu. Nejedná se však o nějakou kýženu pluralitu postmoderny, která je ve svém ideálu variací na marxovskou představu plurálních lidských individuí v komunismu, ale o jednostrannou kolonizaci společenského života ekonomickými imperativy, která je charakteristická pro Marxův popis kapitalismu. Klíčové zde není soužití různých autonomií, ale úsilí o likvidaci dosavadní relativní autonomie různých sfér společnosti, o jejich podřazení pod jeden společný jmenovatel. Namísto budování systému „brzd a protivah“, o němž mluvili umírnění demokraté, či posilování společenské samosprávy, o kterém mluvili demokraté radikální, jsme svědky nástupu obnažené moci a panství nad lidmi, které se vyvazuje z demokratických procedur.

Obsahově jsou jednotlivé kauzy známy, existují k nim kritické rozborů a více či méně silný odpor. To, co chybí, je ujednocený pohled na *formu* vládnutí, která k nám prostřednictvím těchto kauz přichází.

Svoboda na klíč

Shrňme nejdříve stručně čtyři hlavní příklady neoliberálního vládnutí, s jakými jsme se v nedávné době setkali.

Na prvním místě to je od roku 2001 existující a nyní vzhledem k boji o novelizaci exekučního řádu znovu diskutovaná instituce soudních exekutorů. Představují ideální formu neoliberálního vládnutí: kombinace státní moci nad lidmi a jejich majetkem (tedy nad tím, co z nich v dnešní společnosti lidi dělá), s pružností, efektivitou a vyvážeností z jiných než finančních ohledů, která je charakteristická pro podnikatele. Z *moci úřední* zabavují tito soukromníci to, co by stát, ta neefektivní mašina, zabavit nestihl či z nějakých ohledů na důsledky nechtěl. Počet evidovaných dlužníků se přitom blíží polovině populace; soudem nařízených exekucí jsou už nyní stovky tisíc.

Jinou podobu neoliberálního vládnutí nastoluje reforma zdravotnictví. Ústavní převrat byl v tomto případě posvěcen ústavním soudem, který se rozhodl, že zde není od toho, aby – řečeno převrácenými slovy Bible – zákon naplnil, ale aby jej změnil. Jak ale upozorňují kritici reformy, nejhorší není prolomení práva na bezplatnou péči, ale návrh toho, jak by zdravotnictví nově vypadalo. Direktivní sousloví „řízená péče“ znamená, že bez příplatku můžeme zapomenout na volbu lékaře, že pánem nad zdravotnictvím se mohou stát pojišťovny, které budou vybírat státem vymáhané povinné zdravotní pojistné a zároveň přemýšlet nad tím, jak z něj udělat soukromý zisk.

Další způsob neoliberálního vládnutí představili experti z ministerstva školství vedení bývalým politikem Unie svobody Petrem Matějí. Zatuchlé vysoké školy řízené staromódní samosprávou je potřeba provětrat a podřídit jasnějšímu vedení, řekli odborníci a přišli i s konkrétními návrhy: otevřít správní rady škol i školy samotné soukromému byznysu, který si bude moci mimo jiné platit některá místa profesorů a doktorandů. Omezit

možnosti bezplatného vysokého školství a nakonec studium úplně zpoplatnit. „Zrovno-právnit“ soukromé a státní vysoké školy bez ohledu na jejich roli ve společnosti.

S čtvrtým příkladem neoliberálního vládnutí přišel na jaře modrý magistrát Prahy. Jeho „akční plán“ boje s bezdomovectvím je ve skutečnosti plánem zapojit do práce s bezdomovci obnažené a brutální formy moci, jejichž ne příliš skrytým cílem je vyštvať lidi bez domova z metropole. Počínaje obsáhlou databází, archivující na deset let informace o „sociálně slabých osobách“ včetně údajů o jejich zdraví, přes speciální jednotku městské policie, „čistící tým“, horkou linku, kam budou lidé moci bezdomovce udávat, až po terénní sociální pracovníky, kteří budou naprosto proti smyslu terénní sociální práce pomáhat policii a revizorům. Významnou změnu ale přináší akční plán i ve vztahu k nevládním organizacím: zrušením tradičních grantových řízení jim bere iniciativu při vymýšlení projektů a dává ji napříště pouze magistrátu, který bude sám plánovat, co je potřeba, a na sebou samým vymyšlené projekty vypisovat výběrová řízení. Občanská společnost tedy bude fungovat „na klíč“, podle zadání mocných.

Protestovat proti dešti?

Uvedené případy se pojednávají jako „konkrétní problémy“, které je třeba diskutovat samostatně a „věcně“. Každý poukaz k neoliberalismu a v posledku i každý poukaz k moci se z diskuse vylučuje jako něco nevěcného a zavádějícího, jako trapná ideologizace. Navzdory své věcné odlišnosti mají ale dané politiky čtyři společné vlastnosti: depolitizaci moci, propletení rolí, znormalizování odporu a ovládnutí veřejné diskuse natolik, že ta sama se stává jednou z forem neoliberálního vládnutí.

Depolitizace moci spočívá právě v tom, že dané projekty jsou prezentovány jako pouhá věcná řešení problémů. Jejich „věcnost“ přitom vychází z předpokladu přirozenosti kapitalistických vztahů ve všech sférách společnosti. *Homo economicus*, konstrukt vytvořený pro vysvětlení některých lidských interakcí, se stal svrchovaným pánem a vládcem nad celou společností a předobrazem každého reálně existujícího člověka. I sféry, které vybočují, jako zdravotnictví, školství, sociální péče, a sledují jiné hodnoty a motivace, se musejí přizpůsobit. Armáda lidových mudrců (kupříkladu na stránce blog.idnes.cz) pak pohotově ukřičí jakoukoli opozici poukazem k tomu, že ekonomické vztahy vzájemné výhodnosti jsou jediné přirozené, a tedy správné.

Politika vnímaná jako obnova přirozených vztahů tak není vlastně politikou, přesněji řečeno není politicky zpochybnitelná. Ony domněle přirozené vztahy se přitom opírají o zcela politickou moc, a to nejen tím, jak se prosadily, ale i způsobem svého trvání: soukromé pojišťovny budou nabývat zisk z povinné placeného pojistného, soudní exekutoři nemají status soukromé vymahačské firmy, ale rozsáhlé pravomoci garantované státem.

Depolitizace má zde především ten smysl, že podvazuje odpor. Stavět se proti těmto praktikám totiž v případě, že jsou nahlíženy jako něco přirozeného, dává asi podobný smysl jako protestovat proti dešti.

Velký konzervativní (a po jistou dobu také nacistický) filosof práva Carl Schmitt varoval před liberální depolitizací. Ta totiž, vytěsnil-li politiku jako sféru moci a ovládne-li politický prostor domněle mimopolitickou dobrovolnou směnou a domněle politicky neutrálním právem (a domněle nepolitickou, technokratickou správou, mohli bychom dodat), nakonec povede k tomu, že se společenským skupinám, které se danými poměry cítí být poškozeny, vezme možnost legitimní artikulace nesouhlasu. Zákaz Komunistického svazu mládeže kvůli zpochybnění „práva na soukromé vlastnictví“, tedy pro politizaci domněle nepolitického majetku, jako by dával Schmittovi v tomto postřehu posmrtně za pravdu: soukromé vlastnictví výrobních prostředků nemůže být předmětem legitimního politického sporu, představuje prostě „lidské právo“. Kam až toto „lidské právo“ může zasahovat? Do moci nad péčí o pacienty a nad záznamy o nich? Do moci nad výsledky vědeckého výzkumu a možností jejich publikace?

Koho píseň zpívá?

Druhým významným rysem neoliberálního vládnutí je neústrojně propojování různých sociálních rolí, rozrušování dosavadních (byť i relativních) autonomií a splétání toho, co dosud mělo být odděleno. Opět zde může být pravzorem postava exekutora: veřejný činitel se soukromopodnikatelskou motivací je předobrazem partnerství soukromého a veřejného sektoru. Terénní sociální pracovník, který se ocitne v dilematu mezi povinností hájit zájem klienta a zadáním pomáhat policii a revizorům, je jiným případem téhož zmatení rolí. Další může představovat lékař v soukromé nemocnici: má šetřit více zdraví pacienta, nebo zisk vlastníka a zaměstnavatele? A před podobným dilematem se ocitne vědec, který je placen soukromou firmou a přitom objeví něco, co pro ni může být nepříjemné (např. jako zvýšení nákladů): mám udržet loajalitu k hodnotám poznávání a sdělování pravdy, nebo ke svému chlebováři? Jsem především nezávislý odborník, nebo jen placený intelektuální nástroj?

Proplétání rolí se projevuje i na přístupu k autonomiím, které měly uchování charakteristik platných pro tu či onu roli bránit. Nyní se odbourávají coby překážky v dosažení efektivity: finanční, pochopitelně. Autonomní instituce jsou „neflexibilní“ a trpí řadou dalších protieconomických hříchů; bude-li ale narušena autonomie vysokých škol a lékařského stavu právě tak, jako byla narušena autonomie vymáhání práva, kdo bude ručit za to, že po sledování původních funkcí univerzit a nemocnic zbude víc než vzpomínky?

Takový normální strach

Třetím aspektem neoliberálního vládnutí je normalizační patos a politický styl, s nímž se prosazuje. Netýká se to ale jen těch, kteří stojí v čele neoliberální karavany a s pohrdáním sledují šťekající psy opodál, zpochybňující jejich jedinou správnou cestu. Jde o celkovou atmosféru ve společnosti, na kterou již poukázalo několik autorů (naposledy Martin Škabraha v A2 č. 22/2008). Vesměs opomínut ale zůstal ekonomický aspekt normalizace. Připomínat strach ze vsudypřítomného

Nástup neoliberálního vládnutí

Ilustrace TOY_BOX

zaměstnavatele jménem stát, strach o obživu a kvalifikovanou práci, který paralyzoval většinu společnosti a bránil jí v občanském angažování, by se v době ekonomické plurality a absence politických tlaků na zaměstnavatele zdálo být nepatřičné a naopak zpochybňující případnost paralely.

Ekonomický tlak však stále funguje, byť jinak. Tlak na obživu požírá v době zdražování víc a víc volného času, který by mohl být prostorem pro politickou angažovanost. Strach ze ztráty konkrétního zaměstnání vede k obavám mluvit o mikropolitice právě tohoto konkrétního zaměstnání, tedy přesně o tom, o čem by ten který člověk mohl vydat svědectví nejcennější a kde by jeho hlas byl zapotřebí nejvíce.

Pohádky kmotra Lišky

Čtvrtým rysem neoliberálního vládnutí je opanování veřejné diskuse do té míry, že slouží jako pokračování vládnutí jinými prostředky. Opět se voláním po „konstruktivní kritice“ vylučuje kritika zásadní, systematická. Diskuse tu není rovnocennou rozpravou – slouží jako účinná cesta ke kanalizaci politického konfliktu, kooptování opozice, vylepšení neoliberálních politik v detailech a k uchování jejich ideologického jádra.

Mistrem v této technice je ministr školství Ondřej Liška, schopný odprezentovat neoliberální návrh na ztržení školství – a vzápětí odrážet námitky, že se jedná o neoliberální návrh na ztržení školství, tím, že jde o přecitlivělou a ideologickou reakci. Vše je přece věcí veřejné diskuse, může nyní odpovědět na jakoukoli nepříjemnější a konkrétnější otázku. Arciže půjde o diskusi, v níž moc tahá za delší konec. „Bude záležet jenom na mně, jak rozhodnu,“ říká Ondřej Liška v reakci na otázku, jak se výsledky diskuse promítnou do návrhu zákona (v rozhovoru v A2 č. 28/2008).

Obdobný přístup má v mnohem tvrdší podobě i radní Janeček, který je politickým prosazovatelem akčního plánu bezdomovecké politiky. Na jedné straně vyzývá kritické nevládní organizace k diskusi a láká je slibem možných ústupků. Na straně druhé jeho spolupracovníci dávají najevo meze takové diskuse: slovy deníku *Právo* z 19. července 2008 „bude ze strany neziskových organizací třeba alespoň rámcově koncepci města přijmout“. Nesouhlasíte si, holoubkové, ale v mezích „konstruktivní kritiky“, vylepšováků koncepcí, již bude vévodit náš politický záměr.

Veřejná diskuse je tak za podmínek neoliberálního vládnutí politickou mucholapkou:

naláká hodně pilné včelíčky s konstruktivní argumentací, aby je chytila do pasti „rámcového přijetí“ toho, s čím nesouhlasí – a aby nositel politické moci tuto moc včas „outsorcoval“ někam, kde bude mnohem obtížnější ji kontrolovat: do správních rad, soukromých pojišťoven, k exekutorům nebo na rozptýlený mechanismus veřejné správy.

Radikální autonomie

Slova se v neoliberálně inscenované veřejné diskusi odkrývají ve své bezmoci a ukazují se, že mnohem více než na slovech záleží na *mocenských vztazích* mezi nimi. Vrátit slovům kritiky smysl v časech neoliberálního vládnutí nemůže pokorná a konstruktivní diskuse s mocnými, aťsi plná věcných připomínek a platných argumentů. Může toho dosáhnout pouze společenský protest – a s ním spojená slova radikální kritiky. Tak jako se neoliberálové nebojí odvážných společenských projektů a sociálněinženýrských experimentů, neměli by se ani jejich odpůrci bát odvážných a radikálních slov při jejich kritice, přesto, nebo přesněji řečeno právě proto, že jsou tato slova předmětem mocenského vyloučení. Jsou-li v Česku stále tabu slova jako *třída*, nejenže tím ztrácíme jeden z klíčových nástrojů analýzy dopadů reformu i možné dynamiky odporu

proti nim, ale jejich nepoužíváním rovněž přitakáváme nadvládě některých slov a popisů světa nad jinými.

Odpor proti neoliberálnímu vládnutí by se rovněž neměl chytit do pasti identifikace s politickou opozicí. Nejen proto, že tato opozice je opozicí jen na té nejpovrchnější úrovni a jinak je v zajetí týchž údajných *nezbytností*, které diktují dnešní politiku. Důležité je rovněž to, že hnutí za zachování alespoň relativní autonomie jednotlivých složek společnosti by samo mělo být autonomní, přičemž přílišným překrytím se současnou politickou opozicí může ze svého tématu udělat pouhou položku pro politický kšeft v budoucnosti, nebo záminku pro nové druhy vládnutí, které možná budou méně neoliberální, ale mohou obsahovat stejně nebo více paternalismu, nadvlády a kontroly. Oprávněný odpor k neoliberálnímu vládnutí může vést k odklonu od celého liberálního konsensu charakteristického pro období po listopadu 1989. To může sice smést nejen jeden mocenský projekt i nejednu agresivní pověru, jaká je v onom soudobém konsensu obsažena – zároveň to ale může přinést nové formy nadvlády, proti nimž bude třeba právě tak vystoupit se společenským protestem.

Digitální gilotina není řešením

Internet jako odraz společnosti

Potřebujeme pravidla, jimiž bychom se řídili na internetové síti? Regulace on-line světa se zatím zdá být spíše nebezpečná a škodí těm, kteří žádný kontrolní dohled nepotřebují.

JIŘÍ PETERKA

Ne nadarmo se o internetu říká, že za svůj úspěch vděčí také politikům a státníkům. Přesněji tomu, že tito „držitelé moci“ mu nestáli v cestě, nezasahovali do něj a jeho rozvoj příliš nebrzdili. Částečně proto, že mu nerozuměli, nechápali jeho možnosti a nedoceňovali jeho potenciál. Ale možná také proto, že rodiče se internet brali jako něco čistě akademického, do čeho není nutné příliš zasahovat, neboť se to „uřídí samo“ a nebude to dělat neplechu.

Internet se ale záhy otevřel nejširší veřejnosti a ta ho neváhala plně obsadit se všemi svými duhy i neduhy: s invencí i dravostí, nenávistí a zlobou, zvrácenostmi a úchylnkami, a pochopitelně také s kriminalitou, drobnou i tou nejzávažnější.

Internet se stal věrným obrazem lidské společnosti s jejími klady i zápory. Dokázal tuto společnost nesmírně obohatit, když jí otevřel nové a dosud netušené možnosti. Jenže současně s tím otevřel dveře z dosavadního „kamenného světa“ do nového „světa on-line“ i všem jejím problémům. Ba co více, vytvořil prostor i pro zcela nové neudhy, které by dříve neměly šanci vzniknout.

Jak řešit neduhy lidské společnosti projevující se v on-line světě? Nechat je být a nevyšimámat si jich dost dobře nejde. Stejně tak nemá smysl kvůli nim úplně zlikvidovat celý on-line svět. Třeba zakázat internet jako takový.

Nejrozumnější by bylo přijít s novými pravidly, která by plně respektovala specifika internetu a realitu jeho on-line světa. Třeba nezávislost virtuálních objektů a entit na jejich fyzickém umístění, či jen pouhou absenci geografických hranic (které v kamenném světě naopak vymezují působnost národních legislativ).

Jenže: Jak dlouho trvalo lidem, než si pro svůj dosavadní kamenný svět vytvořili potřebná pravidla v podobě smysluplné a fungující legislativy a celého právního systému? Pracujeme na tom od úsvitu dějin, a vlastně s tím stále nejsme hotoví. Navíc pracujeme na mnoha národních verzích, které jsou

často vzájemně zcela nekompatibilní. Takže asi nemůžeme rozumně očekávat, že pro online svět se něco podobného podaří prakticky přes noc. A že to bude aplikovatelné všude, bez ohledu na národní hranice, které internet tak jako tak nerespektuje.

Přesto se v poslední době stále častěji objevují snahy přijít s nějakým řešením „teď a hned“. S něčím, co bude dostatečně „akční“ a co svému původci umožní připsat si co nejrychleji křžené zásluhy. Bohužel to ale většinou je takové řešení, které se mívá účinkem: které omezuje ty slušné a poctivé, zatímco „těm druhým“ ponechává stále dostatek prostoru, aby dosáhli svého jinými postupy a prostředky. A jako kdyby to nestačilo, použité řešení často přináší vedlejší efekty v podobě zcela nových problémů, které mohou mít ještě závažnější dopady.

Francouzské „třikrát a dost“

Příkladem takovýchto snah může být opatření, které se chystají zavést ve Francii. Má být namířeno proti šíření nelegálního obsahu po internetu a někdy se mu říká také „tříkrát a dost“. To proto, že ten, kdo bude po internetu šířit nelegální obsah, dostane postupně tři varování. Pokud je neuposlechne, bude od internetu odpojen. Návrh zákona, který by toto opatření uvedl v život, již projednala a schválila současná francouzská vláda. Počítá se zřízením speciálního státního úřadu, který by měl právo nařizovat internetovým providerům odpojování konkrétních hřištníků.

Co už ale francouzský zákon neřeší, je zcela zásadní otázka posuzování legálnosti nějakého obsahu a vyhledávání těch, kteří s takovým obsahem pracují. Ani francouzské zákony totiž neumožňují „jen tak“ (bez souhlasu soudu) monitorovat obsah dat, přenášených konkrétními uživateli internetu. A tak to nebude dělat ani nově zřízený státní úřad. Místo toho bude „špiclování uživatelů“ outsourcováno do soukromého sektoru: nový úřad bude čekat na konkrétní „podání“ od velkých mediálních společností, které samy monitorují, kdo a jak má na internetu porušovat jimi vlastněná autorská práva. O další už se pak postará nový státní úřad: přes příslušného internetového providera si zjistí jeho národnost a nechá mu zaslat první, druhé či třetí varování. Následně, pokud uživatel neposlechne, nechá jej Úřad odpojit od internetu. Navíc ho zapíše do speciálního nového registru hříšníků, aby se obrátem nemohl připojit přes jiného providera.

Digitální gilotina – bez soudu?

Média promptně překřtila francouzský návrh na „digitální gilotinu“. A rázem přidala pochybnosti o tom, komu vlastně bude stínat hlavu. Odpojen by totiž byl ten, kdo je zákazníkem příslušného internetového providera. Což vůbec nemusí být ten, kdo připojku skutečně používá a dělá něco nekalého.

A hned jsme u schůdné „objíždky“: tomu, kdo bude chtít vše obejít, stačí nechat si své připojení objednat pokaždé někým jiným. Třeba nějakým dočasným podnájemníkem či jiným bílým koněm. A pokud sám chce vystavit nějaký závadný obsah, stačí mu přesunout jej někam mimo dosah francouzské jurisdikce.

Jak může být celý systém postaven na tom, že legálnost či nelegálnost nějakých aktivit konkrétních uživatelů neposuzují k tomu

oprávněné orgány státu (soudy), ale nějaké soukromé subjekty? Navíc běžné komerční subjekty, primárně motivované snahou generovat co největší zisk? A jakpak asi tyto subjekty získávají své informace, když ani jim zákon neumožňuje strkat nos do obsahu přenášných dat? Není zde jedno porušení zákona detekováno za cenu jiného porušování zákona? Pročpak se (francouzský) stát takto specificky angažuje právě a pouze na straně jedné konkrétní skupiny podnikatelů? Konkrétně velkých společností vlastnících autorská práva hlavně k hudebním dílům?

Britské „tisíc týdně“

To ve Velké Británii, kde nemají takovou tradici s gilotinami jako ve Francii, usilují o jiné řešení. Ne o odpojení, ale spíše o zastrašování – a pokud ani to nepomůže, mohlo by prý dojít na zpomalování přípojek či přímo blokování konkrétního obsahu. Ale ne na celkové odpojení.

Konkrétní cestou má být hromadné rozesílání „výhrůžných“ dopisů, upozorňujících na nelegálnost aktivit uživatelů. Navrhovatelé přitom vycházejí z předpokladu, že až 70 procent nelegálního sdílení mají na svědomí zejména mladší uživatelé, které takový dopis skutečně mohl odradit. Tím spíše ne, dostanou-li dopis jejich rodiče, kteří jim platí jejich internetové připojení.

Zajímavé je na celé věci i to, že britská vláda už má vše náležitě spočítáno a naplánováno: ve Velké Británii se prý na nelegálním sdílení podílí na 7 milionů uživatelů internetu. Přesně 1000 z nich by mělo každý týden dostat varovný dopis od svého internetového providera – a výsledkem by mělo být omezení nelegálního sdílení do roku 2011 o plných 80 procent.

Při takovémto řešení „jako na běžícím pásu“ snad ani nemůže být řeč o nějaké presumpci nevinny a individuálním řešení skutečných případů nelegálního sdílení. Působí to přesně opačně: Jsi uživatelem Internetu? Pak jsi podezřelý a hrozí ti postih.

Na „malé ryby“, které si příležitostně někde něco stáhnou, to možná zapůsobí. Ale copak asi udělají ti, kteří chtějí sdílet obsah zcela programově? Jak hlásit se budou smát a jak málo práce jim dá zůstat nepostižitelnými!

Navic, a to je dobre si uvedomit: pohled na to, co je a co neni legalni, se v ruznych legislativach liši. Například v té britské není přípustné si pořizovat kopie autorských děl ani pro vlastní potřebu. Tudíž ani stahovat autorsky chráněná díla z internetu, bez získání potřebných práv. Na druhé straně se ve Velké Británii neplatí autorské poplatky z každého zařízení či média, které má nějakou paměťovou kapacitu – tak jako je tomu u nás. My naopak autorské poplatky platíme jak mourovatí a samotné pořizování kopií pro vlastní potřebu je u nás legální. Tím i stahování z internetu. Nelegální je u nás pouze vystavování, resp. zpřístupňování. Uvidíme, co bude dál.

Autor je nezávislý konzultant a publicista.

Kresba Jiří Franta

přešlap

Spiknutí proti Richterovi

Boj za Prahu kulturní se ve v poslední době změnil v docela slušný karneval. Jsme obklopeni nejrůznějšími maskami. Z plakátovacích ploch na nás shlížejí lačné tlamy samozvaných kulturních mesiášů, kteří chtějí naše peníze na svou pochybnou ochotničinu. Objevila se rytířská iniciativa občanů, která hájí zdravý rozum: copak vážně chceme platit něco tak zbytečného, jako je divadlo? A navrch, jakýsi fantom obsadil Milana Richtera a jeho partnerku do pornokomiksu. Ovšem, je to jasné spiknutí. Nejen že někdo chce rozhazovat naše peníze, ale navíc neváhá bohatnout na pornografických a nactiutračných škvárech. Kdo? To je přece zřejmé, jsou to tajemní „ONI“, dobře organizovaná a řízená skupina, které nejde o nic jiného než o zisk. A proti ní stojí parta bojovníků světla, v čele s neustále ostouzeným Milanem Richterem, tím zosobněním politického šarmu, a překvapivě bulvárem, který už se na podobné praktiky samozvané intelektuální elity národa nemůže dívat. Bohdalka jako softcore, proč ne, ale porno? To se nesluší. A co se děje pod maskami? Mytologický střet obyčejného člověka s elitářským člověkem kulturním vytvořil právě radní Richter během Dnů neklidu a sám se postavil do role advokáta „průměrných“. Dostalo se mu tak nekonečné možnosti opíjet veřejnost rohlíkem a namísto zásadních otázek (co se skutečně teď děje v pražské kultuře) vyrukovat s kauzami, které se báječně hodí do křiklavých novinových titulků. Koho zajímá, že zmíněné plakáty klidně citují neexistující výrok Jiřího Ornesta a pan radní si navrch se zápletem agenta Muldera rozvíjí konspirace a zaměstnává týmy expertů řádně rafinované Photoshopové mafie jednoho muže. Ačkoli se mi zmíněný pornokomiks nelíbí, kus metaforické pravdy v něm je. Nadržený samec Richter bere kulturu tvrdě ze zadu a něžně jí do ouška šeptá: čubičko.

Vítek Schmarc

Bitva o novelu

Exekutorská lobby tlačí na ministerstvo

Zkrotí soudní exekutory právní stát? Nebo dostali tito žoldněři práva výkon soudních rozhodnutí v léno a stát je bude pouze vybavovat dalšími pravomocemi? I na tyto otázky nám odpoví výsledek souboje o novelu exekutorského řádu.

HELENA SVATOŠOVÁ
JAN VYDRA

Se zákonem o soudních exekutorech z roku 2001 se spojovaly naděje na zlepšení vymahatelnosti práva. Na trhu kromě toho existovala lukrativní komodita: poptávka po vymáhání dlužných pohledávek, způsobená častou nemohoucností justičních orgánů.

Exekuční řád přinesl zrychlení realizace soudních rozhodnutí, zejména vzhledem k finanční zainteresovanosti exekutorů (na rozdíl od soudních vykonavatelů). Urychlení výkonů exekucí způsobily i další faktory. Zákonodárce totiž vybavil soudní exekutory prostředky a pravomocemi, kterými na jedné straně nedisponují prakticky žádné státní orgány, zejména soudy; na druhé straně se nenechal příliš svazovat ohledy na ochranu některých lidských práv.

Také proto začalo docházet k excesům, které se staly trvalým mediálním tématem. Bezohledné postupy způsobily řadu škod a osobních tragédií. V obecném povědomí vznikl obraz nevyváženosti, svévole a nikým nekontrolované nespravedlnosti.

Přesun rozhodování od soudců na exekutory

Neudržitelnosti situace si byla při svém nástupu vědoma i současná vláda. V programovém prohlášení se zavázala „předložit novelu exekučního řádu, která zásadně posílí dohled ministerstva spravedlnosti nad soudními exekutory a zvýší tak požadavky na profesionalitu jejich činnosti“. Na konci roku 2006 se proto začala připravovat novela označovaná

jako „malá“ s cílem posílit dozor nad exekutory. Díky aktivitě nevládních organizací a jistě i pod dojmem řady šokujících excesů se do novely podařilo prosadit některá reálná zlepšení (obrana proti nákladům exekuce, posílená možnost kárného řízení, kontrola stavovských předpisů), zintenzivněl také „ministeruský“ dozor.

Exekutorská komora reagovala silným protitlakem. I tak byla novela prezentována jako velký posun ke zlepšení kontroly exekutorů a odlišný cíl byl přiřazen novele téměř paralelně připravované, tzv. střední novele. Její první verze vyvolala kritiku odborné veřejnosti i nevládního sektoru. Ani představitelé úřadu ombudsmana, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu i další skutečně nenadchly navrhované úpravy: trestní imunita exekutorů, další rozšíření jejich pravomocí i vůči jmění manžela exekuoovaného, uvalení dalších povinností třetím osobám (bankám).

Jádrem novely je však přesun rozhodování ze soudů na exekutory samotné, prý pro administrativní náročnost a zbytečnost soudního projednávání. Snaha svěřit rozhodování s takovými dopady hybridnímu útvaru soukromého podnikatele a veřejného činitele však v této podobě vyvolala nesouhlas odborníků především z nevládního sektoru. Ministerstvo ve druhé verzi návrhu z letošního května připomínky reflektovalo. Kontroverzní ustanovení byla vypuštěna, nové pravomoci exekutora byly v některých (ne však ve všech) věcech podmiňovány souhlasem obou stran, novela rozvedla povinnost přiměřenosti exekuce a ochrany účastníků řízení před neadekvátním jednáním a průtahy apod. Zohledněny byly situace dobrovolného splnění a zabavení věci třetí osoby bez zlého úmyslu. Řešena byla potřebná problematika nakládání se spisy, posílil se prvek dozoru předsedů soudů a opět lehce podpořila kárná odpovědnost. Novela přinesla i nové způsoby exekuce (exekutorské zástavní právo na nemovitostech) a možnost výjimky z rigidního pravidla zákazu nakládání s majetkem po nařízení exekuce. Progresivní novinky jsou

však Exekutorskou komorou nesený nelibě a exekutory napadány i v médiích.

Aktuálně je ministerstvo spravedlnosti zřejmě pod silným tlakem exekutorské lobby. Konečná verze návrhu novely po zapracování připomínek není na světě ani dva měsíce po vypořádání připomínek. Odpovědná úřednice není schopna odpovědět na dotaz, kdy bude legislativní proces pokračovat.

Exekutoři se vyhýbají diskusi

Na semináři k problémům v exekucích uspořádaném letos v květnu v Poslanecké sněmovně nevládní organizací Iuridicum Remedium (IuRe) konstatovali problémy ve výkonu exekucí všichni vystupující. I přítomný prezident Exekutorské komory problémy připustil, symptomatické je, že většinu svého vystoupení věnoval vlastní obhajobě ohledně svých kontroverzních kauz – podezření budící odkup vily v dražbě kolegy či svůj nezákonný postup v kauze bytového družstva Na Hutmance (zde neváhal při své obraně použít prokazatelnou lež).

Co tedy můžeme na poli exekucí čekat? Zvažme si situaci: Sedm let od vzniku exekutorské profese není stále naplněn zákonem předvídaný počet exekutorských úřadů. Namísto 215 je obsazeno pouze 122 úřadů. Pět let fungovala samosprávná Exekutorská komora bez etického kodexu; jeho aktuální podoba ani letmo neřeší nejpalčivější problémy exekucí. Exekutorská komora se urputně vyhýbá veřejné diskusi – několikrát tlačila na média, aby v diskusi nebyli přítomni její kritici. Na novináře i další osoby podává trestní oznámení i žaloby na ochranu osobnosti za údajně nepřesná tvrzení.

Exekutorská komora zmařila vyšetřování podezření na milionové podvody plzeňského exekutorského úřadu v účtování fiktivních cest. Kontroverzní ustanovení exekučního řádu dnes umožňuje, aby se věřitel s exekutorem dohodl na smluvní odměně, tj. vyšší než zákonné. Vytváří se tak dvojí druh klientů. Exekutoři začínají veřejně označovat lukrativnější oprávněné za „VIP klientelu“. To může narážet na zákonný příkaz provádět

exekuce v pořadí, v jakém byly nařízeny soudem, i na obecné právo na rovné zacházení v systému spravedlnosti.

Existence poboček a s tím související boj silných exekutorských skupin „o území“, faktická nedostupnost neobsazených exekutorských úřadů pro nové kandidáty nebyly nikdy prokázány, mezi lidmi působícími v profesi ale představují veřejné tajemství. Výnosy z odměn i pašálních náhrad a dalších zdrojů koncentrované v rukou velmi omezeného počtu osob vytvářejí mocnou ekonomickou sílu; zdá se, že i v jejím rámci se odehrává tuhý boj o její další koncentraci. V této situaci se objevují hlasy volající po úplném zrušení alternativy k exekucím – soudního výkonu rozhodnutí. Soudní výkon rozhodnutí je postup levnější (z vymáhané částky se platí 3 % oproti exekutorským 15 %) a již dnes mnohdy rychlejší, což potvrzují i slova zástupce T-Mobile na shora zmíněném semináři – v některých okresech se vyplatí vymáhat své pohledávky přes „státní“ výkon rozhodnutí.

Zrušení státem garantované alternativy vůči exekučnímu postupu je velmi nebezpečný nápad. Monopolizovat sektor této „služby“ (ve skutečnosti právního závazku státu) profesí, která nedokázala nastavit samoregulační a samokontrolní mechanismy, která dokonce aktivně brání vyšetřování podezření na rozsáhlé podvody svých členů a v jejímž případech je účinný nezávislý dozor absolutně bezzubý, by bylo krokem do pekel.

Nezbývá než čekat, v jaké podobě se vynoří další verze střední novely exekučního řádu. Všechny shora uvedené faktory jistě působí; ale stejně tak účinkuje i naléhavá poptávka veřejnosti po nastolení souladu mezi právem a spravedlností v dosud divoké exekuční činnosti a připravenost občanského sektoru aktivně prosazovat tento veřejný zájem.

Autoři jsou advokáti, Helena Svatošová působí

v Iuridicum Remedium.

Článek vyšel v rámci projektu organizace Iuridicum Remedium, podpořeného prostředky programu EU Transition facility 2005.

veřejné osvětlení

Ze života obrazů

PETR FISCHER

Nejnovější časosběrný dokument Heleny Třeštíkové *René* by se měl povinně promítat při přijímacích na dokumentaristiku (ale třeba i na sociologii a žurnalistice). Snad v žádném jiném filmu nejsou tak přesně vystiženy základní problémy dokumentu, které mají ale daleko širší společenské dopady. *René* připomíná v prvním plánu jakousi sociální studii padání do polosvěta patologického zločinu, ale další plány jsou mnohem zajímavější. A tak se nakonec ptáme úplně jinak: Co je a co není realita, kterou tvůrce zaznamenává? Na co se tedy díváme a co žijeme? A potom: Jak daleko může tvůrce s kamerou zajít, aby nenarušil integritu snímaného člověka? Jinými slovy: Kde jsou etické meze oboru?

„Ten scénář psal sám život,“ neodpustila si na premiéře filmu Helena Třeštíková, přestože v sále museli všichni diváci vidět, že to v případě *Reného* (ale ani jiných filmů) pře-

ce není pravda. Dokumentarista nikdy není neutrálem, který jenom pravdivě zachycuje, co se děje. Je to vyhledávač, ale také vynálezce a konstruktér lidských příběhů. U filmu *René* je to ještě mnohem silnější. Režisérka tu přímo před očima diváka vytváří identitu Reného, která ve společenském kódu existuje jenom díky filmu. I věčně zavřený René (ve vězení strávil více než polovinu života) pochopil filmovou nit režiséra jako jediné pevné spojení se symbolickým světem, v němž se teprve stáváme členy společnosti, a zcela se ztotožnil s představou filmové hvězdy. Helena Třeštíková naplnila jeho sen o desperádovi ničícím společnost tím, že nerespektuje její přihloup-lá pravidla peněz. René je tak více obrazem sebe sama než sám sebou (pro sebe i pro publikum), pečlivě konstruovanou identitou, která by bez filmového pásu nebyla ničím.

Je třeba režisérce děkovat za to, že „vězeň společnosti“ zásluhou filmového příběhu opět získal identitu a jméno (to, že Helena Třeštíková dává svým dílům jména lidí, které filmuje, má mnohem širší a hlubší význam než pouhé pojmenování)? Anebo si zaslouží pokárat za to, že pro úspěch svého díla vysála jednu lidskou bytost a vzala jí, schovala do filmového pásu, to nejcennější, co má, její auru? Třeštíková postupuje stejně *chladnokrevně* jako americký spisovatel Truman

Capote píšící stejnojmennou reportáž o vrahovi odsouzeném na smrt. Také on je přece ve filmové verzi udiven tím, že ho odsouzený vrah využívá jako posledního pouta ke společenství, odkud byl kvůli svému činu navždy vyhoštěn. Časosběrný dokument není ničím jiným než zprávou o budování jednoho vztahu, i když se to režiséři kvůli „čistotě“ žánru snaží skrývat.

„Jsem pro tebe jen předmět, který využíváš pro svůj film?“ ptá se René ve filmu a dostává velmi neurčitou, rozmazanou odpověď: „Nikdo z nás není *jenom* předmět.“ Režisérka se tu nepřímou přiznává ke zločinu, ale ihned ho také omlouvá – slůvkem jenom: Jsi, René, jistě také něco jiného (jenže co?), ale bojím se ti říct, že to, co spolu máme, je vztah a pouto, za jejichž vytvoření jsme podle exupéryovské moudrosti z Malého prince navždy odpovědní.

Nic z toho, co bylo dosud napsáno, nesmí být chápáno jako filmová recenze, jejímž omezeným (ve všech smyslech tohoto slova) úkolem je posoudit a ohodnotit uměleckého dílo. Kdybychom toto omezení provedli, můžeme přijít o důležitou možnost vykročit mimo dílo, bez níž nemá ani smysl do kina chodit.

Dokument Heleny Třeštíkové je vlastně velmi dobrá mediální výchova, protože rozkrývá problém nebezpečí a odpovědnosti při

práci s obrazy. Režisérka jistě nechtěla přijít s kamerou, někoho vysát a vyrobit jeho novou identitu. Její cíl byl jiný: chtěla filmem vyprávět příběh o člověku, který vypadl z uznávaných normálních kolejí běžného života. Způsob, jakým Třeštíková vypráví, je bravurní. Skoro obdivuhodný: třeba pro ty sugestivní záběry z podhledu a jiných nezvyklých úhlů, stříhovou svižnost, teplé světlo kamery. Ale ani filmařské mistrovství nezabránilo vedlejším efektům „syndromu Capote“.

Helena Třeštíková by mohla namítnout, že této pasti se nedá dost dobře vyhnout, rozhodující ale je, že filmař dělá všechno v dobré vůli neublížit. Film *René* mluví o něčem jiném. Ať už se divák snaží jakkoliv probírat sociologicko-psychologickými souvislostmi životního osudu Reného (rozvedené manželství, přísný otec, málo vcítivá a dlouho nepřítomná matka, zbytečně tvrdý trest při prvním uklouznutí), před oči se mu neustále vrací fascinující proces výroby filmové hvězdy, vzniku nové identity filmem. Dobrá vůle je tím vyřazena ze seznamu přátelých omluv. A zůstává čirá odpovědnost za mediální realitu, kterou vytváříme a která dokáže pohnout i tím druhým, hmatatelným světem. Obrazy nejsou nikdy jen obrazy. Žijeme v nich a ony umějí žít námi.

Autor je vedoucí kulturní rubriky Hospodářských novin.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Pasti, pasti, popravý

Jak snadno ničí moderní vymahači životy

JAKUB MRAČNO

Dokončení ze s. 1

Navzdory vyjádření soudů, které v několika případech uvádí, že by se exekuce měla vztahovat na majetek v hodnotě úměrné k výši dluhu, dochází i k paradoxům, jako je zabavení domu nebo bytu a následného prodeje i přesto, že dluh samotný činil pouhé tisíce korun.

Opatrovník

Dalším nešvarem je takzvané opatrovnictví. „Dlužil jsem několik set korun za faktury na telefon, domů mi ale žádné upomínky nechodily,“ popisuje svůj případ další z „dlužníků“. Jeho případ nakonec dopadl dobře, ale až rozhodnutím Ústavního soudu, na který se muž z Brněnska obrátil.

Jeho dluh telefonní společnosti, která jej začala vymáhat, potvrdil Český telekomunikační úřad a z řad svých zaměstnanců mu ustanovil „opatrovníka“. Ten by sice z principu měl hájit zájem dlužníka, ale v praxi se tak nestává, což je poměrně logické. Zákon to navíc stále umožňuje. Podle Ústavního soudu si ale takto úřady nesmějí ulehčovat své rozhodování a v případech, kdy posuzují opatření proti lidem, kteří mají dluhy, ale nevědí o nich, musí podniknout veškeré kroky, aby je našli. Zmiňovaného muže našel až exekutor na adrese, kde dotyčný žije přes padesát let. O svých dluzích se ale dozvěděl teprve po čtrnácti měsících od rozhodnutí ČTU. Zatímco upomínky chodily na adresu ateliéru, příkaz k exekuci už si našel cestu k dlužníkovi. U soudu se muž poté hájil tím, že došlo k porušení jeho práva na to, aby věc byla projednávána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Ústavní soudci jeho stížnosti vyhověli. Podle nich úřad postupoval chybně a velmi vážně porušil mužova práva. „Úřad před ustanovením opatrovníka nedostatečným způsobem zjišťoval místo pobytu a jako opatrovníka ustanovil svoji zaměstnankyni, která nemohla účinně hájit práva stěžovatele (což také řádně nečinila), čímž mu znemožnil účast na řízení a možnost se v něm svých práv řádně domoci,“ rozhodli soudci.

Plzeňský případ

Pobouření způsobily i případy, kdy si exekutoři neoprávněně účtovali vyšší náklady na cesty. Je to patrné na kauze dvou exekutorů z Plzně. Ti provozovali nezákonné pobočky a jsou v podezření, že tisícům lidí naučtovali „mastné“ cestovné za nevykonané návštěvy. Exekutorská komora je ale nezbavila mlčenlivosti, a policie proto případ odložila. „Podle mého hrubého odhadu se exekutorský úřad za dobu pěti let, tedy od svého vzniku do mého odchodu, nepoctivě obohatil o téměř třiasedesát milionů korun. Odhaduji totiž, že za zmíněnou dobu bylo exekutorským úřadem doručeno povinným asi 55 000 spisů a maximálně u třetiny z nich bylo účtováno cestovné oprávněně. U ostatních ne,“ spočítal bývalý exekuční vykonavatel Milan Bajcár. Napadá tak sdružení soudních exekutorů Zdeňka Zítka a Martina Tunkla z Plzně. Pracoval totiž u nich jako vykonavatel, ale pak se rozešli dohodou. Následně jimi byl obviněn ze zpronevěry a pravomocně odsouzen. Jeho útoky na exekutory by v tomto smyslu mohly vyznít jako pomsta zhrzeného zaměstnance šéfům. Nicméně většina informací

zveřejněných na internetové adrese aktualne.eu, která případ mapuje, do sebe zapadá. Když se na začátku roku 2007 konal s Bajcárem soud, přiznalo hned několik zaměstnanců plzeňského exekutorského úřadu, že nějaké pobočky po republice měli. „Pražská pobočka fungovala. Prováděli jsme kontrolu poboček, jak vedou evidenci,“ vypověděl před soudem například Martin. „Exekutoři tady měli kancelář víc než rok,“ potvrdil deníku Právo maji-

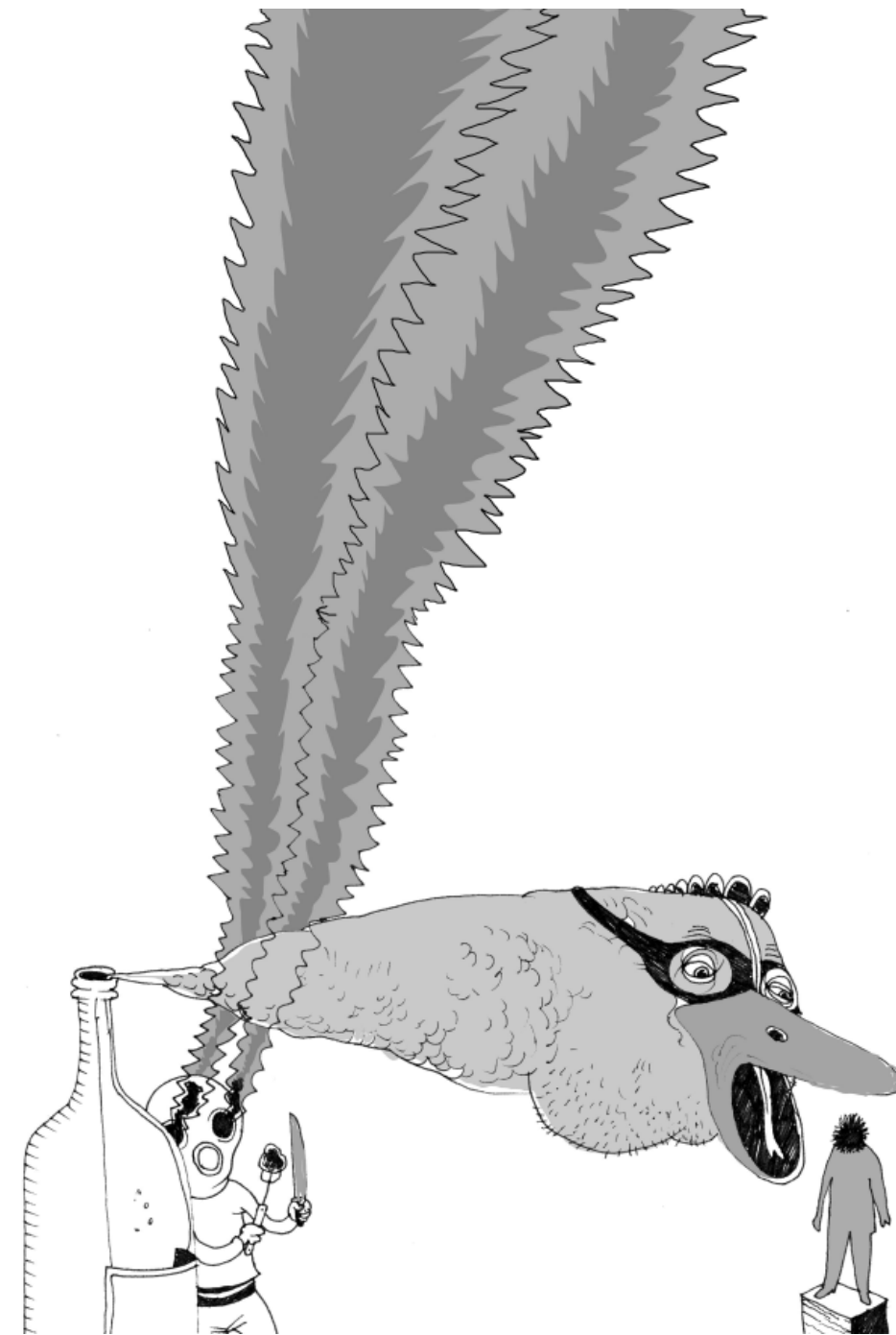
obvinění exekutorů přidávají i další podobně postižení. „Ta obvinění jsou nesmyslná a lživá. Řešíme to formou trestního oznámení,“ zdůraznil Tunkl a dodal: „Účastníky exekučního řízení jsme žádným způsobem nepoškodili. O konkrétních případech se nemohu vyjadřovat, protože musím dodržet povinnost mlčenlivosti. Mohou však podat námitku, s konkrétní položkou nesouhlasit a pak je to řešeno u soudu.“ Případ začala šetřit plzeňská policie,

zmatená policie napravit, dostala přes prsty. „Exekutorská komora následně bez udání důvodů odmítla zprostit povinnosti mlčenlivosti jak oba podezřelé soudní exekutory, tak i všechny zaměstnance Exekutorského úřadu Plzeň-město,“ napsal Václav Průcha z Krajského státního zastupitelství v Plzni.

Mohlo by se zdát, že komora exekutory kryje. „Policie nás požádala o paušální zbavení mlčenlivosti bez udání konkrétních případů. To ale podle zákona nelze a komora nemohla žádosti ani při nejlepší vůli vyhovět,“ komentuje věc Kočíš s tím, že právě komora na exekutory podala prvotní trestní oznámení. Kvůli popsání hře na schovávanou nelze vinu či nevinu plzeňských exekutorů v trestním řízení prokázat. Případu se ujal kárný senát Exekutorské komory, který ho šetří. Ale jeho předchozí rozhodnutí týkající se exekutorů Zítka a Tunkla mnohé napovídají. V roce 2003 dostali za nezákonnou pobočku v Českých Budějovicích oba pokuty 10 000 korun a v roce 2007 byli ohledně kanceláře v Karlových Varech zproštěni kárné žaloby. „Nestačí říct, že kancelář je pobočka. V kárném řízení je třeba to i prokázat,“ dodal Kočíš.

V jednom z podobných případů, který se stal Jaroslavu Šprunglovi, kdy si exekutor naučtoval nesmyslně vysoké náklady za poštovné, dokonce soud rozhodl o snížení nákladů na cestovné exekutora na pětinu. Přesto podle Seitlové dochází i k případům, kdy si exekutor přijde na své, i když dlužník zaplatí. „Bohužel takový případ jsem také zaznamenala, stalo se to u jednoho stěžovatele, který zaplatil dluh, nicméně exekuce proběhla a byla to právě exekuce prodeje domu. Situace je bohužel nevratná.“

Autor je redaktor deníku Právo.

Kresba Jiří Franta

tel objektu, kde měla sídlit pražská pobočka. „Provozování poboček úřadu mimo obvod příslušného okresního soudu je v rozporu se zákonem,“ řekl mluvčí Exekutorské komory Pavel Kočíš. S tím souvisí podezření, že plzeňští exekutoři okradli přes nezákonné pobočky tisíce dlužníků započítáním nadneseného (namísto vykonané cesty z blízké pobočky účtovali jízdu z mnohem vzdálenějšího sídla) nebo vymyšleného cestovného. „Dlužil jsem za mobil. Nikdo ke mně od exekutora nepřišel. Vše jsme vyjednávali telefonicky nebo poštou a pak jsem to tupě zaplatil,“ vypověděl muž, kterému Zítka napočítal 2280 korun na cestovném. Chce zůstat v anonymitě, protože má ještě další dluhy a bojí se exekutorské pomsty. Nicméně teď se k jeho

ale podivně. „I když byla Exekutorskou komorou několikrát informována, jak by měla postupovat, na doporučení nedala. Proto musela svazky zabavené při domovní prohlídce vrátit a nemohla je použít jako důkazy v trestním řízení,“ vysvětlil Kočíš s tím, že policisté se obecně v exekutorském řádu moc nevyznají. „Nejsem oprávněna vám poskytovat informace,“ dodala příslušná vyšetřovatelka Michaela Vůchová. Její úřadovna se v Plzni nalézá nedaleko sídla exekutorů. „Trestní řízení proti těmto exekutorům bylo ukončeno usnesením o odložení,“ pokračoval mluvčí útvaru odhalování korupce a finanční kriminality Roman Skřeppek. A proč? Výstupy z výsledků byly bezcenné, protože vyslychání nebyli zbaveni mlčenlivosti, a když to chtěla

Evropa se opevňuje

Nová evropská legislativa sjednocuje postup proti migrantům

Nová, takzvaná návratová směrnice EU, kterou v červnu odhlasoval Evropský parlament, se dotkne mnoha milionů lidí mimoevropského původu, kteří žijí v Evropě načerno.

JITKA POLANSKÁ
MARKÉTA KADLECOVÁ

Mnozí cizinci v Evropě bydlí nelegálně už léta – buď díky tomu, že je policie ještě neodhalila, protože takových lidí je mnoho, anebo také proto, že jejich přítomnost je tiše tolerována. Podle platných zákonů by ale měli hned odjet. A měli by to stihnout v intervalu od sedmi do třiceti dnů od chvíle, kdy je policie najde a udělí jim příkaz k odjezdu ze země. Právě to je jeden z bodů, kterými se nedávno přijatá evropská směrnice snaží sjednotit dosud roztržitý postup jednotlivých členských zemí vůči cizincům „bez papírů“, jak se jim říká například ve Francii.

Ještě v době přípravy zákona se proti němu ozvala síť západoevropských nevládních organizací, s převahou francouzských. Den před schvalováním směrnice v Evropském parlamentu své výhrady europoslancům sdělily i některé české organizace na obranu lidských práv v čele s Amnesty International. Nelíbilo se jim, že cizinci bez oficiálního oprávnění k pobytu mohou být podle nové směrnice zadržováni nejen ve speciálních detenčních zařízeních, ale i v normálních věznicích, až na dlouhých osmnáct měsíců. V Česku to přitom zatím bylo maximálně šest měsíců, ve Francii jen třicet dní. Jsou ale země, kde byla ještě před přijetím směrnice doba zadržení teoreticky neomezená. Zástupci nevládních organizací, kteří novou směrnici kritizují, se pozastavují také nad tím, že

cizince bude podle nových pravidel možné deportovat do zemí, kterými do Evropy jen připutovali. Tíže nelegální migrace se tak má přesunout na státy sousedící s Evropskou unií. Velmi kontroverzní je podle nich také povinnost členských států zakázat vyhoštěným cizincům opětovný návrat na své území, a to až na pět let. Kdyby se totiž po vyhoštění cizinec či cizinka stali ve své zemi obětí pronásledování, které by je opravňovalo požádat o azyl v EU, zákaz návratu by jim v žádosti zabránil.

Povolení neodpustíme

Ve svém protestu, nazvaném Ostudná směrnice, nevládní organizace obviňují Evropu, že se vinou politik jednotlivých vlád stává „nedobytnou pevností“. Dosud ovšem v tomto smyslu platil paradox: evropské země sice přijímaly stále striktnější zákonodárství, nelegální migraci však nedokázaly účinně zabránit.

Za tento stav věcí mohou podle velké části odborné veřejnosti právě ony příliš přísné a navíc nepřehledné zákony. Nelegální migraci ve svém důsledku totiž nejenže nepotírají, ale naopak podporují. Kdyby byly procedury pro legální příchod cizinců jednodušší, bylo by nelegálních migrantů méně. Nelegální cesta je pro velkou část z nich druhá volba, ke které se uchylují proto, že jsou jim na ces-

tě za dosažením legálního pobytu kladeny příliš velké překážky.

Davy migrantů zejména ze zemí bývalého Sovětského svazu, kteří do EU přijíždějí jednoduše za prací, ale oficiálně jako turisté, platnost tohoto názoru potvrzují. Z velké části nejde o žádné kriminální živly, ale o budoucí dělníky na stavbách nebo pečovatelky v domácnostech. Patřila mezi ně například i Moldavanka Alessandra Plemedjae, zdravotní sestra, která žila tři roky jako „nelegálka“ v Itálii, než stát vyhlásil pro ni a stovky tisíc jí podobných amnestií. Jednotná evropská politika v oblasti amnestií pro nelegály však neexistuje. Například české ministerstvo vnitra tak nechce o žádných amnestiích nebo jiným slovem regularizací ani slyšet. A tím pádem ani o tom, že by Česká republika mohla alespoň část „nelegálů“ transformovat v držitele zelených karet. Nvládní organizace zabývající se cizinci si naopak myslí, že právě před tím, než začne být uplatňována tvrdší evropská směrnice, přichází vhodná příležitost, jak alespoň části cizinců chycených v pasti neregulérního pobytu regularizovat status. Pokud by se těmto cizincům umožnil beztestný průjezd hraniční kontrolou ven ze schengenského prostoru, mohli by si v zemi původu vyřídít zelenou kartu a vrátit se sem legálně.

Autorky působí ve společnosti Člověk v tísni.

par avion

Z FRANCOUZSKOJAZYČNÉHO TISKU VYBÍRAL
FELIX XAVER

LE FIGARO

Pro někoho může být smutné, že nejserióznějším francouzským deníkem současnosti se stal konzervativní Le Figaro. Jednou z událostí, o níž tyto noviny informovaly nejobsáhleji a nejvyváženěji, bylo červencové **vyhlášení Unie pro Středomoří**. Událost navíc korespondovala s prvními týdny předsednictví Francie Evropské unii. Slavnostnímu vyhlášení bylo přítomno 44 hlav států Evropy, Blízkého východu a severní Afriky. Jediný, kdo na akci chyběl, byl libyjský představitel Muammar Kaddáfí. Ten se nechal slyšet, že iniciativa je jen nový způsob dominance Evropanů nad arabským světem a Afrikou. Proces vytváření platformy pro bližší spolupráci mezi Evropou a jejími sousedy z jihu a jihovýchodu byl nastartován v polovině devadesátých let v Barceloně a její finální podoba byla dojednána před necelým rokem v marockém Tangeru. Přetrvávají ale spory o tom, zda je takto vzniklá Unie pro Středomoří jedním z posledních záchravů francouzské imperiální politiky, nebo se jedná o Sarkozyho snahu rozleptat Evropskou unii zevnitř. Podle komentátorů Sarkozymu obvykle nakloněného deníku Le Figaro jde v první řadě o neoddiskutovatelný diplomatický úspěch. Francouzskému prezidentovi se podařilo okolo jednoho stolu soustředit i zapřisáhlé nepřátele a reprezentanty zemí, které jsou de facto ve válečném sta-

vu (Izrael a Sýrie). Přítomnost reprezentanta Sýrie Bašára Asada na slavnostním defilé 14. července pak vzbudila ve Francii řadu diskusí. Vyslovili se proti ní zejména francouzští veteráni, kteří Sýrii obviňují z účasti na bombovém útoku proti budově Drakkar v libanonském Bejrútu v roce 1983. Za obět zde tehdy padli i francouzští vojáci a francouzská armáda incident chápe jako jednu ze svých největších porážek. Na ustavujícím summitu Unie pro Středomoří se však státníci koncentrovali na jiná témata – na využití solární energie, vyčištění Středozemního moře od toxického odpadu, společnou platformu vysokého školství, ale i na boj proti nelegální migraci. Na okraji jednání zůstal případ Turecka, s nímž jsou vedeny nekonečné rozhovory o přistoupení do Evropské unie. Evropská komisařka pro vnější vztahy Benita Ferrero-Waldnerová přitom rázně vystoupila proti směšování kandidatury na vstup do Evropské unie a členství v Unii pro Středomoří. Turecko si tak sice stále může ještě udržovat ohledně členství v EU určité naděje, už teď je ale jisté, že se během francouzského předsednictví jeho pozice před dveřmi Evropské unie nijak výrazně nezlepší.

Ačkoli není webový portál Magharebia.com tištěné médium, zejména v Maroku a Tunisku roli kritického tisku poměrně dobře supluje. Věnuje se relativně kontroverzním tématům i přesto, že jeho sponzorem je United States Africa Command, složka armády Spojených států zodpovědná za „šíření stability, spolupráce a prosperity v regionu“. Kromě francouzské verze stránek má Magharebia.com i arabskou a anglickou jazykovou verzi. Portál byl ale na přelomu června a července jedním z mála frankofonních médií, která informovala

o soudním procesu se šéfredaktorem stanice **Al Jazeera** Hassanem Rašídím, konajícím se v marockém hlavním městě. O události střídme informoval i francouzský tisk a alžírský El Watan jí věnoval komentář. Příznačné je, že se zmínka o procesu vůbec neobjevila v marockých novinách. Rašídí byl obviněn v souvislosti s reportáží o hladových bouřích na počátku června v jihomarockém Sidi Ifni. Při srážkách policie s demonstranty, kteří se bouřili proti zdražování potravin a nezaměstnanosti, zde bylo údajně zabito několik protestujících. Marocká vláda však incident rázně popřela: podle oficiální verze zde došlo k zranění 48 lidí, z nichž většina byla na straně policie. Šéfredaktor Rašídí byl obviněn z šíření poplašné zprávy a konspirace a postaven před soud. Kauze se podrobně věnuje článek Naoufela Cherkaouiho uveřejněný na portálu 2. července. Podle něj došlo v Maroku téměř současně s obviněním Rašídího k dalšímu vyřizování účtů s nepohodlnými kritiky králova režimu. V této souvislosti byl na konci června zatčen Ibrahim Sebba El Layl, reprezentant nevládní organizace Centre Marocain des Droits de l'Homme (Marocké centrum lidských práv). Byl obviněn z toho, že na tiskové konferenci pojmenoval potlačení protestů v Sidi Ifni jako zločin proti lidskosti. Vyšetřovací komise sestavená parlamentem mezitím zjistila, že v přístavním městě žádné oběti na životech nebyly. Rašídí, který se ve své obraně odvolával na místní zdroje a svoji snahu představit veřejnosti „obě strany příběhu“, byl odsouzen k vysoké finanční pokutě, Sebba El Layl pak k odnětí svobody v délce půl roku. Proti verdiktům rázně protestovala francouzská nevládní organizace bdící nad svobodou tisku, Reporteres sans frontières (Reportéři bez hranic). Ta poukázala na zpolitizování celého případu. Bizarní v této souvislosti je, že se médium financova-

né americkou armádou v uvedené kauze staví na obranu šéfredaktora televizní sítě často obviňované z podpory terorismu, a tak vlastně proti královskému režimu, který je hlavním spojencem Spojených států v oblasti.

List Libération, přímý dědic studentských protestů května 1968, prošel v roce 2005 drastickou proměnou. S perspektivou bankrotu deníku byla tehdy značná část akcií ve společnosti postoupena tiskovému magnátovi Édouardovi de Rothschild. Ten se zasloužil o současnou komerční profilaci novin. Diskuse, která se tehdy okolo **proměny Libération** otevřela, je velmi zajímavá i obecněji. Bernard Lallement, představitel redakce, obvinil de Rothschilda z toho, že jej nezajímá osud novin, ale pouze peníze. De Rothschild na jeho kritiku odpověděl, že Libération potřebuje morální, intelektuální a finanční podporu, ale nikoli rekviem, které mu redakce připravuje. Výsledkem byla proměna deníku k nepoznání. Libération se během letošního července orientoval na lehká témata, tolik typická pro okurkovou sezonu a proto, co mu jde v poslední době nejlépe. První část prázdnin ukázala svou chladnější tvář i ve Francii. Reportáž Laure Martinové představuje ve vydání z 21. července sedmý ročník akce Paříž pláže (Paris Plages), během níž jsou ochozy lemující tok Seiny každé léto vysypány pískem. Někomu možná může připadat divné slunit se na písku uprostřed jedné z nejspínavějších evropských metropolí, Pařížanů si ale improvizovanou pláž v centru svého města velmi oblíbili, a to i bez ohledu na velmi chladný červenec. Článek Martinové se proto jmenuje příznačně: Pařížané musí cvičit, aby se zahřáli.

Rudý Oblak a dějiny Lakotů

O indiánech bez romantiky

Boj rudého muže s bílým mužem na severoamerických Velkých pláních přibližuje českým čtenářům klasické dílo amerického historika.

FILIP TESAŘ

Vinnetou je v Česku dodnes mezi příznivci dobrodružného žánru hrdinou srovnatelným s Rychlými šípy, navzdory tomu ovšem nejsou mezi těmi, kdo se u nás o indiány zajímají, nejpobláznějším kmenem Apači, ale Lakotové. A mezi samotnými Lakoty nejspíš v popularitě vedou Oglalové. Jsou dobrou volbou pro vydavatele i pro české publikum, které je dosud vnímá převážně naivně romantickým pohledem. Vydát *Lid Rudého Oblaka* od amerického autora George E. Hydea, který se jako jeden z prvních rozhodl dějiny Oglalů podat s pochopením, ale současně je odmytologizovat, je určitě záslužný čin. Vydavatel navíc svěřil překlad Janu F. Ullrichovi, člověku nanejvýš zasvěcenému. Ten se v českém vydání snažil čtenářům vynahradiť určité nedostatky Hydeaovy práce, ve své době průkopnické, avšak přece jenom sedm desetiletí staré, a doplnil popis politického i nářečního dělení Lakotů a Dakotů, nová fakta ze životopisu Rudého Oblaka i stručný popis toho, co se s Oglaly dělo po roce 1878, kdy autor své vyprávění končí.

Hyde chtěl podle předmluvy příběh ogalských dějin popsat co nejpřesněji a uvádí, že pro jejich pochopení je nutné náležitě poznat jejich migraci z Minnesoty do préríí. Ve své době bohužel neměl pro poznání této migrace dostatek podkladů, a tak nepřináší nic zejména o jejich ekonomických souvislostech. Dnešní pohled na migraci západních Dakotů a Lakotů (k nimž patřili i Oglalové) směrem k Missouri se přitom opírá právě o hospodářské dějiny. Dakotové a Lakotové se podle těchto výzkumů od prvních kontaktů s Evropany začali se zvýšeným úsilím věnovat lovu bobrů, jejichž kožešiny vyměňovali za pušky, přitom však přes léto stále sledovali stáda bizonů. Část Dakotů specializující se na lov bobrů lovila bizony stále méně, Lakotové se na jejich lov naopak specializovali stále více. Zcela se na něj pak orientovali až ke konci 18. století po příchodu bílých obchodníků, kteří měli zájem o bizoní kůži. To zároveň ukončilo lakotské experimenty se zemědělstvím, o nichž Hyde neví.

Přelidnění a expanze

Při popisu migrace od Missouri dále na západ Hyde tápe (čtvrtá kapitola se příznačně jmenuje Putování bez cíle). Píše imitaci politické historie, unikají mu však důležité souvislosti, včetně záchrany Lakotů před epidemií neštovic v roce 1837, pro pozdější dějiny Oglalů klíčové. Jako partneři v kožešinovém obchodu byli Lakotové spojenci

Američanů, proto byli několik let předtím očkováni z iniciativy Úřadu pro indiánské záležitosti a v době epidemie navíc varováni agentem pro indiánské záležitosti na Missouri. Rubem záchrany před epidemií bylo relativní přelidnění a mizení zvěře. Bohatá loviště při střední Missouri se vyprázdnila a nejbližší nová byla na západě a na jihu. Existovaly tudíž dvě alternativy, kterým bylo nutné přizpůsobit každoroční kočování. Zdánlivá nahodilost v přesunech i rozdělení Oglalů na severní a jižní část, které Hyde zaznamenává, tím dostávají smysl. Hyde zmiňuje mnohé jednotlivosti, mnohdy jim ale nedokáže dát pravý smysl: katastrofální porážku Póniů Lakoty v roce 1839, kvůli níž Póniové definitivně opustili loviště v Nebrasce, popisuje jako pomstu za zabití jednoho Oglaly. Pomsta ovšem v těchto letech bývala pravidelně podřízena strategickému uvažování týkajícímu se lovu. Hyde také dobře popisuje vliv bílých obchodníků na Oglaly, mýlí se však, když píše, že je obchodníci lákali k řece Platte – ve skutečnosti je následovali.

Běloši jako spojenci i rivalové

V srdci Velkých plání do poloviny 19. století prakticky souběžně, avšak bez vzájemného konfliktu vzrůstala moc dvou sil, Lakotů a Američanů. Od uzavření první vzájemné smlouvy v roce 1851 se z nich však stávají rivalové. Touto událostí se Hyde dostává na pevnou půdu a začíná psát klasické ději-

ny, zabírající většinu knihy. Občas bohužel opouští neutrální tón a upadá do sarkasmu, a také v jeho postoji k Rudému Oblaku je stále více znát jistá zaujatost. Důležitou pohnutkou k napsání knihy byla snaha dokázat, že Lakotové z rezervací se na porážkách generálů Crooka a Custeru v roce 1876 podíleli jen okrajově, čtenář však udělá lépe, když sáhne po novější knize Roberta Utleého *Kopí a štít: Život a doba Sedícího Býka*, která přináší přesnější informace. Hyde se poctivě snaží vidět události z obou stran, místy však sklouzává k tomu hodnotit indiánské náčelníky jako volené politiky, a také chování indiánů posuzuje automaticky z pohledu americké vlády, což mu brání pochopit jejich motivaci. Když byli „divocí“ indiáni (hlavní strůjci porážek Crooka a Custeru) počátkem roku 1876 vyzváni k přesunu k rezervačním správám, Hyde správně rozpoznal, že důvodem, proč to neudělali, nebyl sníh a mráz, případně to, že příslušný vzkaz dostali pozdě, nýbrž to, že to udělat nechtěli. Vykládá však jejich chování jako projev odporu – to je ovšem nepochopení. Náčelníci prostě vzkaz nepochopili jako ultimátum, nýbrž jako nezavazující pozvání na jednání.

Příliš stará novinka

Abychom však pouze nekritizovali: Hydeaova kniha velmi názorně ukazuje, že americko-lakotský konflikt v padesátých až sedmdesátých letech 19. století nebyl snahou bílých Američanů zničit Lakoty a hrdinným bojem Lakotů, vzdorujících přesile. Měl mnoho aktérů, z nichž na obou stranách existovaly skupiny druhých straně nakloněné. V tom je Hydeaova kniha i přes své stáří v českém prostředí novinkou. Přesto je škoda, že vydavatel nesáhl k některému z novějších děl na stejné téma, nejlépe po *Lidu Oglalů, 1841–1879. Politická historie* (The Oglala People, 1841–1879: A Political History) od Catherine Priceové, která dobře přibližuje to, v čem Hyde pokulhává. Týká se to zejména prvotní migrace Lakotů na západ, politické organizace Oglalů a postavení Rudého Oblaka. Český knižní trh je však natolik malý, že po vydání *Lidu Rudého Oblaka* jsou nyní šance na vydání další – modernější – knihy o Oglalech na léta dopředu zřejmě mizivé.

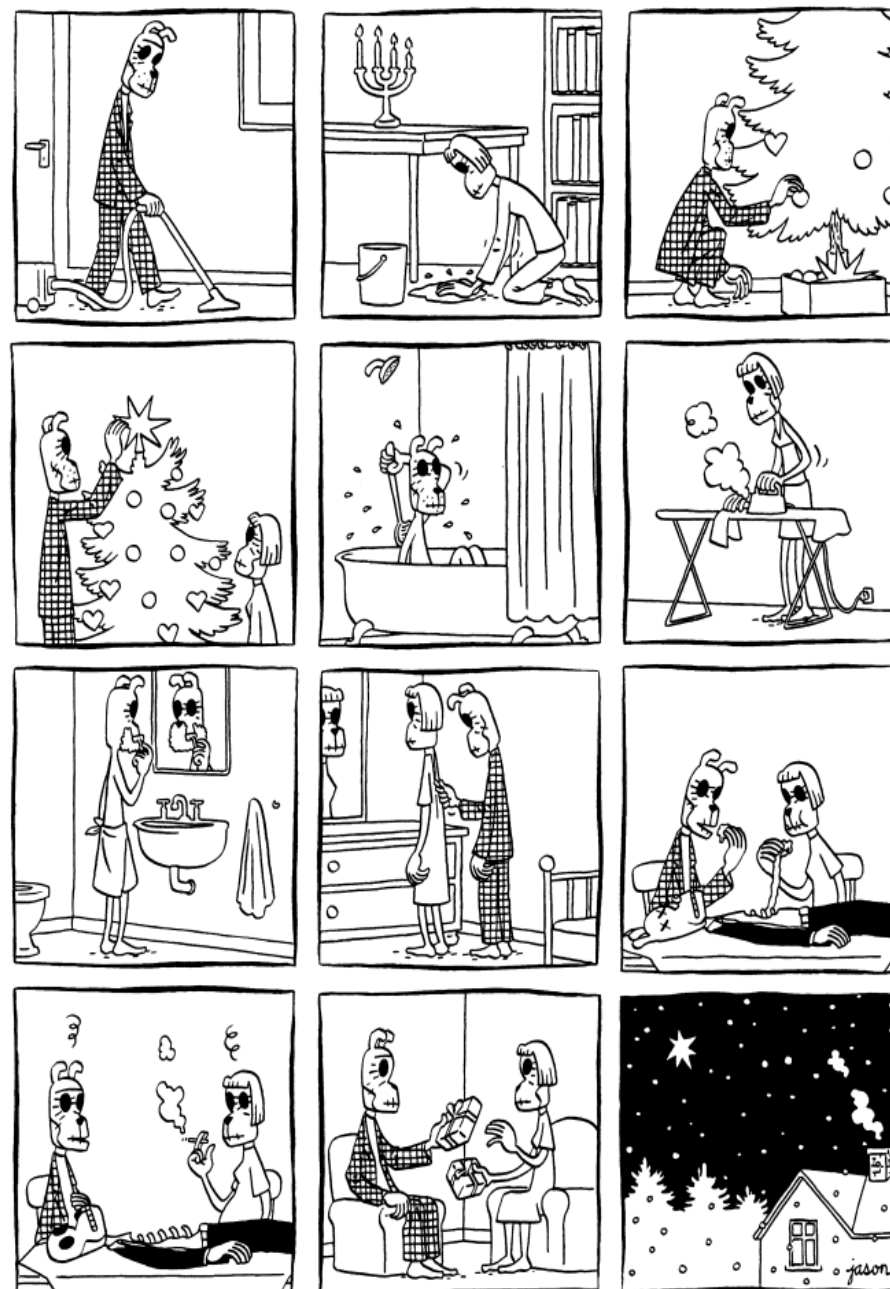
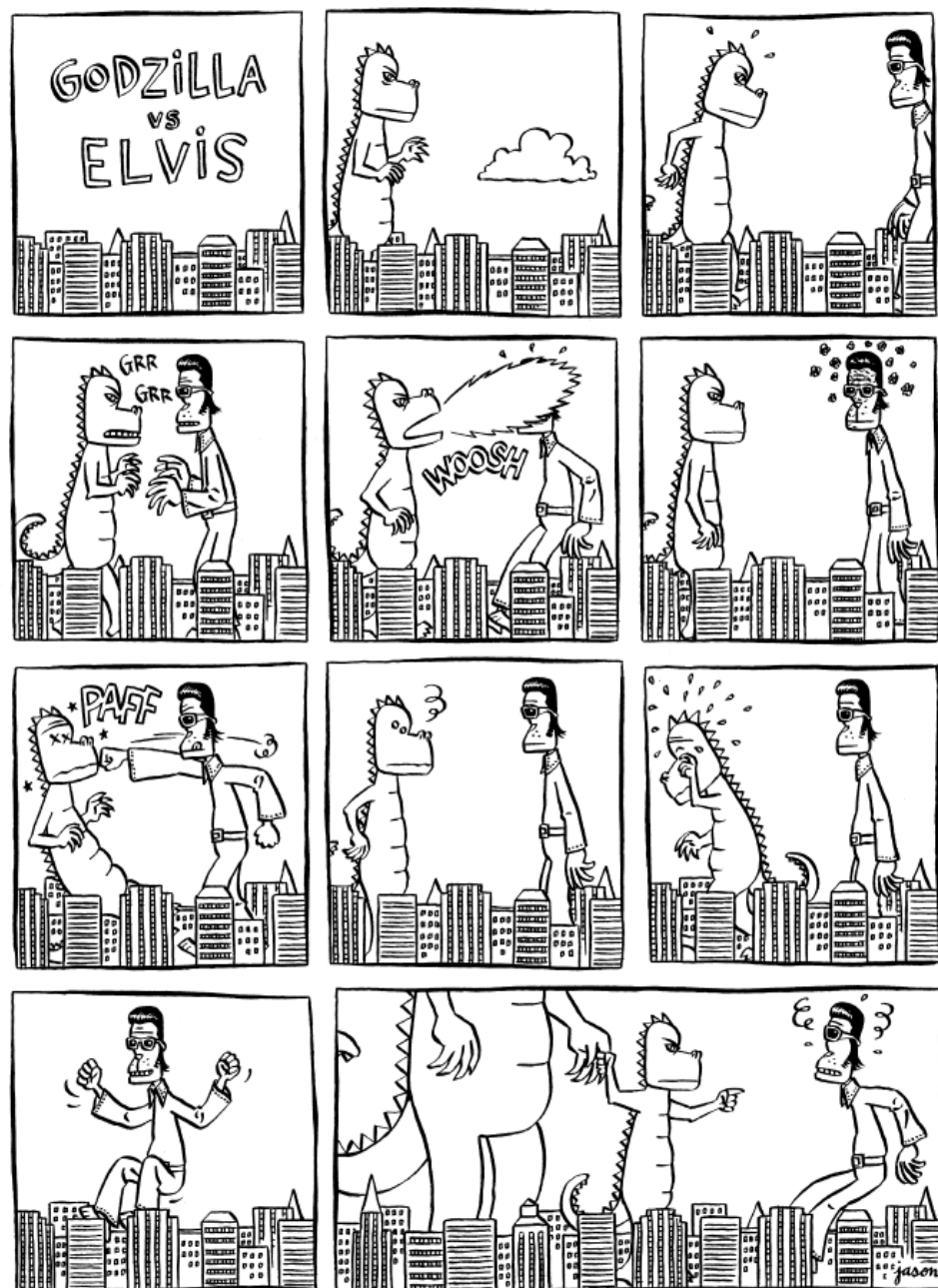
Autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů.

George E. Hyde: Lid Rudého Oblaka.

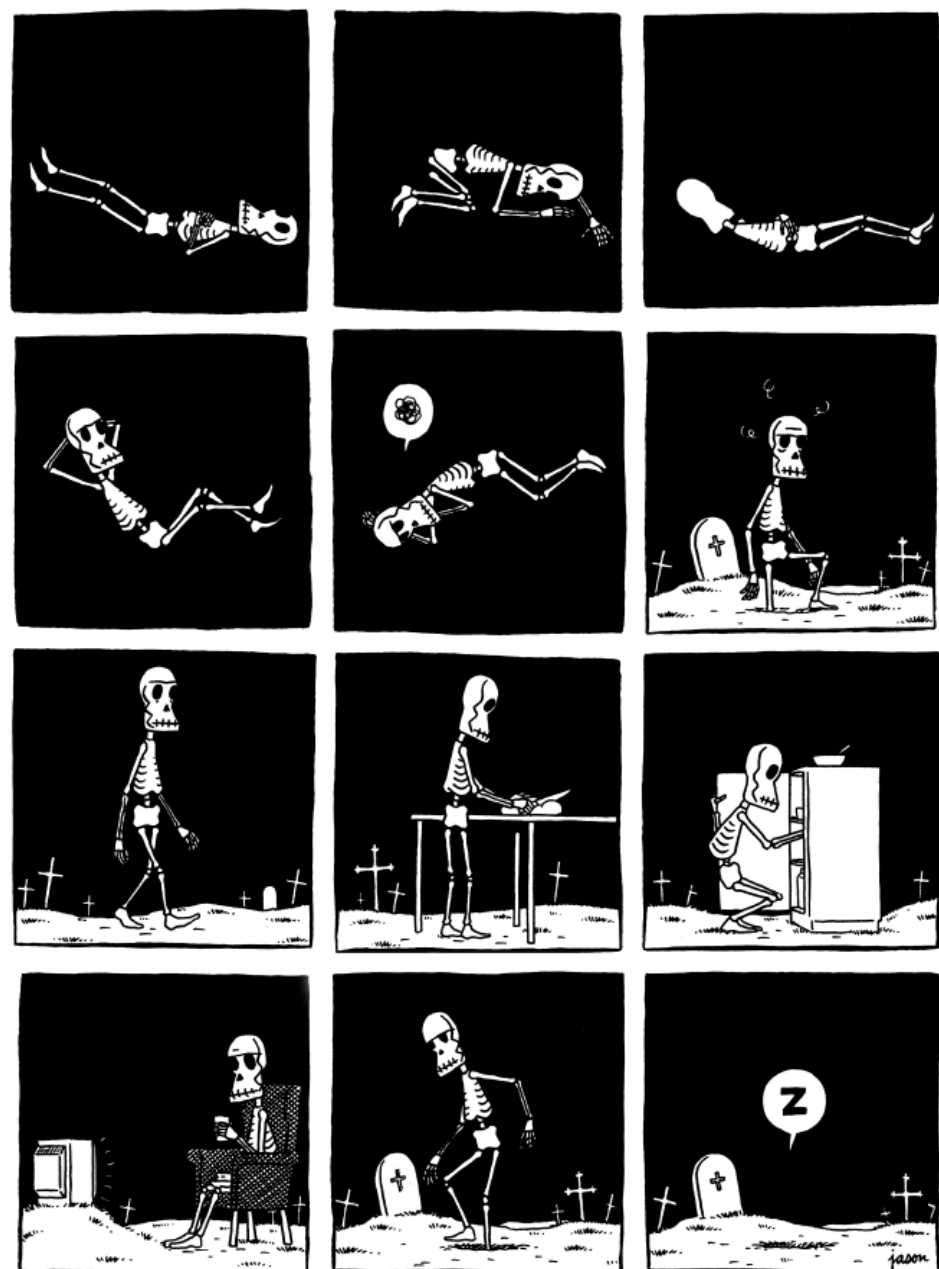
Dějiny ogalských Lakotů. Přeložil Jan F. Ullrich. Paseka, Praha – Litomyšl 2007, 339 stran.

Lakotové a zástupci americké vlády, 1891. Foto John C. H. Grabill

Copyright © John Arne Sæterøy

Jason

John Arne Sæterøy, publikující pod příznačně lapidárním pseudonymem Jason, je dnes již spolehlivou položkou většiny nezávislých nakladatelských katalogů v Evropě i Americe. Jeho tvorbu u nás představilo v loňském roce nakladatelství Mot eponymickým albem Pšššt!. Za sci-fi vyprávěnkou I killed Adolf Hitler získal v červenci 2008 v San Diegu jednu z hlavních cen – „komiksového Oscara“ Will Eisner Comic Industry Award. Album vydá letos na podzim česky pod názvem Zabil jsem Hitlera nakladatelství BB art.

Jason se narodil roku 1965 v norském Molde. Debutoval v patnácti letech v alternativním časopise KonK. Vystudoval ilustraci a grafický design na National Academy of the Arts v Oslu. Dnes žije ve francouzském Montpellier, podobně jako jeho vzor Lewis Trondheim. K dalším inspiračním zdrojům řadí Jima Woodringa a Texe Averyho, tvůrce animovaného králíčka Bugs Bunnyho. Na den Jasonových dvanáctých narozenin zemřel Elvis Presley, který si později v jeho příbězích vydobyl nesmrtelnost. Komiksy Jason publikoval nejprve v časopisech, později přešel na vlastní DIY magazín Mjau Mjau, v roce 1995 vydal své první album, v roce 2001 ho pro americký trh objevilo nakladatelství Fantagraphics a vzápětí získal Harvey Award pro nejlepší nový talent. Od svých realistických začátků si postupně vypracoval neopakovatelný styl, založený na precizní lince, specifickém časování a hlavně typických hrdinech: v jeho komiksech hostují antropomorfizovaná zvířata a postavy známé z béčkových a hororových filmů. Ty nechává prožívat zdánlivě každodenní situace, ovšem výchozího posunu v postavách využívá k celkové proměně pohledu na ně. Jasonova tvorba nepostrádá humor, ovšem humor namnoze natrpklý až absurdní. Pociťu kafevské odevzdanosti nahrávající stereotypně plynoucí políčka, častá nepřítomnost zvuku a řeči, věčně svěšená ramena postav, prázdné oči a minimum výrazu ve tváři. Apatie čiší zejména z kratších příběhů, v nichž se mísí banalita s ironií, poezie s bezvýchodností a popkulturní narážky s ubíjející každodenností.

Seriál pro A2 připravuje KomiksFEST!
3. ročník komiksového festivalu 1.–8. 11. 2008
www.komiksfest.cz

Smrad Wojciecha Kuczoka

Polská linka bezpečí: volané číslo neexistuje

Profillem jednoho z výrazných mladých polských autorů začínáme opět po roce prázdninový seriál, v němž představíme současné světové spisovatele, kteří v našem prostředí dosud nejsou příliš zavedení, i přesto, že jejich potenciál je značný.

MARTINA BOŘILOVÁ

Polský spisovatel Wojciech Kuczok (narozený 1972 v Chorzowě) je představitelem takzvané generace sedmdesátých let. Kolem roku 2000 se vyrojily desítky nových autorů a na polské porevoluční poměry šlo o debuty nevídané; o slovo se hlásila silná a ambiciózní generace. Takový stav na poli literatury Polsko nepamatovalo od roku 1986, kdy se podobně silná skupina seskupila kolem krakovského časopisu BruLion. Literární kritici hovořili u nastupující generaci tvůrců narozených v sedmdesátých letech, o tematickém novátorství a detabuizaci, vlivu postmodernismu a surrealismu, formálním a jazykovém experimentu, o sociální angažovanosti děl, surovosti a naturalismu, o kritice konzumní společnosti, intertextuálnosti nebo o nostalgii po Polské lidové republice.

Generace a její rozpad

Pak ale přišli mladší autoři či pozdní debuty a favorité první vlny (nejnadějnější trojice Wojciech Kuczok, Mariusz Sieniewicz a Sławomir Shuty), kteří stihli vydat v průměru tři díla, ustoupili do pozadí a odmlčeli se. Na scénu vstupují jiní autoři – „ženská“ próza Agnieszky Drotkiewiczové, Marty Dzido, okrajově Doroty Masłowské, debuty posledních let Mikołaj Łoziński, Mariusz Szczygiel či Jacek Dehnel nebo provokativní „tetka“ Michał Witkowski. Generace se tak začíná neřízeně rozrůstat o další autoři a zároveň rozmývat, neboť jedno jediné kritérium pro dělení není možné uplatnit, různé styly, témata i formální jedinečnost každého ze spisovatelů jednoduší klasifikaci přímo vylučují. Polští literární kritici tak mají k dispozici neuvěřitelné množství materiálu, avšak to, co stále chybí, je klíč k základní klasifikaci.

Wojciech Kuczok po básnických pokusech *Obyčejné příběhy* (Opowieści samowite, 1996) a *Larmo* (1998) zazářil povídkovým debutem *Slychané příběhy* (Opowieści slychane, 2000) a ještě úspěšnějším souborem povídek *Kostřenky* (Szkieleciarki, 2002). Následoval jeho první a zároveň nejceňovanější román *Smrad* (Gnój, 2003), který byl po autorských scénaristických úpravách zfilmován Magdalenou Piekorzovou pod názvem *Šrámy* (Pręgi; hlavní cena na MFF v Gdyni v roce 2004). Koncepčně pozoruhodný *Duchobzor* (Widmokrąg, 2004) už nebyl obsahově příliš překvapivý a prozatím posledním literárním počinem jsou *Přebírané příběhy* (Opowieści przebrane, 2005), v nichž paběrkuje z prvních dvou povídkových cyklů. Od té doby se odmlčel. Stejně si donedávna vedl i další generační soupeřník Mariusz Sieniewicz. Jeho tvůrčí odlmku přerušila až kniha *Rebelie* (Rebelia, 2007), která mu letos dokonce vynesla nominaci na cenu Nike za rok 2007. Sławomir Shuty se také ještě snaží psát a vydávat, nedávno se obje-

vila jeho nová kniha *Pohyby* (Ruchy, 2008), ale stejně jako u Sieniewicze můžeme vysledovat cosi jako „psaní ze setrvačnosti“.

Angažované psaní

Kuczokovým heslem je „psát angažovaně“. Po vyčerpávajících analýzách literárních kritiků se ustálil úzus, že takový způsob literárního sebevyjádření nese především tyto znaky: autor vytváří naturalistické, hyperbolicky znetvořené prostředí s asociálními hrdiny, jejichž chování je vyhrcované, nenormální či jinak vyšinuté, pojednává o sociálních, morálních i etických problémech dnešního Polska, čímž směřuje ke kritice současné společnosti. Tento fakt sice většina polských literárních kritiků spíše oceňuje, avšak druhá strana hovoří o přílišné tematizaci hnusu a asociálních jevů jako účinného literárního prostředku.

Pro dosažení oné angažovanosti volí autor různé zdroje. Dosti zásadním je v jeho dílech násilí – fyzické i psychické, které páchají rodiče na dětech. Ve *Smradu* představuje svého hrdinu dospělého, vzpomínajícího na útrapy z dětství, které ho nějakým způsobem poznamenaly. Právě kvůli tomu, že máme co do činění s takto „narušeným vypravěčem“, nemůžeme počítat s tím, že by představený příběh mohl získat punc normalnosti. Takto poznamenaný je hrdina *Smradu*, zvláště jeho prostřední části nazvané *Tehdy*, vyprávěné ich-formou. Hrdina není v důsledku otcova drilu a násilí schopen žádných citů a citových projevů, jeho základními vlastnostmi jsou apatie, rezignace, uzavřenost a lhostejnost. Proto je také jeho příběh podán naprosto bez-

citně a cynicky. Kuczok záměrně používá schematické černobílé charaktery: otec, starší K. – tyran, demagog, egoista; syn – chci-pák, nesamostatný, bázlivý, oběť na první pohled; matka – nestranná, přihlížející. V díle má proto převahu zlo představované otcem, syn jakožto slabá oběť je od začátku předurčen k prohře. Celé díla k tomuto vyústění směřuje, scénografie příběhu dává tušit neblahý konec.

Tyto příběhy nebývají nijak odlehčené. Nešťastní zůstanou nešťastnými a zlomenými až do konce, nemocní umírají. Jediným prvkem, který relativizuje nastíněnou skutečnost, je útek k fikci, snovosti, surrealistickému zakončení. Tak končí jeho povídka *Kostřenky* (Szkieleciarki) – tanec hlavního hrdiny se smrtí, která přichází k lůžku jeho nemocné babičky; podobně pojatý je také konec *Smradu*. V oparu snovosti ztrácíme přehled o tom, co je sen a co skutečnost, rozplývají se hranice, smývají se kontury, návrat do reality je buď úplně nemožný, nebo alespoň relativizovaný.

Násilí, bezmoc, chtíč

Kuczokovy povídky i román *Smrad* po formální stránce nepřinášejí mnoho inovací. Jedná se spíše o útvary klasicky uzavřené, mířící k pointě. K oživení svých textů autor užívá především již zmíněnou inspiraci nadreálnem. Právě tyto snové přechody nebo záměrné mystifikace ozvláštňují jeho povídky a přidávají jinak naturalistickému a bezútěšnému příběhu zvláštní působivost. Povídka *Reagický Malismus* (Malizm reagiczny) vypráví o muži, který kvůli své ženě ztrácí hlavu, a to doslova, v *Kostřen-*

kách zase existuje nikoli jedna smrt, ale smrti dobré a zlé, které je možné od umírajícího zahnat. Oživení přináší také absurdi-ta, která však má vždy nádech morbidnosti a nelidskosti.

Kuczok má také svou druhou tvůrčí stránku, dá se říci, že stejně obsáhlou. Vedle té vyžívající se v násilí i bezmoci, patrně v románu *Smrad*, existuje stránka freudovská, plná sexuálního chtíče a obsese. Ještě před vydáním jeho prvního románu mluvila polská kritika o vlivu Witolda Gombrowicze. Hlavním hrdinou jeho povídek je často chlapec na pomezí dětství a dospělosti, jehož sledujeme až k iniciačnímu aktu, který je buď sexuálního charakteru nebo jen demaskuje mýty vlastního dětství a odkrývá drsnou realitu života. Posedlost tělem a tělesností ho přibližuje Gombrowiczově tvorbě. Důležitým prvkem, často provázaným s tematikou sexualit, je i zalíbení v hnusu či špíně. V povídce *Tělecí tance* (Cielęce tańce) hrdina sexuálním aktem přijímá nejen svou vyvolenou, ale i její vši. *Ohnivý blesk* (Pioron ognisty) zase pojednává o vesničanovi trpícím neustálou erekcí. Právě provázanost vesnického prostředí, prostoty lidu a sexuality je pro Kuczokovu tvorbu typická. Autor tak utváří obraz až jakési vesnické idylly, přizemnosti a pudovosti pramenící z přírody. V těchto zemitých příbězích používá jazykovou stylizaci – slezský dialekt, v jehož prostředí sám vyrostl a jenž je prostředkem pro sociální diferenciaci jeho hrdinů. Kuczok disponuje mnoha dalšími individuálními rysy, a tak doufejme, že svůj styl rozvine a zdokonalí v dalším literárním díle.

Autorka je polonistka.

Wojciech Kuczok. Kresba Karel Jerie

Smrad

Zbožňoval jsem být nemocný. A to nikoli z celkem pochopitelných důvodů, kvůli nimž si nemoc oblíbili líní žáci, dokonce ani ne tak kvůli ojedinělému privilegiu zůstat v maminčině posteli, která stála ve světlejším pokoji, okna zde byla na jih – ale kvůli tichu. Kvůli příměří mezi matkou a starým K., které bylo vynuceno mou nemocí – kdykoli jsem měl anginu či chřipku, ztišili hlasy, mluvili mezi sebou šepem anebo zkrátka přenesli své spory mimo dosah mého sluchu – kvůli tichu a prosvětlenosti jsem zbožňoval být nemocný. Moje nemoc probíhala královsky: a nešlo pouze o svátečnost peřiny, kterou nikdo po celý den neustlal a do níž jsem mohl být zachumlaný nezávisle na denní době či návštěvách, ani přítomnost či absence starého K. však nebyla tak intenzivní jako obvykle... Jakmile jsem onemocněl, matka ode mě odháněla starého K. jako fena od štěňat, hlídala, abych z jeho průpovědek nedostal horečku, v takovém případě matka starého K. vyhostila k jeho rodině zezdola, přičemž mu tvrdila:

„Dítě musí mít dostatek vzduchu, chlape jeden, odjakživa ti to říkám, my ho tu držíme jako v zatuchlé kleci, jen co se uzdraví, dostane ten světlý pokoj.“

K čemuž samozřejmě nikdy nedošlo, jakmile se mi totiž začalo zdraví navracet, končila tím i moje privilegia, každopádně jsem však zbožňoval být nemocný. Nemoc znamenala studený stetoskop na mém rozpáleném tělíčku, byly to čaje s medem a s citrónem, maminčiny čmáranice propiskou na dopisní papír, když sedávala vedle mé postele. Ledaže jsem onemocněl v době její nepřítomnosti, ani ona totiž nebyla pokaždé doma, rodinné povinnosti, nebo také ženské problémy, jak mi vysvětlovali její pobyty v lázních, tak tedy, jakmile mi ženské či rodinné problémy odebraly matku na telekomunikační vzdálenost a mně se právě v tu dobu podařilo podlomit své zdraví, léčebné terapie se ujímal starý K. společně se svými sourozenci.

„Za hloupost se musí pykat, když někdo nenosí šály-čepice, vystavuje se průvanu, neposlouchá otce-tetu-strýce,“ říkával starý K. a zamračeně sledoval stupnici teploměru poté, co mi ho vytáhl z podpazí, otáčel ho všemi směry, jako by doufal, že rtuť těmi pohyby klesne, že ze třiceti osmi čárek opět bude třicet šest celých šest. Potom mi ho opět dával se slovy:

„Určitě jsi ho tam neměl deset minut, musíš ho tam mít minimálně deset minut a být v klidu, každý pohyb totiž měření ruší, musíš si ho tam ještě dát, ale vidím, synku, že tvoje chcípačtví o sobě dává opět vědět, takže místo toho, abys šel do školy a do kostela na náboženství, budeš ležet v posteli. Já ale nejsem tvoje matka, ta tu není, já se nemazlím, nepusinkuju, nejsem žádná chůva, já jsem ze staré školy a mám osvědčené metody domácí léčby, chceš ležet, synku, budeš ležet, ale pět dní se ani nehneš a nebudeš vstávat, leda na klozet...“

Jakmile výčet negativ zakončil a třicet osm stupňů na teploměru stále nechtělo klesnout, starý K. mě donutil otevřít ústa a ukázat mu krk proti světlu, načež si ho prohlédl, zjistil, že rodinné konzilium není třeba svolávat, a pronesl:

„No ano, zarudlý krk, určitě máš zase tu chcípačkou angínu, minule jsi ji nedoléčil, namísto těch podělaných pilulek totiž musíš

dát na osvědčené domácí způsoby, a protože tu právě nemáme maminku, můžeme je aplikovat, vyléčíme tě stejně, jako mě kurýrovali moji předci, teda můj otec a tvůj děda, a dědův otec, a tak dál. Takže teď půjdeme do koupelny, dostaneš vodu se solí a budeš kloktat do té doby, než řeknu dost, a nahlas, abych to slyšel až v obýváku.“

A vydal jsem se do koupelny, vyplachoval krk teplou slanou břechkou a dusil v sobě nucení na zvracení, kloktal jsem dlouho, déle, než jsem musel, déle, než si přál starý K., věděl jsem totiž, jaká terapie bude záhy

Vyčkal jsem na další zavolání („Copak jsi hluchý?“), a někdy ještě na jedno, to když jsem věděl, že se z přístroje line Haydn („Tak sakra práce, za koho mě máš? Mluvím snad do větru? Alou ven!“), pomalu jsem se tedy vracel, šoupal jsem bačkorami po parketách, aniž bych zvedal nohy, jako v muzeu, abych zmeškal ještě několik taktů, abych na koncert přišel co možná nejpozději, neboť jsem věděl, že i tak mě pustí dovnitř, věděl jsem, že účast na něm je povinná, když jsem stál totiž na prahu pokoje, starý K. hlásil:

„Nic tak neléči nemocné jako Haydn.“

„V tomhle domě se odjakživa poslouchala pořádná hudba a ne žádné vytí. V tomhle domě se l é č í l o hudbou. Bach, Mozart, Haydn, Beethoven, Strauss, samozřejmě Johann, ten od válce. Copak to neslyšíš? Už jenom samotné vyslovení těch jmen tě musí uzdravit...“

Povídal a na moji tlustou peřinu natáhl ještě jednu deku, kterou načechral a následně rovnal.

„Zopakuj si, synku, ta jména. Zněj, hřmí jako celá staletí hudby, jako prostory tisíce filharmonii, v nichž takovou hudbu hráli...“

Rafal Bujnowski – ze série Dvojčata, 2006

následovat, věděl jsem, co mě čeká po návratu do postele, a chtěl jsem onu chvíli co možná nejvíce oddálit. Zatímco jsem kloktal, viděl jsem starého K., jak na můj noční stůl přenáší z obýváku gramofon, slyšel jsem, jak ho s halasem instaluje, jak se přehrabuje v deskách a pod vousy si notuje přehru, slyšel jsem, jak přístroj uvádí do chodu a spokojeně si pobrukuje společně s prvními tóny, které se linou, skřípou a vyluzují zpod staré jehly, a potom jsem zaslechl, jak na mě volá do koupelny: „Tak to už by stačilo, pojd' zpátky do postele.“

A také:

„Můj táta a tvůj děda se po něm pokaždé uzdravil. Tááá pam, pam pam pam. Mně se po něm také pokaždé ulevilo, i když, abych ti, synku, pravdu řekl, já jsem nebyl nikdy nemocný, já jsem byl odjakživa chlap, teda kabráček. Já vím, po kom jsi taková chcíplotina, samozřejmě že po matce, která je hypochondr závislý na lázních, safraportě. Nebyl jsem nemocný, dokonce jsem byl zdravější než Haydn, tedy, díky Haydnovi...“

Povídal, rovnal mi peřinu až pod bradu a pečlivě mě do ní balil.

Nezničitelná muzika... Věčná muzika... Opa-kuj, synu, po mně, máma tě to nenaučí: Hay – dnnnn! Beeee – thoveennnn!!“

A samozřejmě že starý K. zněl, dokonce na chvíli hudbu ztišil, aby vynikl efekt jeho mužného hlasu, starý K. zněl, mně se však neulevovalo, z mého rozbolavělého krku se dral lítostivý skřek, který se okamžitě měnil na kašel.

„Hayyy... ych ych ych...“

Starý K. mě pohrdavě pozoroval, rozhazoval rukama a vítězoslavně zesiloval hudbu, odcházel, nechával dveře dokořán a prstem

Wojciech Kuczok

na rtech naznačoval, abych se soustředil a poslouchal v tichosti, druhým prstem mě varoval, abych se náhodou nepohnul. Před odchodem ještě slavnostně pronesl slova na rozloučenou, kdybych si nebyl vědom, s čím mám tu čest:

„Muzikoterapie...“

Haydn byl pro mě tím největším trestem. Přestože zbylí vídeňští klasici reprezentovali měšťanský nevкус stejně tak barvitě, starý K. si speciálně oblíbil Haydna. Jestliže Beethovena jsem byl bez mrknutí schopn přijmout jako „melancholickou lyriku komornosti“ (což bylo napsáno na obalu desky), jestliže u Mozarta jsem mohl schovávat rozpálené čelo před „svobodomyšlností fortepianových sonát“ (což bylo napsáno na obalu, jenž ležel u gramofonu), o to více byl pro mě Haydn ztělesněním hudební nudy (navíc bez obalu, pouze v zaprášené a pomačkané fólii, muzikologové takovou nudu evidentně ani nebyli schopni slovy opsat).

„Sto čtyři symfonií! Třiaosmdesát smyčcových kvartetů! Sto devadesát devět trií! Čistá dokonalost... Copak to není dokonalé?“ přemýšlel nahlas starý K., když mi vybíral další desku z haydnotéky. Já jsem si mezitím představoval, jak se šedesátiletý Franz Joseph H. škrábe na pleši pod parukou, bez zájmu pozoruje partituru své poslední londýnské symfonie a v duchu si říká: „Tak už se mi snad konečně podařila... Po sto čtvrté...“ Podle mého se však i nyní mýlil. Franz Joseph H. byl hudebním ekvivalentem slezského kysela, nedal se nijak strávit, museli jste ho vyzvracet: ordnung, správnost, lehkost, kandelábry, lokny, pukrle, klavichordy, pudry, punčochky, paruky, a také licousy, zavařeniny, porcelán, gramofony, poobědoví énteresan-ti, nedělní milovníci, všichni ti měšťáčci s odvěkými nároky vyššího stupně po celá staletí zbožňovali Haydna a jeho nesmrtelnou hudbu.

V duchu jsem proklínal virus, který mě položil, a také hudbu, která mi zlomila srdce, cítil jsem, že jestliže budu někdy něco v hudbě hledat, bude to právě záhuba.

Starý K. si vymyslel takzvaný rodový signál, abychom se nemuseli hledat v davu (jak říkával), jména se přece opakují, musíme se nějak odlišovat, volat na sebe příjmením se nehodí, proč by měli hned všichni vědět, kdo jsme (jak říkával). Starý K. tedy vymyslel rodový signál, jako by tušil, že bude mít spoustu příležitostí k tomu, aby jím k sobě přivolal svou ženu i dítě, musel předpokládat, že žena i dítě mohou mít tendenci se ztrácet, mizet z očí, vymykát se kontrole, starý K. vymyslel rodový signál, na který jste mohli ihned zareagovat, leda že by se stalo to, že ho neslyšíte, volací signál, na který jste měli reagovat bezprostředně, starý K. totiž nerad pískal zbytečně. Přesně tak, rodový signál starého K. totiž bylo písknutí, obyčejná melodie, jeden takt, tirararara, a už jste věděli: ach, kdosi píská, musím vykuknout, ukázat se, starý K. ho vymyslel a zbytek se ho naučil, od té doby jsme tedy v t o m domě na sebe pískali. Časem vyšlo najevo, že to velmi usnadňuje vzájemný kontakt mezi patry, bratr i sestra starého K. díky tomu nemuseli používat naše jména, nemuseli se namáhat k oné, byť sebemenší

familiérnosti konkrétních osob, fungovali tedy s mou matkou na základě hvízdání. Signál starému K. a matce také usnadňoval nervové záchvaty během promlčených dní: starý K., který se nepřestal stravovat u manželky, čekal v bytě svých sourozenců na signál shora, na z a v o l á n í na oběd, dokud se totiž matka hněvala, nepřestávala pískat, a jakmile nadešel den, kdy ho k obědu volala jménem, pelášil do kiosku pro kytku, protože věděl, že nyní už s ní pochozí, a když ji přinesl, spustil:

„Nejmojejší milená ženuška se na mě zlobila, ale teď už je zase hodná, už se vynahnevala, no tak, no tak...“

Stav příměří obvykle trval několik dní, zřídka kdy o něco déle, maximálně týden,

tepnu města a pohupovala u toho taškou, radovala se, že muž, že už je zase dobře a už bylo na čase přiznat, že bude vše v pořádku, sledovala lidi a divila se, proč jsou tak zachumelení a zpomalení, a když potom mījela zverimex, vzpomněla si na syna, ach, rybičky, v rychlosti tedy pár vybrala, „dejte mi nějaké, ne moc drahé“. Prodavač vylovil dva páry teter a zjišťoval:

„A máte je do čeho dát?“

Neměla, dal je tedy do igelitového pytlíku s vodou, který zavázal a podal jí ho, matka si to potom vykračovala zimním městem, šla na spotřebně-oděvní nákupy pro radost, a když se vracela, zaslechl jsem její radostný krok na schodech, ten energický ryt-mus podpatků a šustění igelitek, pes u dve-

vousy, jemně kousat a dělat modřinky, jenže ona se náhle obořila:

„Co děláš, ty magore?“

A opět to mezi nimi zaskřípalo, já jsem se však mezitím věnoval tetrám, které byly úplně bledé, bezvládně levitovaly v pytlíku, přelil jsem je do akvária a pozoroval, jak klesají ke dnu, jak je jiné rybičky udiveně pozorují, kdo pustil na jejich území takovou mršinu. Tetry totiž nebyly příliš odolné vůči mrazu a sám matčin entuziasmus je nestučil zahřát, od obchodu k obchodu pozorovaly svět z rozhoupaného pytlíku čím dál rozmazaněji, tmavé ploutve jim začínaly blednout, i když je docela dobře možné, že se dovítily, že jsou dárkem pro radost a že musejí ten přechodný stav vydržet, anebo co já vím, možná měly předtuchu, že je čeká teploučké akvário plné rostlinek a přátelských živořodek, s takovou představou ve svých rybích mozečcích tedy mrzly po cestě domů a já jsem jim mohl pouze uspořádat námořnický pohřeb na záchodě. Matka se mi připomněla:

„Jejda, koupila jsem ti rybičky, kdepak je máme, že bych je nechala v krámě?“

Uklidnil jsem ji:

„Ale ne, už jsem je našel, jsou v akváriu, podívej.“

Podívala se na něj, a aniž by rozlišila druh, sledovala je, poslouchala neslyšné bubláni filtrovaného vzduchu, přinesla si sesličku, pohodlně se usadila a prohlásila:

„Trochu si tu teď posedím, potřebuji si odpočinout.“

Už tehdy jsem věděl, že kdesi v černé a nená vratné budoucnosti, až matka umře, budou takové vzpomínky na její chyby, na její bezelstnou netaktnost vražedné. Teprve nad hrobem vyjde najevo, jak vroucně jsme své rodiče milovali, za vše, co se nám společně nepovedlo, jejich omyly co možná nejžalostněji vylézají z hrobu ven a nejdou zatlačit zpět. Ach, teprve nad hrobem se ukáže.

Z románu Gnój přeložila Bára Gregorová, kniha vyjde v nakladatelství Havran.

galerie

Rafal Bujnowski (nar. 1974) patří vedle mnohem slavnějšího Wilhelma Sasnala (nar. 1972, viz galerie A2 č. 30/2007) k nejpronikavějším polským výtvarným umělcům. Bujnowski, Sasnal a Marin Maciejowski (nar. 1974) tvořili v letech 1995–2001 uměleckou skupinu Ładnie (Pěkně). „Bujnowského malířství není fabulativní, spíše konceptuální. Ze svých vrstevníků se přitom nejzajímavěji a nejautentičtěji zabývá procesem změny místa a smyslu umění v našem společenském životě. Ověřuje, nakolik ještě umění potřebujeme či nepotřebujeme,“ napsal polský časopis Raster (a převzal český Umělec) v roce rozpadu seskupení. Od té doby Bujnowski úpěnlivěji zkoumá další média, mimo jiné video. V malbě často zmnožuje motivy, používá jednoduché, čisté tvary a plochy, pracuje s tématem zapomnění, nejistoty. Čím dál koncentrovanější šedé. Naivního uchopení prohlubujícího se prázdna. V roce 2003 se zúčastnil Pražského bienále, loni představila jeho nové práce pražská Galerie Švestka (expozice Lamp Black). Vincenc Lichnovský

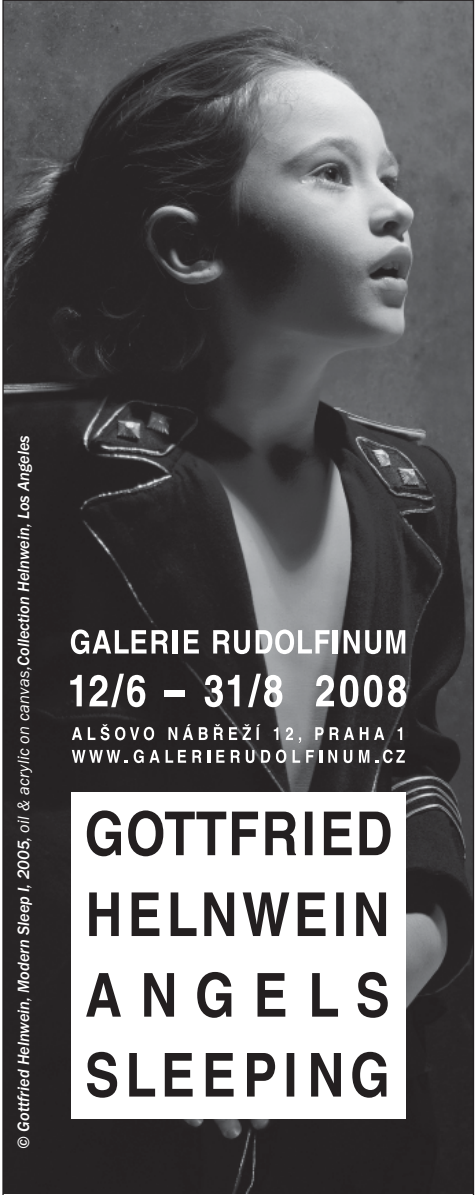
Rafal Bujnowski: Dvojčata, 2003

v tu dobu matka bývala v dobrém rozpoložení, vyprávěla nejrůznější historky, které nekompromisně pohřbívala, čímž byly ještě legračnější, bývala totiž zaskočená přemírou radosti, s níž si sama nevěděla příliš rady, a chtěla se s ní podělit s kýmkoli, tedy i se mnou. Navíc mi chtěla udělat radost, a tak mi nosila dárky, radost z ní však vyprchávala společně s nadšením, proto se překvapivě často stávalo, že mi věnovala smrt.

V zimě matka bezstarostně nakupovala všechno možné, vykračovala si to svižně hlavní

ří ho také slyšel a kňučel, otevřel jsem tedy a vydali jsme se dolů, abychom jí s taškami pomohli, prohlédli si je a proslídili, starý K. také otevřel dveře své pracovny a byl zvědav, co mu ony nákupy pro radost nesou pro tentokrát, tím spíš, že proběhly bez fronty (ve frontě se stálo každodenně, ne však právě ve dnech neobvyklé, sváteční a smířlivé pohody), všichni jsme se tedy vrhli na tašky a vyndávali z nich vše, jako by právě přišel svatý Mikuláš, a matka z nás dostávala záchvat smíchu, který přecházel do slz, když to starý K. zpozoroval, začal ji lechtat

© Gottfried Helnwein, Modern Sleep I, 2005, oil & acrylic on canvas, Collection Helnwein, Los Angeles

GALERIE RUDOLFINUM
12/6 – 31/8 2008
ALŠOVO NÁBŘEŽÍ 12, PRAHA 1
WWW.GALERIERUDOLFINUM.CZ

**GOTTFRIED
HELNWEIN
ANGELS
SLEEPING**

Main partner

6. Bienále mladého umění

ZVON 2008
6th Biennial
of Young Artists
27 06 –
21 09 2008

Galerie hlavního města Prahy
Dům U Kamenného zvonu
Staroměstské náměstí 13
Praha 1 – Staré Město
Otevřeno denně (pondělí) 10–18 hodin

City Gallery Prague
Stone Bell House
Old Town Square 13
Prague 1 – Old Town
Open daily (Mondays) 10 am – 6 pm

www.citygalleryprague.cz

Kurátor výstavy Exhibition curator Karel Císarř
Koordinace Galerie hlavního města Prahy
City Gallery Prague coordination Karel Šrp
Architektonické řešení Architectural concept Mirek Vavřina
Grafické řešení Graphic design
Petr Bosák, Robert Jansa, Robert V. Novák
Asistentka výstavy Exhibition assistant Eva Ellingerová
Instalace a produkce Installation and Production
Výstavní oddělení Galerie hlavního města Prahy
Propagace Public relations
Oddělení pro styk s veřejností Galerie hlavního města Prahy

Arnošt Lustig
Modrý den a jiné povídky
Knižní klub 2008, 504 s.

Když se dnes člověk prochází po Terezíně, rozhodně si nemůže připadat, jako by byl jen v dalším z mnoha měst, které si jsou atmosférou, uspořádáním a vzezřením víceméně podobné. Příčinou tohoto pocitu z neobvyklého prostoru je samozřejmě systém pevností a valů, kudy denně projde několik desítek lidí a prolétne mnoho vlaštovek, dnes už jediných stálých obyvatel cel z dob, kdy se tzv. Malá pevnost stala věznicí pražského gestapa a celé město transportním koncentračním táborem a ghettem. Ale zvláštní pocit navodí i terezínské ulice. Všechny jsou prázdné. Mrtvé. A tak poučený návštěvník tohoto města v letní parný den roku 2008 sice zná osudy lidí, kteří prošli domy a byty, celami i kanceláři pevnosti, ale dokáže si všechna fakta představit jen vzdáleně. Arnošt Lustig patří mezi těch několik lidí, pro které není historie zdejších zdí vzdálená – sám pobýval ve třech koncentračních táborech, Terezín nevýmáje. Ve sbírce povídek Modrý den proto líčí utrpení Židů za druhé světové války naprosto realisticky, pro čtenáře představitelně. Z vyprávění číší autorův odstup, čtenáři se dostává precizního popisu situace. A to je naprosto dostatečné, protože hrůzy tehdejší doby si je schopen do detailu představit z dnešní generace jen málokdo, sobotní výlet k památníku terezínským obětem skutečnost nikomu nepřiblíží. Na rozdíl od Lustigova Modrého dne.

Alžběta Glancová

Věra Němečková
Naše měna a peníze v zajetí politiky 1938–1947. O československé měnové reformě 1945
Libri 2008, 167 s.

Až na drobnosti je tato kniha cenným nástrojem poznání tragického údobí československých dějin. Autorka si prostřednictvím analýzy měnových a finančních mechanismů nastavila neobvyklý pohled na tuto etapu československých dějin. Pod zdánlivě technickými monetárními mechanismy se odhaluje brutalita nacistického útoku na československou měnu a na druhém konci války pak silně zpolitizovaný tlak komunistů na měnová a majetkoprávní opatření, která silně postrádala jakoukoli ekonomickou racionalitu. Především však tímto prizmatem autorka zesiluje a zpřesňuje pohled na přeměnu prvorepublikového liberálního ekonomického prostředí nejprve ve válečnou mašinerii, posléze ve vyvlastňovací stroj komunistického experimentu. Nejcenější jsou partie věnované finančním úvahám a činům exilové vlády v Londýně a kapitola pojednávající o období, jež předcházelo první poválečné měnové reformě. Impozantní je barevná příloha s faksimile peněz emitovaných během druhé světové války a v letech po ní, která dokládá vysokou výtvarnou úroveň státovek i bankovek. Méně přínosná je kapitola se slibným názvem Mezinárodní podmínky, možnosti a předpoklady československého měnového vývoje po válce. Zde je mezinárodní kontext příliš zredukován na povšechný výkladový rámec.

Michal Janata

Mark Twain
Jak zahnat splín
Přeložil kolektiv autorů
Pistorius & Olšanská 2008, 144 s.

Když se řekne Mark Twain, napadne pravděpodobně všechny Tom Sawyer a Huckleberry Finn. Někteří si možná ještě vzpomenu na Prince a chuďase. Twainovy povídky už tak známé nejsou, a přitom si při jejich četbě přijde na své kdekdo. Milovníci starých časů si s potěšením přečtou o tom, jak zkrotit zákeřný vynález zvaný bicykl anebo co pro již tak těžce zkoušené lidstvo znamená další z výdobytků moderního výzkumu – z jistého pohledu zcela nesmyslný telefon. Nemluvě o zamýšlení nad tím, jak se historie stále opakuje a co pro každého jedince znamená výchova. Kosmopolitům je určena stať o touze člověka po privilegiích, blízkosti privilegovaných a síle všemocného dolaru nezávisle na tom, jestli jde o Američana anebo Evropana. Neméně půvabná je povídka odehrávající se v Mariánských Lázních, jež líčí nesporné „výhody“ léčebných pobytů. Základní poselství tohoto textu lze shrnout do věty jednoho z návštěvníků tohoto libého městečka: „Myslím, že kdybych byl mrtvý, určitě by mi bylo o něco hůř.“ Ani lingvisté neprijdou zkrátka. Pojednání O strašlivém jazyce německém je jedním z vrcholů knihy, a bezesporu i humoristické literatury. U Twainových povídek je úplně jedno, že vznikly už na konci předminulého století.

Magdalena Wagnerová

Berthold Waldstein-Wartenberg
Rád johanitů ve středověku
Přeložil Jiří Jiskra
Academia 2008, 400 s.

Monografie rakouského historika českého původu z roku 1988 detailně představuje významný rytířský řád v období od jeho vzniku do konce 15. století. Autorovi se podařilo funkčně zkombinovat mezinárodní optiku s detailními vhledy do konkrétních lokalit a reflektovat tak četná národní specifika. Podobně také přiblížil filosoficko-teologický význam řádu i jeho politický rozměr a stranou neponechal ani běžný život jeho členů (důraz na všednodennost řádových center propustuje celou knihou a umožňuje důvěrněji objasnit i některé proměny ve fungování a v recepci řádu). Přestože bývají aktivity maltézských rytířů často redukovány na vojenskou činnost, nebyla od počátku jejich jediným cílem. Obrana bezbranných (mj. při obraně Kristova hrobu nebo ve formě pomoci poutníkům – nejen – do Svaté země) byla doprovázena související péčí o nemocné, vzděláváním a rozvíjením vědeckých i uměleckých disciplín. Každé z těchto oblastí se autor podrobně věnuje a výsledný obraz johanitského řádu je komplexní a bohatě zapojený do celoevropského kontextu. Závěrem musím ocenit čtivost překladu a poučenost redakce, jež zpřesňuje některé informace týkající se českých reálií, které autor nemohl vzhledem k politické situaci, znemožňující mu přístup k našim archivům, zevrubně prostudovat.

Karel Kolařík

Jules Romain
Království těl
Přeložil Jan Havlíček
Dybbuk 2008, 31 s.

Krátký příběh Království těl je v erotické edici Dybbuku zatím asi nejdecentnější dílem. Oproštěný děj vypráví vzájemné sexuální sblížování mileneckého páru v hotelovém pokoji během návštěvy Rouenu. Veškeré kulisy jsou zde ale naprosto podružné, protože – jak praví titul – se zde odehraje, souvisí s příběhem postupného dobývání čtverečních centimetrů pokožky. Tempo knihy je rozvolněné, ačkoliv expozice je celkem rychlá (už na druhé stránce se „z pěny látek [...] vynořily dva prsy“), tudíž tu chybí klasická manýra líčení lovu či přesvědčování oběti. Oproti ostatním (většinou pornografickým) příběhům, v nichž svůdci žen naplňují omezené kombinatorické možnosti styků, zde ale narážíme na vyprávěče uchváceného svou partnerkou, který při jejím objevování prožívá až náboženských vytržení, přecházející v uctívání. Celý příběh, v němž si vypravěč zakládá na impresivním líčení pachů, hmatových a chuťových vjemů nebo jen barev či zvuků, je vlastně pouhou přípravou na splnutí. Text přirozeně končí happy endem: „Jak jsem jí pronikl, vyrazila z hrdla opilý výkřik, dlouhý, nepřerušovaný, smíšený z pláče a křiku, z vrkání a vytí.“ Knihu vkusně doprovázejí explicitně-abstraktní ilustrace Jana Konůpka, na nichž se prolínají postavy, tvary a údy v neurčitých lineárních kompozicích.

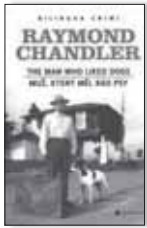
Karel Kouba

Oskar Mainx
Poezie jako mýtus, svědectví a hra. Kapitoly z básnické poetiky
Egona Bondyho
Protimluv 2007, 280 s.

Studie Oskara Mainxe je pravým bondyovským interstudijním materiálem, skriptem. Exaktní charakter díla mají podtrhnout četné dobové i literárněvědné citace. Mainx cituje tak hustě, že by tím mohl srazit až dvě chodkyně na jednom přechodu najednou. Ale fakt, že je něco doslovně opsáno z analů, nevypovídá o pravdivosti. Autor u čtenáře předpokládá důvěrnou znalost Bondyho osobnosti; jeho poezii charakterizuje jako vyčtené aluze, ale možná je to jen bohémská analogie. Analyzovaná báseň o životě viděném ze střechy obchodního domu nejvíce evokuje symbolistickou báseň o životě viděném ze střechy jedoucího dostavníku. Někte uprostřed studie autor přistupuje k vlastní úvaze: „Samotný proces vzpomínání je pak ve formálním plánu zdůrazněn anaforickou figurou.“ Po této myšlence skutečně následuje několik duchaplných odstavců, které stojí za zapamatování či zapsání. Není jich však mnoho. K tomu lepšímu počítám úvahy o čase a o vědomí. Dozvíme se, že Bondyho „lyrický hrdina si tedy osvojuje praktiky totalitního režimu“. To je výstup! Výstup, který směřuje hranatě za hranici poezie jako svědectví, mýtu a hry i poetiky. Ve snaze zglajchaltovat Bondyho licenci nonsensu na aktuální politickou rovinu dokáže být Mainx až vynalézavě trapný a jednosměrně placatý. Přebal nelže: „Knihu napsal erudovaný pštros, odborný znalec v oboru hariboklausurální gerentologiky.“

Kuba Pařízek

Raymond Chandler
Muž, který měl rád psy
 Přeložila Vlasta Dvořáková
 Garamond 2008, 130 s.

Představitel tzv. americké drsné školy Raymond Chandler je znám především romány, v nichž vystupuje osoba soukromého detektiva Phila Marlowa. Muž, který měl rád psy je rozsáhlá povídka napsaná však ještě před vytvořením postavy slavného detektiva; všechny zločiny zde úspěšně odhaluje detektiv Carmady. Příběh začíná v jednom ospalém americkém maloměstě ve chvíli, kdy je soukromý detektiv pověřen úkolem sledování dívky, která je pravděpodobně trvale vystavována násilí ze strany svého přítele. Běžné policejní pátrání se však brzy na základě odhalení nečekaných souvislostí promění v honičku za bankovním lupičem, ve níž se střílí rychleji, než mluví. Cesta zločinu překvapivě nekončí dopadením pachatele, ale vede dále až k prohnitému policejnímu oddělení, a dokonce ke korupci prolezlé radnici, kde jsou původní politické tváře po skandálu rychle nahrazeny novými. Detektiv, hlavní vypravěč celého příběhu, má mnoho vlastností samotného autora; neskrývaná záliba v dobré whisky, kvalitním kuřivu a v peprném způsobu vyjadřování, které skvěle vynikne právě díky bilingvnímu vydání publikace. Americký slang, metafora či přísloví zde dokazují odlišnosti jazykových kódů – češtiny a angličtiny, mezi kterými může čtenář libovolně přepínat podle úrovně svých znalostí.

Zuzana Malá

Arnošt Caha
V pravěkém světě
 Millennium Publishing 2008, 286 s.

Román brněnského profesora Arnošta Cahy z roku 1927 se stal inspirací a předlohou pro film Karla Zemana Cesta do pravěku. Od filmového zpracování se ale podstatně liší, ať už ústředními hrdiny (v knize otec a dva synové, ve filmu parta hochů) či „směrem“ putování (od prvohor do čtvrtohor, ve filmu přesně naopak). Caha v sobě nezapře pedagoga; schopnosti literárního vyjadřování se mu nedostává, zato svým románem zájemce o prehistorii lidstva obohatí o množství poznatků. Těm by však slušelo, aby je nevpravoval do dialogů, které pak vyznívají buď příliš školometsky nebo nepatříčně (otec rozdává poučky i ve chvílích ohrožení). Kniha V pravěkém světě vychází znovu po osmdesáti letech a není divu, že svým jazykem a posláním vyznívá podobně naivně jako některé scény z filmu. Dostane-li se ale do ruky malému čtenáři, svůj potenciál nabídnout dobrodružství v kombinaci se vzděláním má stále ještě možnost uplatnit. Nové vydání je opatřeno i původními ilustracemi malíře Eduarda Miléna.

Lukáš Gregor

Rak – revue aktuálnej kultúry 4/2008

Kdybych byl básník slovenský, vykašlal bych se na ženský, začal bysem psát do RAKu a tím by šosák dostal po fraku; šosáci fraky donosí a kdoví čím se honosí, někdy se zdá, že vymřeli, tím je to zcela v p*deli; kam íčko s Pegasem zamířit – vznosnému rýmu schází břit! – spekulativní lyrika vzniká a zase zaniká, tím zbývá jako před lety přisadit si na sonety; tak snil jsem sen celý den. Nu, a kousek noci k tomu; to se nejspíše zadrž, když padá přes horizont hvězda, a fičí přímo do sklenky – zapamatujte si milenky! Okovy domu... Tak zčerstva!, pěšinou sladce zjít jít a vůbec už na nic nemyslet, parádní klid!!! Osobně jsme zde za voly – a ještě nás čeká versta...! Rýmy docházejí! Je jisto jedno: RAK má i přes výhrady podporu úřední vlády slovenských nížin i patahor; jest patafyzickým optimem, což těší mnohé zde i jinde. Začasté lze naznačit, že jsme na onyno i čekali tím soustavným rázem Velkého Zakladatele... polapení do vlastních čížeb... Ano!, mám to rád, přiznávám, jistě, byla to „fuška“, pouhá titěra... Soudruzi v Pekinu o tom vědí svoje, navzdory přikojím... Nyní důvody: rádi bychom zlepšili práci s knihou, tzn. že každý slovenský kopáč bude mít Mňacha tam, kde záda jsou nesena kšandami od montérek – a to je asi fšeko. Pokud se bude rozptylovat volný verš, tak výhradně v koridoru, ano? Nějaká echoes...

Vít Kremlička

Jason Low Moon
 nytimes.com/ref/magazine/funnypagesJason.html

O norském komiksovém scenáristovi a kreslíři Jasonovi se více dozvíte na straně 24. Jeho krátký komiks Low Moon si pak po zaregistrování můžete přčíst na stránkách New York Times. Sedmnáctistránkový komiks by se dal žánrově označit jako šachový western. Hlavní hrdina se po několika letech vrací do města, aby místnímu šerifovi oplatil potupnou porážku ve 28 tazích, která ho strhla na cestu zločinu. Jason tu zdárně paroduje westernová klíše, počínaje úvodní scénou příjezdu vlaku s hrdinou. Autor se však těchto klíše nijak nedrží; jen se tu a tam mihnou. Žánr naopak rozbíjí nejrůznějšími vstupy, které s příběhem nijak nesouvisí. Dva muži sedící na lavičce, kteří si stěžují, že svět už není takový jako v době, kdy se jezdilo na koních; čtyřicetiletý holič se svěruje svému zákazníkovi, že má slabost pro dvacetileté dívky; jiní dva muži, kteří sledují dění v městečku, prolomí mlčení dialogem „Nejsem si zcela jist, že mám rád lidi“ – „Jo“, a uprostřed rozehrané šachové partie spáchá kdosi sebevraždu. Jasonova kresba je spíše minimalistická, skladba obrázků klasická, i tak však tento autor vytváří dokonale moderní komiksové příběhy a patří k těm nejlepším, jaké v Evropě v tomto žánru najdeme.

Jiří G. Růžička

odjinud

S *ex libris* Josefa Floriana seznámil v knihovnické Duze č. 2/2008 Jaroslav Med.

Výbor z básní Konstantina Biebla *Dobrodruh* v edici Skvosty poezie (Odeon 2008) doprovodil medailonem básníka editor výboru Vladimír Justl.

Básnickou skladbu Jiřího Koláře *Prométheova játra* a román Jiřího Weila *Život s hvězdou* zahrnul Jiří Holý do své studie Šoa a holokaust ve středoevropských literaturách (Host č. 6/2008, příloha Host do školy č. 2/2008).

Celkem už tři antologie „zapomenutých, opomíjených a opovrhovaných“ – *Zapadlo slunce za dnem, který nebyl* (Petrov, Brno 2001 a 2002), *Píseň o nosu* (Petrov, Brno 2005), *Quodlibet aneb Jak se komu co líbí* (Druhé město, Brno 2008) – sestavil Ivan Wernisch. V Lidových novinách 19. 7. 2008 v sobotní příloze Orientace je zhodnotil Jan Nejdlý.

V Literárních novinách č. 30/2008 v příloze Povídka roku si Eva Kantůrková vzpomněla na Vladimíra Párala, který se – podle ní – zasloužil o to, že v šedesátých letech byla v české literatuře „veta po Partě brusiče Karhana, budovatelské romány zmizely v propadlu“.

Františka Nepila vrací do čtenářského povědomí výbor z jeho fejetonů *Dobrou a ještě lepší neděli* (Knižní klub 2008). V Hospodářských novinách 13. 6. 2008 jej recenzoval Petr Matoušek.

Románovou ságu *Milování s hudbou* (Darus, Řitka 2008), kterou napsal Jan Jílek, známý dramatik „normalizačního“ dvacetiletí a herec Divadla Jiřího Wolkra z ještě staršího období, recenzovala v Mladé frontě Dnes 12. 7. 2008 Alena Slezáková.

Aforistickou knížku Jaroslava Putíka *Zlatý pták* (Torst 2008) recenzoval na internetové Dobré adrese č. 7/2008 Vladimír Novotný.

V letošním 1. čísle Aluze, „revue pro filosofii, literaturu a jiné“, přístupné od loňska také už jen na internetu, zhodnotil Milan Orálek monografii Lubomíra Doležela *Fikce a historie v období postmoderny* (Academia 2008).

Ledacos zajímavého o sobě prozradil Jaromír Slomkovi v rozhovoru pro Týden č. 29/2008 „náš člověk v Petrohradě“ Oleg Malevič, „synonymum toho nejlepšího v ruské bohemistice“.

Antologii lužickosrbské poezie *Jazyk, jímž uslyšíš vítr* (Protis 2007), kterou pořídil básník a překladatel Milan Hrabal, recenzoval v Psím vínu č. 44 (červen 2008) Vladimír Piša.

František Knopp

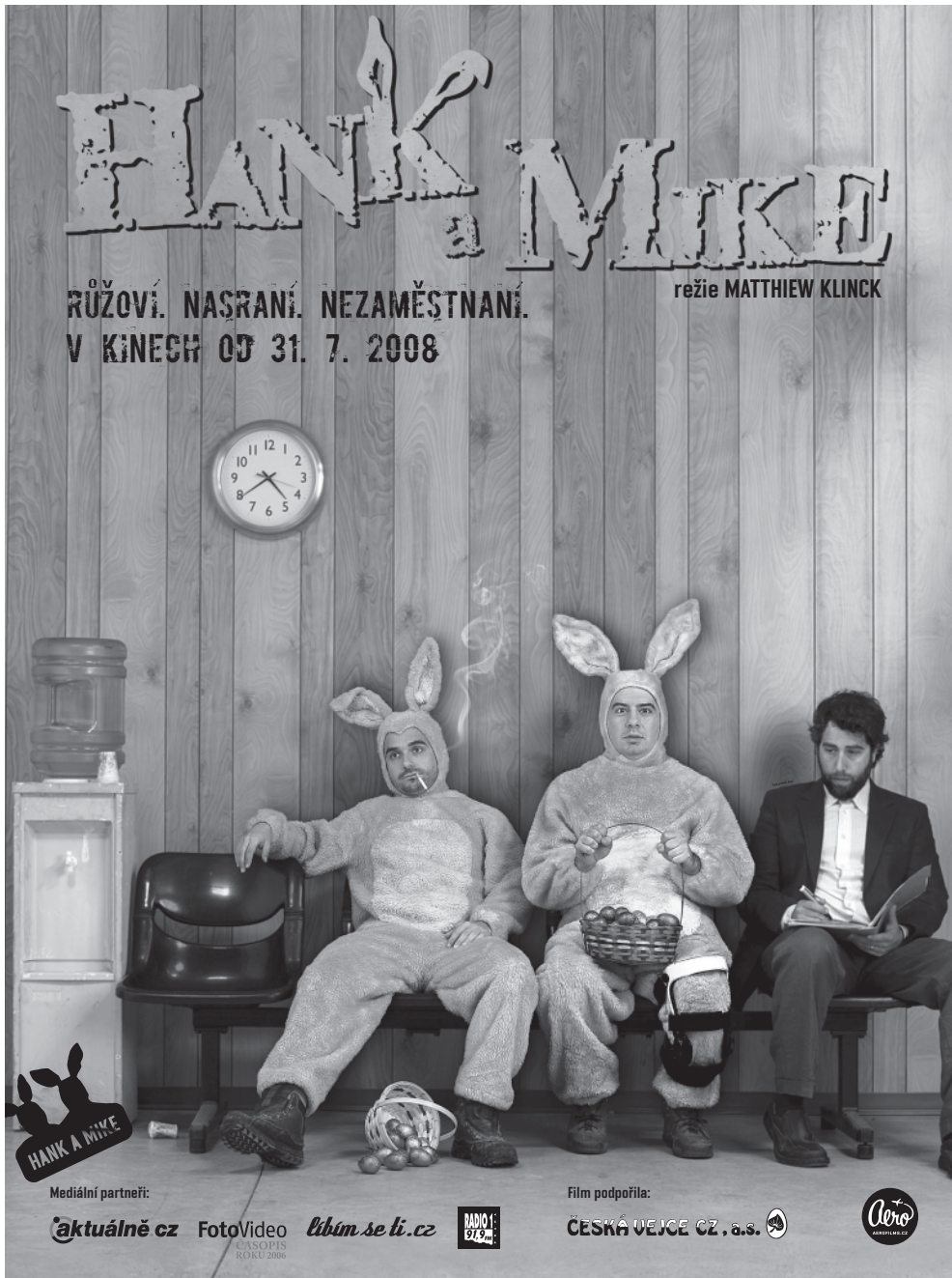
soutěž

Balla Naživu

Napište nám název knižního debutu slovenského autora Bally a rok, kdy byl vydán. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá autorovu knihu Naživu. Uzávěrka soutěže je 14. 8. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

9. MEZINÁRODNÍ HUDEBNÍ FESTIVAL

Špilberk

2008

DIVADLO A CHRÁM

14.–26. srpna 2008

Brno, velké nádvoří hradu Špilberk

14. SRPNA, 20.00 / KLASICKÁ SCÉNA

JANÁČEK, SMETANA

Adriana Kohůtková – soprán

Tomáš Černý – tenor, Ondrej Šaling – tenor

Martin Gurbal – bas

FILHARMONIE BRNO

dirigent Petr Altrichter

Na úvod prvního z pěti koncertů festivalu zazní Sinfonietta, snad nejznámější dílo Leoše Janáčka se slavnou fanfárou deseti trubek na začátku. V duchu velikánů české hudby se ponese i druhá polovina večera – Smetanova Prodaná nevěsta. Výběrem z opery vás provede šéfdirigent Petr Altrichter s významnými českými a slovenskými sólisty, kteří patří k nejvýraznějším osobnostem současné scény.

17. SRPNA, 20.00 / HOLLYWOODSKÁ NOC

Hudba z filmů:

Kmotr, Amadeus, Lovec jelenů,

Sedm statečných, Růžový panter, Tenkrát na západě,

Vesmírná odysea, Porgy a Bess, Mísie,

Indiana Jones, Hvězdné války, Fantom opery

a znělka 20th Century FOX

ČESKÝ NÁRODNÍ SYMFONICKÝ ORCHESTR

dirigent Tomáš Brauner

19. SRPNA, 20.00 / POCTA ROSSINIMU

ROSSINI, KALSONS, RESPIGHI

Ints Daleris – klarinet

FILHARMONIE BRNO

dirigent Modestas Pitrenas

MIMORÁDNÝ KONCERT PRO MLADÉ

20. SRPNA, 17.00 / SYMFONICKÉ TANCE

BRAHMS, ČAJKOVSKIJ, DVOŘÁK,

CHAČATURJAN, BORODIN, MÁRQUES

MLADÍ BRNĚNŠTÍ SYMFONIKOVÉ

dirigenti Gabriela Tardonová a Tomáš Krejčí

21. SRPNA, 20.00 / HUDBA V POHYBU

JANÁČEK, MARTINŮ, PROKOFJEV, STRAVINSKIJ

JANÁČKOVA FILHARMONIE OSTRAVA

dirigent JAKUB KLECKER

26. SRPNA, 20.00 / ZRCADLO DOKONALOSTI

BLACKFORD, JANÁČEK, DVOŘÁK

Eva Daňhelová – soprán

Tomáš Badura – baryton

BOURNEMOUTH SYMPHONY CHORUS

FILHARMONIE BRNO

dirigent Richard Blackford

B | R | N | O |

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno, příspěvkovou organizaci Festival Špilberk podpořilo Ministerstvo kultury ČR a Jihomoravský kraj

PRODEJ ABONENTEK A VSTUPENEK

od 15. července do 26. srpna 2008

pokladna Filharmonie Brno

Besední ulice, 602 00 Brno

a u večerní pokladny

Filharmonie

Brno

Leoš Janáček
Z mrtvého domu
Deutsche Grammophon 2008, 148 min.

Nejvydařenější loňskou janáčkovskou inscenací se podle kritiky stala opera Z mrtvého domu na festivalu v Aix-en-Provence, jejíž záznam nyní vyšel na DVD. Nad Janáčkovou poslední operou podle Dostojevského předlohy se po letech sešli dirigent Pierre Boulez a režisér Patrice Chéreau, kteří spolu v 70. letech připravili Prsten století v Bayreuthu a později pak v Paříži ještě premiéru tříaktové verze Bergovy Lulu. Nyní se jim opět povedlo něco výjimečného – o to víc nás může těšit, že je to právě Janáček. Opera vlastně nemá příběh, je víceméně sledem scén z vězeňského života a vyprávění vězňů. O to těžší to má režisér. Chéreau chtěl podle vlastních slov jednak vytvořit obraz jakéhosi univerzálního vězení a jednak zpřehlednit množství minipříběhů, které opera obsahuje; obojí se mu povedlo. Ale jevišti se stále něco děje, není tu nic statického, ale ani chaotického, napětí je nejen v hudbě (výtečný Mahler Chamber Orchestra), ale i v akci na jevišti. K tomu přispívá i dynamické režijní vedení záznamu – skoro jako bychom sledovali film a nikoli operní inscenaci. Je to špičková ukázka komplexního divadla. V obsazení najdeme pěvce české i cizí, vynikají zejména Olaf Bär, John Mark Ainsley, Štefan Margita, Peter Straka, Jiří Sulženko, Gerd Grochowski či Eric Stoklossa. Bonusy nabízejí možnost sledovat práci dirigenta, režiséra a jeho asistenta při zkouškách.

Milan Valden

Flying Lotus
Los Angeles
Warp records 2008

Při vystoupení na letošním Sonaru působil trochu ztraceně, asi jako Alenka v říši Kyklopů. Zatímco se na vedlejší pódii u mikrofonu svíjela Miss Kittin, hecující davy módním minimal electrem, Flying Lotus se pohupoval pokorně skloněný nad mixem a pomalu rozvíjel svůj magicky rozechvělý svět rozverných breakbeatů a čínskou operou ve vzduchu. Při poslechu warpovského debutu (první deska 1983 na Plug Research) kalifornského producenta Stevena Ellisona alias Flying Lotus mi dochází, jak moc jsme si zvykli na estetický sadismus hudebníků a roztodivné extravagance autorských rukopisů. Kolo se otočilo. Tahle deska je prostě ohleduplná. Los Angeles je album zalité medovou hebkostí s pleskajícími hip-hop beaty, kde Flying Lotus načrtává efemérní momenty instrumentální a vokální křehkosti ve stylu Efterklang, naráží na Daedeluse, ale jen aby v černobílém zrnění vyhladil jeho roz dováděné vlny retra do hladka a v místě, kde by se Amon Tobin rozhodl zrecyklovat půlku šrofáku, tu ženská ruka lehce projede struny loutny a zvuk promění v ptačí perutě, které se rozstříknou po obloze v chomáčích pampeliškového chmýří. Přesto mi vrtá hlavou – je na téhle desce opravdu něco výjimečného? Vlastně ano, Flying Lotus je výjimečně laskavý a poslouchat jeho album není intelektuální výzva, ale úleva.

KnofLenka

Uřčitě, možná
Definitely, Maybe
Režie Adam Brooks, 2008, 105 min.
Bontonfilm 2008

Pro Willa Hayse začal nabírat den na nečekaných obrátkách, když jeho desetiletá dcera zažila ve škole první hodinu sexuální výchovy. Kadence delikátních otázek vyústila v dohodu, že jí otec převypraví svůj milostný život, který předcházel zplodění potomka. Expozice a výstavba děje do vzájemně se protínajících epizod nápadně připomíná úspěšný sitcom How I Met Your Mother (2005), celovečerní podoba shodného nápadu je však úmyslně méně komická a více melodramatická. Režisér a scenárista v sobě nezaprel cit pro pozorování spletitých mezilidských vztahů (The Invisible Circus, 2001), a i když je komponuje do úspěšného světa střední a vyšší třídy a propůjčuje jim tváře hezkých lidí, drží se v rámci dramaturgie příběhu při zemi. Jeho romantické komediální drama tak jen zlehka laškují s klíšé romantického žánru, lépe mu je ve vážnějších momentech bez sladkých slov vyznání. Brooksův recept se osvědčil, protože film má hned několik emocionálních výstupů a relativní happy end stojí za to. DVD se bonusy pochlubit nemůže.

Lukáš Gregor

Deadbeat
Versionist Carmot EP
Wagon Repair 2008

Scott Montheit alias Deadbeat se za poslední tři měsíce objevil v našem dosahu hned několikrát. Nejdříve v červnu na Spermu v Praze, pak na bratislavském Wilsoniku a těsně před prázdninami na polské Nowé Muzyce. Zatímco na pražské přehlídce zvolil trochu abstraktnější notu a jeho set spíše šuměl, než odbíjel, u obou našich sousedů Scott pořádně prozkoušel soundsystémy. V té době měl už totiž hotovou svou aktuální EP desku Versionist Carmot, kde mají dříve upozaděné dunivé beaty hlavní slovo. Jeho styl se na EP sice stále drží dubových berliček, ale méně prostoru dostávají zelektrizované „postreggae“ motivy a Deadbeat směřuje k beatovému minimalismu. Proti očekáváníi tenhle vývoj jeho hudbu neoslabuje, ale spíše jí dodává energií, kterou disponují tradiční styly taneční muziky. I proto účinkují elektronické vsuvky a ruchy jako živá voda na Deadbeatovu mnohdy monotónně působící tvorbu. I v jeho zahraničních setech bylo znát, že spíš než na promyšlenost a zadumanost nyní sází především na jednoduchost a taneční potenciál. Versionist Carmot je možná jen malá odbočka, ale nadějnější by bylo, kdyby byla předzvěstí podobně znějícího regulérního alba. Deadbeat je každopádně originál, který na aktuálním EP dokázal, že na umění umí povýšit i klasickou taneční hudbu.

Ondřej Stratilík

Matka a smrt
Death and the Mother
Režie Ruth Lingfordová, 1997, 11 min.
youtube.com

Díky postupnému zpřístupnění mezinárodních filmových archivů (například britské BFI) na YouTube má i český zájemce možnost objevit řadu dříve nesnadno přístupných děl. Může se seznámit například s díly současné britské animace, jejímiž výraznými představiteli jsou Paul Bush, Phil Mulloy či Ruth Lingfordová. Ačkoliv patří ke generaci dnešních skorošedesátníků, animaci se začala věnovat až v pozdějším věku, poté, co řadu let pracovala jako ergoterapeutka s duševně nemocnými starými lidmi. Na svém domácím počítači Amiga vytvořila několik skvostných snímků, zejména expresivní Death and the Mother, inspirovaný příběhem Hanse Christiana Andersena o nemocném dítěti, které si odnese Smrt. Matka bojuje o záchranu dítěte za každou cenu, ale nakonec pochopí cosi mnohem temnějšího. Překvapivý konec odkrývá otázky ambivalence mateřské lásky i spravedlivé smrti i souvislosti počátku a konce. Černobílá kreslená animace s výrazným akcentem rudé odkrývá výtvarný rukopis, zaměřený na obrysy a siluety či prolínání tvarů i jejich nečekaných podob a vizuálních metafor. Depresivní, temná malba jako by vycházela z nočních můr Lingfordové pacientů, její symbolický význam je však mnohoznačný.

Kamila Boháčková

Russian Circles
Station
Suicide Squeeze Records 2008

Chicagská trojice stylově zapadající mezi slavnější Pelican, Isis a Red Sparowes, vyvolala velký rozruch v postrockové sféře albem Enter (2006), plným melancholicky tichých pasáží, které střídají bouřlivé erupce hlukového hněvu. Na desku Station jsem se těšil s očekáváním podobného zážitku. Jestliže po poslechu Enter jsem byl nadšený, Station ve mně vyvolává rozpaky. Je to stále charakteristický rukopis Russian Circles, ale přece jenom něco postrádám: skladby splňují určitý standard, vytrácí se však živelnost předchozích nahrávek, která je nahrazena spíše metalovou industriálností. Kupodivu převládají klidné pasáže, jež evokují náladu připomínající Explosions in the Sky. Station zkrátka vytváří dojem průměrnosti, typická smršť jako Death Rides a Horse nebo Enter zde zkrátka chybí. Mám dojem, že se kapela začíná ubírat trochu jiným směrem. Jako by přirozenou emocionalitu střídala technická propracovanost, sugestivní atmosféra je nahrazena nucenými intermezzy. Zda to je logický vývoj nebo experiment, ukáže až další album.

Martin Zajíček

inzerce

Zapomenout není nevědět

Dokumentární cyklus Zapomenuté transporty

Treblinka, Majdanek, Osvětim... Víme, že to nejsou dětská říkadla. Nacistických táborů bylo na dvacet tisíc a mnohé zůstaly zapomenuty. Mimořádný dokument Zapomenuté transporty o málo známých táborech ve východní Evropě dokazuje, že některé věci jsou stále živé, jsou součástí naší paměti. Do kin nedávno vstoupil třetí díl tohoto cyklu, o transportech do Estonska.

JAN KOLÁŘ

Každý, kdo se pokouší ponořit do noci holocaustu a vylíčit něco z toho, co zahlédl v některé z jeho bezedných jam, se vystavuje dvojímu nebezpečí. Holocaust je nepopsatelný – se svými oblučně zduřelými rozměry, chladně věcnou povahou procedury, do níž se vtělil, i bestialitou těch, kteří ji pomáhali udržovat v chodu. To je bezpochyby jeden z hlavních důvodů, proč se k němu budou lidé stále vracet: nelze se smířit s tím, co nejde uchopit. Ve snaze zachytit monstrum, jež přesahuje veškeré meze představitosti, lze však snadno bezděky převzít perspektivu jeho architektů: nepočítané dokumentů

zorientovat se – ale jen za cenu odstupu, jenž je možná stejně klamný jako osvobodivý. Z pohledu historika se bude holocaust jevit sice jako jeden z nejstrašlivějších, ale přitom jen jeden z *mnoha* příběhů, které se v dějinách Evropy odehrály. Vystane jako událost, která má svůj vymezený čas, jenž už není časem naším; jako děsivá minulost, kterou si pro dnešek zpřítomňujeme v podobě lineárního vyprávění a již – ve chvíli, kdy vyprávěný příběh dospěje ke svému smutnému, a přece šťastnému konci – můžeme s ulehčením uzavřít.

Ne událost, ale tváře, paměť

To, co se ve čtyřicátých letech ve střední a východní Evropě odehrálo, však nelze postihnout jen v kategoriích událostí, příběhů a jejich rozuzlení. Součástí holocaustu je i nesnesitelné tiché volání, ozývající se z děsivých filmových záběrů, z tváří přeživších i z poklidných fotografií s podobiznami lidí, kteří jednoho dne beze stopy zmizeli. Jakkoli je masové vyhlazování Židů součástí vzdalující se minulosti, jde o minulost, která nás znovu a znovu zasahuje. Lze ji vymezit historickými daty, ale nelze ji odehnat – je stále přítomná jako vracející se noční můra. Není proto náhoda, že ty nejpozoruhodnější z filmových dokumentů věnovaných holocaustu – od *Noci a mlhy* Alaina Resnaise až po opus Šoa Claudia Lanzmanna – se víc než historii

a na východ Polska. To, že se přitom obejde bez vysvětlujícího komentáře, by samo o sobě mohlo svědčit toliko o jeho obratnosti.

Příbylův dokument se však zcela vymyká způsobem, jímž jednotlivá svědectví doprovází archivním materiálem. Nejde jen o to, že drtivá většina z nepřeborného množství autentických fotografií a filmových záběrů, které tvůrci dokázali vypátrat, se na veřejnost dostává vůbec poprvé. Zcela mimořádné je, že jednotlivé fotografické momentky a kusy špatně exponovaných filmových pášů nemají sloužit k tomu, aby dokládaly pravdivost příběhu, který se ve filmu vypráví. Místo toho obrací naši pozornost k tvářím těch, kteří před kamerou mluví. Na archivních fotografiích se totiž objevují stejné obličeje – jen zbavené nánosu šesti či sedmi desetiletí. Namísto lineárního sledování líčené historie je tak divák mimoděk pobízen k putování napříč časem, k neustálému srovnávání přítomných slov a dávných podobizen, jež má téměř hypnotický účinek: v průběhu filmu lze snadno propadnout pocitu, jako by nám ty mladistvé, trochu rozostřené tváře, v nichž časem stále snadněji rozpoznáváme rysy zestárých vypravěčů, byly dávno známé. Jako kdyby to nebyly cizí podobenky, ale naše vlastní vzpomínky na přátele, na které jsme se jen dlouho nemohli upamatovat. Jako kdyby tragédie, o níž se dozvídáme, byla i naší tragédií. Možná bychom měli zít

mnohohlasou, asociativní skladbu. Jednotlivé ženy, které dnes žijí na čtyřech kontinentech, si mezi sebou předávají slovo a dopovídají historky, které načaly ostatní, jako by si na dálku navzájem naslouchaly. Přitom všechny bez výjimky umanutě krouží kolem jediného úběžníku – své tehdejší naděje, že rodiny, od kterých byly hned po příjezdu do Estonska odloučeny, stále žijí ve slibovaném „pohodlném, zimním táboře“. Záhy po úvodních titulcích je jasné, že leitmotivem tohoto filmu nebude líčení nezdolné snahy o vlastní záchranu, jak tomu bylo v „lotyšském“ a „běloruském“ filmu. V „estonském“ díle jde v první řadě o ožívování myšlenek na ztracené blízké.

I proto by na jeho konci mohla jen stěží stát trpčí sekvence než ta, v níž vyjde najevo, kam směřovala tajemná lesní cesta, jejíž záběr se v průběhu filmu opakovaně vrací, střídavě jako útěšná vzpomínka a hrozivá noční můra. Při pohledu na fotografie, na nichž desítky nahých žen v písečné úžlabině Kalevi-Liiva trpělivě čekají na výstřel popravčí čtyry, lze téměř nahmatat, jak hluboká a nezacelitelná musí být jizva, kterou holocaust zanechal v myslích těch, kteří jej přežili. Mimořádné je už to, že se ji v dokumentu Lukáše Příbyla podařilo ukázat. On však dokázal víc než to: s posledními z těch, kteří v sobě tuto ránu dodnes nosí, máme díky tomuto filmu možnost jejich bolest sdílet. Alespoň na pár chvil. Autor je středoškolský pedagog.

Tyto obrazy jsou někde hluboko i v nás. Zapomenuté transporty do Estonska. Foto Total Help Art

o holocaustu se už proměnilo ve výčet geografických dat, čísel a technických inovací, v nekonečný seznam jednotlivých prvků rytmicky postupující mašinerie, který nakonec přehluší dusivý strach a beznadějí prosáknutou bolest těch, jež Eichmannův pulsující mechanismus zpracoval – tedy poslední věci, které jejich siluetám po pětadesáti letech ještě dodávají lidskou podobu.

Stejně obvyklý je i další způsob, jak se minout s poselstvím ukrytým mezi rozvalenými zbytky táborů a krematorií, jež dávno zarostly travou. Zdálo by se, že stopy, které po nich zbyly, dešifrujeme, když se nám podaří zrekonstruovat jejich historii, když si srovnáme časový sled deportací, věznění a vražd. To nám bezpochyby umožňuje

věnují jejímu otisku v lidské paměti. Platí to i o cyklu *Zapomenuté transporty* Lukáše Příbyla. V nich se historická rovina samozřejmě vyskytuje: tento cyklus je koneckonců vyústěním původního projektu, v němž se Příbyl pokoušel postihnout osudy dávno zahlazených a téměř neznámých táborů na evropském východě – neznámých nejen proto, že nebyly nikdy osvobozeny, protože je zničili ustupující Němci, ale především proto, že nepřežil téměř nikdo z jejich vězňů. Režijní zpracování této čtveřice celovečerních filmů na první pohled nevypadá nijak originálně. Zdálo by se, že autor jen sestavuje výpovědi očitých svědků tak, aby vytvořily ucelený příběh o tom, jak o své přežití bojovali Židé deportovaní do Běloruska, Pobaltí

název celého cyklu konečně doslova – „zapomenuté“ přece není „neznámé“; snad jsme o tom všem vždycky věděli, a jen si to nedokázali vybavit.

Estonsko

Film věnovaný transportům do Estonska, který nedávno vstoupil do českých kin, vyvolává tento dojem nejintenzivněji. Snad je to dáno i tím, že jeho dramaturgická skladba se od předchozích dílů liší a zcela zřetelně na sebe bere podobu kolektivní paměti. Osudy skupiny dívek, které společně – doslova jako jeden organismus – projdou koncentráky v Jägalle a Eredě, tallinskou věznicí i tábory Stutthoff, Ochsenszolle a Bergen-Belsen, Příbyl se střiháčem Vladimírem Barákem prezentují jako

Zapomenuté transporty – Do Estonska.

ČR 2007, 85 minut. Námět, scénář, výzkum, režie Lukáš Příbyl, kamera Jakub Šimůnek, střih Vladimír Barák, hudba Petr Ostrouchov, produkce Ondřej Trojan, Total Help Art, s. r. o. Premiéra 23. 7. 2008.

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	■		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		■	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	■	■	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	■	■	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍjiná než fakturační, např. obdarovaného

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržených údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČDIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁjménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

neutečte vám žádné číslo
noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce
ušetříte až 312 Kč ročně
k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER
v ceně 226 Kč zdarma
pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

